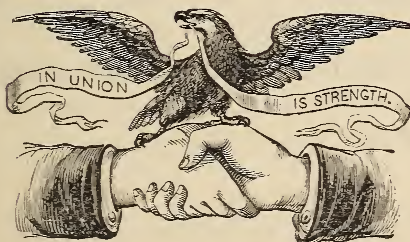

THE LIBRARY OF CONGRESS
1800

OBRÁZKOVÉ
DEJINY AMERIKY

Od Kolumbusa
až po terajšiu dobu.

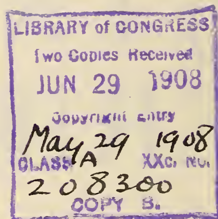

Na základe spol'ahlivých historických prameňov pravdive spísal a vydal

PAVEL K. KADÁK,
P. O. Box 79 - Scranton, Pa.

Uniová tlač, v Scranton, Pa., 1908.

LIBRARY of CONGRESS
Two Copies Received
JUN 29 1908
Copyright Entry
May 29 1908
CLASS A XXc. No.
208300
COPY B.

PREDMLUVA.

Každý obyvateľ Spoj. Štátov mal by znať dejiny tejto krajiny. My Slováci, ktorí tu svoj chlieb vyhľadávame, zvlášte tí, čo sme v Amerike usadení, máme sa vzdelávať a poučovať, aby sme s inými spoluobčanmi v jednom rade kráčali. To nám je nevyhnutne potrebným znať, ako započala sa táto požehnaná republika; ako tu prví osadníci zápasili, aby sa udržali; potom ako bojovali za svobodu, ktorú aj my požívame; ako založili Spoj. Šťáty; a ako sa táto krajina zmáhala.

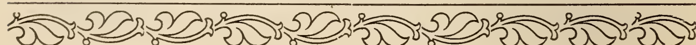
Táto knižka mala by byť čítaná pozorne v každom dome. V nej poučia sa krajania mnoho prospešného, a pritom sa aj zabavia, lebo dejiny Ameriky sú veľmi zajimavé.

Pri sostavení tejto knižky bral som ohľad na to, aby som len najvážnejšie udalosti spísal na krátko podľa podania najlepších dejepiscov, žeby knižka táto hodila sa k čítaniu pre pospolitý ľud a tiež k vyučovaniu v školách slovenských.

Vydávam tieto dejiny v nádeji, že budú všade vítanými medzi Slovačou, ktorej poslúžia k poučeniu i k zábave čo najlepšie.

PAVEL K. KADÁK,
vydávateľ.

DIEL I.

AMERIKA A JEJ PRAOBYVATELIA.

Indiáni a ích život.

Aké národy žily na pôde Ameriky za starých dôb, nevie sa určite. Jedni učenci sú tej mienky, že tu žili ľudia rozdielní od Indiánov, a že dosiahli istý stupeň vzdelianosti, stavali mestá a dráhy, a zaoberali sa aj baníctvom. Pozdnejšie vykynožení boli Indiánmi, ktorí snáď prišli z Asie. Lež vo všeobecnosti dejepisci učia, že Indiáni boli prvými ľuďmi v Amerike, a že tu žili dávno pred príchodom Europčanov. Prišli pravdopodobne z Asie, kedy ešte boly terajšie ľadové kraje teplejšie a Asia bola spojená suchou zemou s Amerikou tam kde teraz len úzky kanál Beringský delí Sibír od Alasky. Alebo snáď preplavili sa na loďkách z Asie cez beringskú užinu. Nenie však vytvorená možnosť, že víchrami a vlnami zahnatí boli so svojimi loďkami s brehov Asie ku Amerike, a potom sa tu usadili a rozmnožili. Väčšina dejepiscov shoduje sa v tom, že Indiáni pochádzajú z mongolského ple-

mena, ku ktorému patria Čiňania, Japončania, Tatari, Mongoli, Maďari, atď. Ích výzor mohol sa meniť za dlhú dobu v podnebí Ameriky. Indiáni sú rudej lebo medenej barvy, majú hrubé a tvrdé čierne vlasy, lícne kosti im vyčnievajú, perny majú hrubé, oči malé, a fúzov nenosia, ale za mladi si ich klieštikami vyšklbú.

Za starých čias boli Indiáni rozstratení po celej Amerike, a tvorili viac sto rozličných kmenov s rozdielnými rečiami a nárečiami. Temer každý kmen mal iné zvyky a obyčaje, a iným spôsobom sa živil. Niektoré kmeny, zvlášte v Strednej a Južnej Amerike pokročily temer na stupeň vzdelanosti, o čom svedčia ešte do dnes pozostalé ích starobylé mestá, kamenné kostoly, a dláždené dráhy, ako aj medené bane na severe.

V Strednej Amerike bydlili Indiáni v budinkoch stavaných z hliny na slnku upálenej. Tieto domy pomenovali Španieli 'pueblami," čo znamená obce lebo mestá, poneváč boly také veľké, že v nich bývala celá obec. Niektoré boly dvojposchodové, iné na štyri ba aj na sedem poschodí (štokov) vysoké. Každé poschodie bolo ďalej do zadu postavené, takže taký pueblo vyzeral ako obrovské schody. Obloky boly v tých budinkoch, ale dverí nemaly. Z poschodia na poschodie postavené boly rebríky, po ktorých Indiáni liezli na svoje obydlia, totiž na strechu, kde bol otvor zrobený cieľom vchodu a východu. Tieto domy boly stavené na ochranu, aby totiž divoký nepriateľ nemohol obyvateľov nenadále prepadnuť.

Mnohé z týchto budinkov ležia v zrúcaninách, ale daktoré ešte stoja a Indiáni v nich bývajú. Pravda

Zbrane, fajky pokoja a písmo starých Indiánov.

teraz sú v nich už dvere porobené, aj ináč sú zmenené, lež ich obyvatelia ešte vždy po rebríkoch (drabinách) lezú na vyššie poschodia. Indiáni v nich býva-

júci živia sa dochováním dobytku, roľníctvom, hrnčiarstvom, košikárstvom a tkáčstvom.

V prostriedku terajších Spojených Štátov nachádzajú sa tisíce takzvaných "moundov". Sú to staviská zo zeme robené v rozličných podobách a veľkostiach. Niektoré tie moundy sú okruhlé, iné štvorhranné, podlhovasté, pyramidové, alebo predstavujú neakú podobu. Jedny sú pár sto, iné pár tisíc stôp dlhé. Indiáni ich budovali k rozličným cieľom. Daktoré slúžily za pevnosti na obranu proti nepriateľom, niektoré slúžily za hrobitov, iné boly určené k náboženským cieľom, a zas na iných stály bydliská a obce. V hrobkách takých moundov najdené boly popri kostrách rozličné predmety, ako škrupiny, nádoby, tkanivá, a nástroje vyrobené z mede, ktorú kopali v baňách na okolí jazera Lake Superior.

Terajší Indiáni žijú ináč než ich pradedovia. Naučili sa mnohé veci od belochov, a mnohí žijú ako belosi.

Ale za časov objavenia Ameriky boli všetci divochmi. Zvery a jeden druhého zabijali kamennými sekerami čili tomahawkami, alebo šípami s kamennými lebo kostennými končiarmi, ktoré z drevenných oblukov strielali. Z kremeňa robili si sekery a nože a z rybacej kosti ihly a háčky na lovenie rýb. Na východnom čili Atlantickom pobreží bolo zveriny v hojnosti a Indiáni živili sa lovením jeleňov, medveďov, srn, vlkov, lišiek a iných menších zverov. Ďalej na západe, hlavne na rovinách bolo veľké množstvo divých byvolov (buffalov), ktoré Indiáni zabijali. Mäso jedli, a čo im zostalo, to sušili a odkladali na ďalšie časy. Z vlny a srstí

robili si odev a pokrovce. Z kože robili si obuv a iné potreby. Po jazerách a riekách lovili ryby, ktoré tiež sušili. Okreme toho živili sa ovocím, a mnohé osady sadily kukuricu, fazuľu, tekvice, kvačky a doháň (tabak). K lovom a k cestovaniu po vode upotrebovali člnky a loďky, ktoré si vyrábali na severe z kôry stromov, ktorú koženými svornami sošivali a smolou (živicou) zo stromov zalepovali, aby boly vodovzdornými. Na juhu ale z veľkých stromov vytesávali alebo vypaľovali si loďky.

Rodiny lebo tlupy Indiánov tvorily obce a bydlili už či v domoch budovaných zo stromovej kôry, alebo v šiatroch z kože. Okolo niektorých obcí postavená bola vysoká ohrada na obranu. Šiator menovali vigvomom. Niekoľko týčiek (palíc) vopchali do zeme a na vrchu ich potom stiahnuli a sviazali, a na ne obtiahli kože z byvoľov, a šiator bol hotový. Na vrchu nechaná bola diera slúžiaca za komín. Zápaliek (švablíkov) neznali, a oheň si robievali trením dreva. Obyčajne mali obluk, do jehož svorňa vložili končité drievko a koniec položili na vysušené drevo. Oblukom ťahali sem tam, rýchle točiac tak končité drievko na inom dreve. Následkom toho vrtenia a trenia drevo sa rozhorúčilo a konečne lapilo, a pri ňom indianské ženské pripravovaly jedlá.

Indián považoval robotu za ponižujúcu a preto za svet nebol by nič robil. Celá robota pripadla teda ženám (squaw). Žena musela nosiť vodu, obrábať pole, robiť šaty, nosiť na chrbte z miesta na miesto celý majetok, atď. Ona opatrovala aj deti. Malé dietky obyčajne zašily do kože a tak ich buďto nosily

na chrbte zavesené, buďto oprely lebo zavesely ich na strom. Dievky učily sa za mladi tkať, robiť pokrovce, šaty a obuv, nádoby, a vôbec všetko, čo sa od ženy vyžadovalo, aby znala, keď sa vydá.

Chlapci akonáhle mohli chodiť, učili sa strielať šípami, loviť ryby, a robiť kamenné šípy a sekery. Muž chodil na poľovačky a chytal ryby, ktoré keď domov doniesol, už sa žiadnej roboty nedotknul, len odpočíval a kúril z fajky. Lov a vojna, to bolo jediné zamestnanie Indiánov. Na poľovačku a válečné ťaženia chodili Indiáni ďaleko. Na východe bývajúci rudosi nesťahovali sa mnoho, naproti tomu Indiáni v stredku Spoj. Štátov nemali domov a ustavične kočovali z miesta na miesto. Toto boli zaiste najdivokejší medzi Indiánmi, kdežto v Mexiku a v južnej Amerike učinili najväčší pokrok k vzdelanosti.

Domácich zverov neznali Indiáni žiadných okrem psov, ktorí im pomáhali na horoch i vo vojnách.

Vo vojne boli Indiáni chrabrí a ostražití, pritom ale aj ukrutní a pomstiví. Do otvorenej bitky neradi sa púšťali okrem keď ich bola väčšina, ináč len z úkrytov nenadále útočili na nepriateľa. Za dobrodenie bol Indián povďačným, ale krivdu pomstil a bol pritom krvelačným. Dom lebo šiator jeho bol vždy otvorený pre pocestných, ktorých hostil čo možno najlepšie. Súkromného majetku Indián nemal, a zem, polia, vody boly spoločným majetkom. Doma boli Indiáni leniví, ľahostajní, a obľubovali hry.

Telesne boli Indiáni silnými, zaoceľovanými proti zmene počasia, takže aj v najväčšej zime počas honu lebo vojny pod holým nebom spali. Zrak, sluch a čuch

mali veľmi vyvinuté, a najväčšie namáhania snadno snášali.

Najväčšou slávou Indiána bolo to, keď znášal najukrutnejšie muky bez prejavenia strachu a bôľu. Počas vojny medzi kmenami, Indiáni strašne mučili zajatcov, a obyčajne sťahovali im kožu s vlasmi s hlavy, ktorú nosili potom za ozdobu a na znak hrdinstva. Čím viac mal Indián takých korystí, tým väčšia sláva jeho. Niektoré kmeny nosily vlasy len na vrch hlave v podobe vrkoča. Ten vrkoč vlasov nechával si Indián na to, aby ukázal nepriateľovi, že sa neboji, žeby mu mohli s hlavy kožu stiahnuť, ale keby k tomu došlo, aby im bola práca obľahčená. Totiž, aby ho mohli za ten vrkoč ulapiť a kožu snadnejšie odrať čili skalpovať ho.

Kráľov, panovníkov, atď. Indiáni nemali. Za náčelníkov lebo vodcov uznávali takých, ktorí silou, obratnosťou a chrabrosťou vynikali nad iných. Ale ani náčelník nemal moci nad svojimi bojovníkmi, a každý bol jeden druhému rovný a svobodný. Náčelníci viac len vplyvom svojim, než mocou vládnuli nad svojim kmenom lebo osadou. A keď aj náčelníci lebo múdri ľudia rozhodnuli, že bude vojna s niektorými súsedmi, každý Indián mal voľnosť, ísť do bitky lebo zostať doma.

O Bohu nemal Indián ponatia. O nebi myslel, že tam sú veľké lesy s mnohými zverami, na ktoré bude môct poľovať, a že sú tam stále hostiny. On neklaňal sa žiadným modlám, ale veril, že vo všetkom je duch, ako vo vtákoch, zveroch, hadoch, tak aj vo vrchoch, riekach a jazerach. A poneváč veril aj to, že mu tí duchovia môžu osožiť lebo škodiť, bál sa ich uraziť.

Preto, keď zabil dákeho zvera, prosil jeho ducha za odpustenie, a lapeným rybám sľuboval, že ich kosti budú ušetrené a ctené. Poneváč bol veľmi pôverčivým, veril v sne, a mnoho bolo takých, ktorí z remesla sne vykladali, budúcnosť predpovedali a ináč čarili, za čo, rozumie sa, dobre boli odplatení.

Indiáni rozličných kmenov žili v stálom nepriateľstve, a silnejší prenasledovali a ničili slabších. Spojenia medzi nimi nebolo ani vtedy, keď belosi prišli do Ameriky a odoberali im zeme. Za daromnice dali sa jedni naviesť, aby proti druhým indiánskym kmenom válčili. Často jeden kmen bojoval na strane belochov, iný kmen zas na protivnej strane. Keby Indiáni boli bývali sjednotení, neboli by ich Europčania tak ľahko podmanili a vytisknuli na západ, do takzvaných reservácií, kde aj po dnes žijú. Niektorých musí americká vláda vydržiavať, aby od hladu nepomreli, no iní sú dosť zámožnými a živia sa ako belosi. Majú svoje školy, kostoly, atď. Len vieru kresťanskú po dnes ťažko prijmajú.

Čo sa týka oblekov, rozličné indiánske kmeny nosily iné šaty. Na juhu v teplých krajoch chodili temer nahí, kdežto na severe v zimných krajoch mali kožušiny a vlnené tkanivá na sebe. Obyčajný oblek Indiána pozostával z krpcov (bočkorov), ktoré nádherne zdobili korališami, potom nohavice, a pokrovce, ktoré o seba otočili v chladnom počasí. Ženské nosily sa málo rozdielne od mužov. Deti chodily viac nahé. Na hlavách nemali nič, okrem pier z krýdiel a chvostov veľkých vtákov. Keď sa chystali do vojny, maľovali si telo rozmanitými farbami. Obyčajne usilovali

sa učiniť škaredným a strašnými, aby sa ich nepriateľ bál. Keď mali bojovať v lesoch, maľovali sa viac na zeleno, keď na púšťach, vtedy na hnedo, aby neboli ľahko viditeľnými.

Písma neznali Indiáni, za to však značkami upovedomovali sa o blížiacom sa nepriateľovi lebo o niečom inom. Kreslili čiarkami vojakov, zveriny, ohne, loďky, atď., tak označujúc koľko vojakov išlo, kadiaľ, koľko mali ohňov lebo šiatrov, atď.

From Goodrich's Child's History of the U. S.

Kolumbus vysvetluje svoje plány kráľovne Isabelle.

OBJAVENIE AMERIKY.

Krištof Kolumbus.

V pätnástom století celý známy svet pozostával z Europy, južnej a východnej polovice Asie, a so severnej a západnej strany Afriky. Vtedy lode pluly ešte len popri pobreží, lebo sa ďalej neosmelily. Ale v tých čias vynajdený bol kompas a astrolob, čo dodávalo plavcom chuti púšťať sa ďalej od brehu. Pomocou menovaných prístrojov mohli zistiť, kde sú a akým smerom majú pluť. Tiež tlač bola vynajdená, knihy začaly byť tlačené a čítané. Zvlášte obľubené boly knihy o cestovaní v neznámych krajoch. Obchod po mori začal sa zmáhať, a europejské lode navštevovaly až ďaleké kraje Asie. Z Persie dovážali na karavánach a lodiach hadbáby a iné drahocenné výrobky, kdežto z Indie rozliné korenie (peper), farby, zlato, drahokamy, hadbáby, atď. Keď potom Turci r. 1453 dobyli Carihrad, obchod ten bol celkom prekazený Turkami.

Europčania ale chceli za každú cenu ďalej obchodovať s Asiou, a hľadali inú cestu do Indii. Probovali pluť so svojimi lodiami okolo Afriky, ale to bola cesta dlhá. Rormýšlali teda na tom, ako by sa do Indii dostali najľahšie.

Krištof Kolumbus, učený to muž, veril pevne, že zem je guľatá a preto, že idúc z druhej strany okolo zemegule, musí sa dostať do Indii. Lež považoval zem za menšiu, než v skutku je, a preto neočakával, žeby cesta

okolo zeme bola taká dlhá. On počítal, že prejde tisíc míľ po Atlantickom oceáne na západ a už bude v Asii.

Kolumbus narodil sa r. 1435 v Genoa v Taliansku Od mladosti učil sa plavectvu, a čítal knihy ustavične. Túžba ťahala ho na more. Chcel zkúsiť sveta, a vyšvihnúť sa z chudoby. Vynajdenie kratšej cesty do Indii, to zaumienil si vykonať stoj čo stoj.

Že na západe musí byť suchá zem, dľa jeho mienky Asia, o tom ho presvedčovaly nasledovné udalosti: Azorské, Kanarské a iné ostrovy v Atlantickom Oceáne, ležiace neďaleko od Afriky a Europy, boly vtedy najzápadnejšími krajmi, ktoré ľudia znali. Na pobrežie tých ostrovov vymyly vlny morské od západu kúsky rezaného dreva, stromy, neznáme semená, atď. A čo viac, raz morský príval vyhodil tam na breh dve mrtvoly podivných ľudí. Boly to mrtvoly Indiánov, ktorí utopili so na pobreží Ameriky a prúd morský a vlny zahnaly ich na tie ostrovy. Kolumbus hovoril, že keď také veci more prináša zo západu, na západe musí byť zem. Lež iní mudrci boli opačnej mienky, a Kolumbusa považovali za blázna. Ako by mohla byť zem okruhlá? Keď je guľatá, ako by na druhej strane sveta mohli byť ľudia? Však by boli dolu hlavou obrátení a odpadli by so zeme preč. A potom ako by loď mohla prejsť cez tú zonu, kde večný oheň horí a aj more vrie? A keby sa lodi podarilo prejsť tamaď, ako by sa potom navrátila hore brehom? Či loď môže pluvať hore vrchom? Však kedže je svet okruhlý (guľatý), lode musely by pluť raz dolu a raz hore, a to je nemožná vec. Kolumbus je pochabý. Tak hovorili.

Ale Kolumbus bol odvážený, veriac pevne, že jeho

plán musí sa zdariť. K vystrojeniu lodí však treba groší a tých Kolumbus nemal. Obrátil sa teda na potugalského kráľa Jána, ktorému všetko vysvetlil. Ale kráľ nechcel mu dať ničoho, lebo jeho učenci vy-

From Goodrich's Child's History of the U. S.

Kolumbusove tri lode, s ktorými objavil Ameriku.

hlásili plány Kolumbusove za šialené. Kráľ Ján ale bol natoľko podlým, že vyslal po tajomky jednu loď podľa mapy Kolumbusovej hľadať Indiu. Kráľ neveril síce Kolumbusovi, ale myslel si, že jestli je v tom niečo, tak on sám vynajde cestu do Indii bez Kolum-

busa. Ale jeho plavci nemali odvahy a vrátili sa z mora, keď zašli tak ďaleko, že len more a nič iné nevideli.

Na to Kolumbus vybral sa do Španielska. Za sedem rokov prosil tam kráľa Ferdinanda a iných o pomoc, ale márne. Ľudia považovali ho aj tam za polo-blázna. Teraz obrátil sa Kolumbus k Francúzsku. Keď už mal odcestovať, vtedy kráľovná španielska Isabela odhodlala sa, dať Kolumbusovi potrebné lode a zásoby.

Všetko spolu čakal Kolumbus osemnásť rokov, kým mu dali pomoci. Ale on bol rád, že konečne dosiahne svoj cieľ. No plavcov ťažko bolo dostať na jeho lode. Každý sa bál, ísť na takú cestu okolo sveta. Väzňom dávali svobodu ak pôjdu s Kolumbusom, iným odpustené boly dlžoby, a proti ktorým boly žaloby súdobné, tie boly vyzdvihnuté, len aby šli s Kolumbusom. Konečne nasbieralo sa toľko mužov, že obsadili v mestečku Palos tri loďky, ktoré bez dovolenia majiteľov prisvojili si. Najväčšia z nich menovala sa Santa Maria, a na tú sa Kolumbus usadil. Druhá bola Pinta, a najmenšia Niňa. Na všetkých troch lodiach bolo práve deväťdesiať mužov.

Plavci nariekali a rukami zalamovali, keď dňa 3. aug. 1492, vypluly lode na more. Keď už tak ďaleko zašli, že suchá zem ztratila sa za nimi, tu aj tí najsmelší bedákali, a zmocnila sa ich neslýchaná pôverčivosť. Keď kompas odchyloval sa od svojho smeru, nazdávali sa matrozi, že zákony prírody sa menia. Keď zašli do vetru dujúceho stále na západ, hovorili, že ich vietor ženie do istej záhuby, lebo že ako by mohli pluť potom proti západnému vetru? Ale Ko-

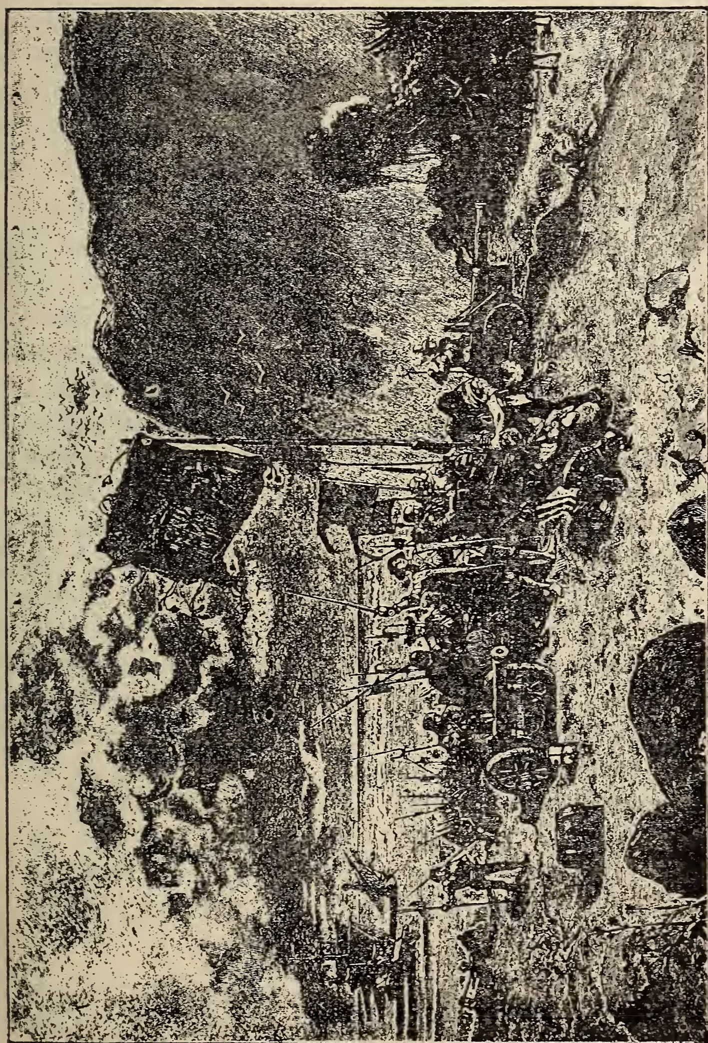
lumbus ich tíšil a posmeloval, a všetko im vysvetloval, pritom ale zatajoval diaľku, ktorú prepluli.

Konečne zjavovaly sa znaky suchej zeme. Na mori vidno bolo zelenú trávu, krdle vtákov, trosky dreva, atď. Potom zdalo sa, že na obzore ukázala sa zem, ale keď ďalej zašli, ztratilo sa všetko. To sa opakovalo, a matrozi žiadali, aby sa lode obrátily nazpäť domov. Kolumbus ich poučoval a posmeloval, ale oni neslúchali na jeho slová, a konečne tajne ushodli sa, Kolumbusa hodiť do mora a vrátiť sa domov, k čomu však nedošlo. Objavenie sa pobrežia utíšilo plavcov. Na mori videli vyrezávaný drúk, a vetvu trnia s ovocím. Večerom videl Kolumbus svetlo na pobreží. A v noci zavznelo z lodi Pinta radostne a hlasne: “Zem!” Nad ránom boly lode už blízo pobrežia.

Lode zakotvily a Kolumbus sviatočne oblečený v sprievode svojich ľudí so zástavami a zbraňou vystúpil na breh. To bolo v piatok dňa 12. októbra 1492. Na kolenách ďakujúc Bohu za to šťastie, bozkal zem, modlil sa, a od radosti slzy ronil. Potom postavil tam kríž a zem v mene kráľa španielskeho zaujal a pomenoval ju San Salvador. Bol to ostrov prináležiaci k ostrovom Bahama, neďaleko brehov Floridy.

Poneváč Kolumbus bol tej mienky, že sa nachádza vIndii a domorodci že sú obyvateľmi Indie, nazval ich Indiánmi, ktoré meno až do dnešných čias nosia. Tiež ostrovy, ktoré Kolumbus objavil, pomenované boly Indiou, poznejšie však Západnou Indiou, pod ktorým menom sú do dnes známe.

Domorodci boli nahí, telo mali rudej lebo medenej barvy, ťahy tváre dosť príjemné, vlasy hrubé, čierné,

Kolumbus vystúpil na suchú zem.

dlhé, telo zafarbené na bielo, čierno, žlto, zeleno, ako ktorý. Niektorí farbili si len tvár lebo čiastky tváre. Kolumbus dal im červené čiapky, sklené guľky, a iné maličkosti za ktoré mu oni priniesli papagájov, vlnené závitky, šípy a obluky, kopie a iné zbrane.

Kolumbus dal dvoch ulapiť, aby ich mohol doma ukázal kráľovi. Španielom jednalo sa najviac o zlato, teda vypytovali sa naň znakmi. Domorodci ukazovali v stranu, že tam je zlato, a Kolumbus zdvihnul kotvy a plul na Kubu. Tam kapitán lode Pinta, menom Martin Pinson ztratil sa od Kolumbusa, aby na svoju päsť hľadal zlato. Rozumie sa, že Kolumbus hneval sa, a poneváč neznal si rady inej, odplul s dvoma lodiami k ostrovu San Domingo čili Haiti, ktorý sa mu veľmi zapáčil pre čarovné kraje a nesmierne bohaté rastlinstvo, i pomenoval ho "Hispaniola,' čili malé Španielsko. Potom navštívil ostrov Sv. Mikuláša, tiež veľmi krásny. Domorodci v strachu uchodili, ale matrozi ulapili jednu mladú nahú Indiánku, ktorú Kolumbus bohato obdaril šatmi, sklenými guľkami a perlami, atď. a prepustil ju na svobodu. Ona totiž mala v nose zlatú ozdobu a z toho uzatváralo sa, že tam musí byť dakde zlato. Indiánku preto obdarili a prepustili, aby povedala svojim ľudom, že belosi sú dobrí ľudia a tak aby sa ich nebáli. Španieli chceli sa s nimi sísť, aby sa mohli vypýtať, kde sa tam na okolí zlato nachádza.

Na druhý deň dostavilo sa množstvo Indiánov k lodiam, aby povolali belochov na hostinu. I uhostili ich rybami a ovocím. Potom svoje zlaté ozdoby zameňovali so Španielmi za daromnice, ako sklené guľky,

zrkadlá, korališe, a podobné. Dostavil sa aj náčelník Indiánov, menom Guakanagarim, ktorý priniesol Kolumbusovi opasok vykladaný barvistými kamienkami, mušlami, a kostkami, ako aj figúru majúcu oči, jazyk, nos z čistého zlata. Neskoršie opätne obdaril náčelník ľudí Kolumbusových, tomuto samému však poslal kus zlata, lebo videl, že zlato mu je najmilším, kdežto Indiáni neznali jeho cenu.

Dňa 24. dec. vybral sa Kolumbus k hlavnému mestu náčelníkovmu, ale na ceste ztroskotala sa mu loď "Santa Mária." Keď sa o tom náčelník dozvedel, vyslal svojich ľudí Španielom na pomoc. I vynášali zo zničenej lodi všetko na druhú loď španielsku.

Náčelník, ktorý neznal isto, či sú to Bohovia tí belosi, alebo len ľudia ako oni sami, s najväčšou obetavosťou a láskavosťou stál im k službám i rozkázal svojim ľudom, aby posnášali svoje zlato a zamenili ho so Španielmi za iný tovar. I nastal čulý obchod. Za zvončoky, hračky, sklené ligotavé guľočky, atď. dávali Indiáni zlato. Náčelník, vidiac ako veľmi dychtia belosi za zlatom, povedal Kolumbusovi, že tam za vrchami je zlata dosť a že toľko mu dá priniesť, koľko len chce. Miesto to menovalo sa Zibao, a Španieli tam pozdnejšie našli boháte ležiská zlata.

Náčelník dal usporiadať tance a zábavy na počesť Španielov, ktorých prosil o pomoc proti Karaibom, divokým to Indiánom zo súsedných ostrovov, ktorí ich napádali a zabijali. Kolumbus dal vystreliť z pušky a z kanona, aby im ukázal, že on má mocnú zbraň. Domorodci až popadali od strachu následkom vystre-

ľov, lež potom mali veľkú radosť, že taká zbraň bude ich ochraňovať.

Matrozom sa tam veľmi páčilo medzi pohostinnými Indiánmi. Nemuseli nič robiť, len sa dať hostiť. I keď lode maly odpluť, matrozi prosili Kolumbusa, aby im dovolil zostať na ostrove. Kolumbus nemajúc dosť miesta pre nich na loďke, dovolil im to, a tridsať deväť Španielov tam zostalo. Z trostiek ztroskotanej lode Santa Maria dal postaviť Kolumbus pevnosť, pri stavbe ktorej domorodci pomáhali usilovne. Tešilo ich, že budú mať medzi sebou belochov s puškami a kanonmi, pomocou ktorých Karaibov zaiste premôžu. Pevnosť pomenovali Navidadom, a za vodcu vymenoval Kolumbus istého Arana. Keď ich napominal k svornosti, kázal im tiež priateľsky chovať sa k Indiánom. Potom odplul so svojou loďkou Niňou do Europy. Na ceste stretnul sa s loďou "Pintou," a jej kapitáň Pinson prosil Kolumbusa za odpustenie, a vyhováral sa, že sa proti svojej vôli ztratil od neho. Pinson bavil sa za šesťnásť dní na Hispaniole, kde za hračky dostal množstvo zlata od Indiánov. Na južnej strane Hispanioly žijúci domorodci napadli Španielov ale boli odrazení a zahnatí.

Zpiatočná cesta bola pre Kolumbusa zdlhavou, lebo nebolo prajných vetrov, potom ale strašná búrka ho zachvátila. Pinson očakával, že sa Kolumbusova loď Niňa potopí v tej búrke, a aby mu nemusel pomáhať, ztratil sa so svojou loďou podruhé. Kolumbus už zúfal. Myslel, že jeho malá loďka potopí sa, a s tým bude všetko ztratené. Aby ako tak dal svetu na známosť svoje skúsenosti, spísal všetko na papier, ktorý dal do bečky a hodil do mora. Niekto vraj kedysi len bečku

najde a otvorí. V liste stála tiež prosba, aby kráľ dal tisíc dukátov tomu, kto ten list prinesie. Konečne búrka trochu ustala a na obzore uzreli zem. Boli to Azovské ostrovy, prislúchajúce Portugalsku. Kolumbus vyslal niekoľkých matrozov na ostrov, od ktorých

Pevnosť La Navidad, prvá budova postavená belochmi na americkej zemi.

Kolumbus pred španielským kráľovským párom roz práva svoje skúsenosti o vynajdení nového sveta.

guverner poslal Kolumbusovi občerstvujúce pokrmy. Na druhý deň viac matrozov vyšlo na ostrov, kde počas bohoslužieb boli zajatí. Portugalský kráľ totiž chcel ulapiť Kolumbusa, ale guverner, vidiac, že len jeho ľudí má, prepustil ich. Na ďalšej ceste Kolumbusova loď zahnatá bola búrou do vtoku rieky Tajo. Odtiaľ plul Kolumbus rovno do Palosu, odkiaľ bol vyplul s troma lodiami, a dňa 15. marca r. 1493 ta aj dorazil.

Obyvatelia slávnostne prijali Kolumbusa. Veľké oduševnenie panovalo v Španielsku, a Kolumbusova sláva nemala konca kraja.

Loď Pinta s kapitaňom Pinsonom toho istého dňa dorazila do Palosu, ktorý bol prekvapený, vidiac, že Kolumbus nielen, že sa neutopil, ale ešte ho predbehnul.

Kráľovský pár bol veľmi potešený chýrom o objaveniach Kolumbusových, a pristrojil mu okázelé privítanie v Barcellone. Slávnostný sprievod viedol Kolumbusa do kráľovského paľácu, kde kráľovský pár na zlatom zdobenom tróne očakával ho. Keď Kolumbus došiel k trónu, kráľ aj kráľovná povstali, čo znamenali neobyčajnú úctu. Keď Kolumbus povyprával priebeh svojej plavby, kráľovský pár bol dojatý hlboko, a padnúc na kolená, ďakoval Bohu za to dobrodenie, ktoré im preukázal, keď Kolumbusovi dopriato bolo vynajsť Indiu. Kráľ veľmi lichotil Kolumbusovi a povyšoval ho hodnosťami. Rozumie sa, že šlachtiči boli žiarliví, a začali zmenšovať slávu jeho. Raz keď boli shromaždení pri Kolumbusovi, povedali mu, že však to nebola taká ťažká vec, vynajsť tú cestu na zá-

pad do Indii, a že keby on nie, nuž dakto iný bol by to zaiste učinil.

Na to dal Kolumbus doniesť vajco, a vyzval prítomných, aby ho postavili hore koncom na stole. Šlachtičia probovali, ale márne. Vajco nemohli postaviť. Na to Kolumbus vzal vajco a buchnúv nim o stôl, zalomil mu koniec, na ktorom vajco zostalo stáť. Prítomní poznamenali, že to každý môže zrobiť takým spôsobom. Na to im Kolumbus odpovedal, že áno, môžu tak vajco postaviť, keďže im ukázal ako, a tak aj novú zem že môžu vynajsť, keď im ukázal cestu.

Poneváč portugalský kráľ chystal sa zaujať Kolumbusom vynajdenú zem, španielský kráľ bez meškania vystrojil novú väčšiu výpravu, aby tamtoho plán prekazil. Kolumbus s dvoma pomocníkmi bol poverený výpravu sostaviť a viesť. Ľudí teraz už dosť sa hlásilo na lode. Každý chcel byť účastným toho zlata, ktoré v nových krajoch najdú. S výpravou išlo aj dvanásť kňazov, ktorí mali Indiánov obracať na kresťanskú vieru. Výprava počítala dvanásť lodí a tisíc päťsto ludí, a dňa 25. septembra r. 1493 pohla sa na cestu. Za dva mesiace dorazila výprava na miesto, kde bol Kolumbus postavil pevnosť La-Navidad, v ktorej ako známo, zanechal 39 Španielov. Ale pevnosť našli zborenú, a po Španieloch ani chýru. Až na druhí deň došli Indiáni, ktorí rozpovedali, že belosi špatne sa chovali, Indiánov okrádali, klamali a násilnili, a ženy a dievky prznili. Viacerí zanechali pevnosť a žili v súsedných obciach medzi Indiánnmi. Jedenásti z nich šli zlato hľadať na územie Karaibov, ktorí ich však pochytali a povraždili. Tí istí divosi potom došli za nočnej

doby ku pevnosti a povraždili všetkých belochov, ích majetok ale pobrali. Ale aj priateľských Indiánov napadli divosi a ích náčelníka ranili a obec podpálili.

Priatelskí náčelník s plačom rozpovedal všetko, potom ale sto kusov zlata, zlatú korunu, a tri vrecá zlatého prachu oddal Kolumbusovi, čo náhradu za tú škodu. Kolumbus mu zas zvončekov, nožíkov a iných drobností dal.

Na východnej strane ostrova dal Kolumbus postaviť novú pevnosť, ktorú pomenoval Isabellou, dľa mena kráľovnej. Zanechajúc tam svojho brata Diegora, Kolumbus odplul na otsrov Kubu, kde ale márne pátral za zlatom. A keď sa vrátil do Isabelly, našiel tam aj svojho druhého brata Adalberta Kolumbusa, ktorý práve dorazil zo Španielska. Po neváč bol Adalbert schopným, vymenoval ho Kolumbus za podguvernera, čo však nepáčilo sa kráľovi, lebo on sám chcel vymenúvať úradníkov.

Don Pedro Margoite, hlavný veliteľ vojska, vybral sa zlato hľadať, pričom potuloval sa po obciach a robil rozličné násilnosti na Indiánoch a ích ženách a dievkách spolu aj s jeho vojskom. Keď ho za to Kolumbus vykáral, Margoite a jeho priatelia tajne odcestovali do Španielska. Zaostalé vojsko zas neľudsky zachádzalo s domorodcami, takže títo povstali a viedli vojnu proti nim. Nebyť rytiera Ojeda, ktorý svojou chrabrosťou vynikal, boli by Indiáni všetkých belochov pobili.

Porazení domorodci teraz boli poddanými, a museli platiť Španielom daň v zlate a vlne, z ktorého dôchodku Kolumbus postavil viac pevností.

From Goodrich's Child's History of the U. S.

Kolumbus pred kráľom španielským po druhej ceste z Ameriky.

Do Španielska nevrátivši sa Margoite a jeho súdruhovia očernovali Kolumbusa pred kráľom, že vraj len pre seba všetko robí. Kráľ na to vyslal jedného šlachtiča, aby vec vyšetril. Výsledok bol, že tento Kolumbusa zponevážil. Aby sa Kolumbus očistil, ponáhlal sa do Španielska pred kráľa. Kráľ mu uveril, a dňa 30. mája 1498 vybral sa Kolumbus na tretiu cestu na západ.

Keď dorazil Kolumbus do Hispanioly, našiel kolo-

niu v smutnom stave. Medzi Španielmi panovaly trenice a závisť, a búrili sa proti Kolumbusovmu bratovi. Aby sa zbavil nevítaných osadníkov, poslal všetkých domov, ktorí chceli ísť zdarma. Tí v Španielsku ale hromžili na Kolumbusa a všemožne ho očernovali. Kráľovná Isabella na to vyslala sudcu do Hispanioly, aby bola vec vyšetrená a jestli je Kolumbus vinným, aby bol aj s jeho bratmi pozbavený všetkej hodnosti. Sudca Bobadilla vyslúchnul nepriateľov Kolumbusových a na základe ích svedoctva dal Kolumbusa a jeho bratov do okov okuť a do Španielska dopraviť.

Kapitáň lode chcel Kolumbusovi strhnuť putá, lež on si nedovolil, hovoriac, že ich bude nosiť, kým mu ich sám kráľ nedá sňať. V Španielsku nastalo veľké rozrušenie, keď priviezli Kolumbusa v putách. Verejná mienka obrátila sa na jeho stranu, a kráľ nariadil aby Kolumbus s jeho bratmi bol hneď prepustený. Zaroveň poslal kráľ lichotivý list Kolumbusovi, aj tisíc dukátov na zaokrytie novej výpravy.

Kolumbus, vtedy už šesťdesiať päť ročný, vybral sa so svojim bratom Adalbertom a synom Diegom dňa 9. mája r. 1502 na štvrtú a poslednú svoju cestu do Ameriky. Keď dorazil do Hispanioly, práve sudca Bodilla bral sa domov s hromadou zlata. Ale loď jeho v búrke potopila sa.

Medzitým časom Španieli páchali veľké ukrutnosti na domorodcoch. Mnohých povraždili, všetko im pobrali, a pozostalých posúdili na večné otroctvo.

Kolumbus za tejto svojej plavby hľadal morský priechod ďalej na západ do Tichého Oceánu. Plul teda popri pobreží pevniny, jejž koniec nemohol najsť. Pri

Kube chytila ho potom búrka, a ledva dorazil na Jamaiku, kde vystúpil na breh a poslal do Hispanioly o pomoc. Dvaja odvážlivý plavci na člnku vybrali sa do Hispanioly, ktorá bola päťdesať míľ vzdialená. Veliteľ španielsky, Ovando, ale až o sedem mesiacov poslal mu pomoc. Medzitým musel Kolumbus znášať šomranie svojich matrozov, čo ho duševne aj telesne zronilo. I nastúpil cestu domov, a dňa 7. nov. dosiahol španielske pobrežie.

Poneváč Kolumbus nemal žiadných dôchodkov z vynajdených krajov, ako mu to kráľ bol prisľúbil, vymáhal si ích, ale márne. V tom zomrela aj kráľovna Isabella, od ktorej najviac podpory očakával. Znechutený a slabý, utiahol sa Kolumbus do kláštora v Nakadolyde, kde napísal svoju poslednú vôľu. Všetky svoje hodnosti a práva poručil svojmu synovi. Na to dňa dvadsiateho mája r. 1506 zomrel.

Pozostatky Kolumbusove pochované boly v kláštori v San Francisco, ale o sedem rokov previezli ich do kláštora v Seville. V r. 1536 zas previezli mrtvalu do Hispanioly, a keď ostrov prešiel do rúk Francúzov, dopravili mrtvolu na Kubu. Pred vypuknutím španielsko-americkej vojny r. 1898 mrtvolu previezli z Kuby do Španielska.

Kolumbus zomrel v domnení, že vynašiel cestu do Indii. Objavené kraje považoval za Asiu. Až po jeho smrti zistilo sa, že to nebola Asia, lež celkom nová a neznáma časť zeme—Amerika, ktorú Kolumbus objavil.

Meno Ameriky a Nordčania.

Ako dostala táto zem meno Ameriky? Istý Amerigo Vespucci, rodom Talian, ktorý stál v službe portugalského kráľa, viedol výpravu do Ameriky, keď došiel chýr o zdaru Kolumbusovom. V roku 1497 plavil sa údajne popri pobreží Floridy. Do toho času Kolumbus nebol našiel pevninu americkú, len po ostrovoch robil návštevy. Jestli Amerigo Vespucci v skutku v tom roku videl Floridu, on bol prvým čo objavil túto časť sveta. Pravda, Amerigo sám nevedel aká je to zem. Ale v r. 1501 sledoval Amerigo Vespucci pobrežie južnej Ameriky, a poneváč bola to zem veľmi veľká a od ostrovov Kolumbusom vynajdenych vzdialená, myslelo sa, že to je celkom nová zem, nie tá čo Kolumbus našiel. Vespucci opísal svoju cestu a jeden nemecký spisovateľ vydal z toho knihu, v ktorej navrhoval, že poneváč zem tú objavil Amerigo Vespucci, aby sa podľa neho menovala Amerikou. Poneváč to bola prvá kniha toho druhu, ľudia ju dychtive čítali a zemepisci prijali meno Amerika. Z počiatku len južnú Ameriku menovali tak, poneváč Kolumbusom vynajdené zeme považovali ešte vždy za Asiu. Ale keď vynašli, že to vôbec nie je Asia, tak celú časť sveta nazvali Amerikou.

Pravdopodobné je, že Europčania boli na pôde Ameriky už dávno pred Kolumbusom. Boli to takzvaní Nordmani, ktorí pochádzali z Norvegie a už pred tisíc rokami obsadili ostrov Iceland. Medzi Nordmanmi udržuje sa tradícia, dľa ktorej v Greenlande (severo-

východne od Kanady) jestvovala osada Nordmanov, ktorí chodievali na juh do Ameriky. Istý Bjarni zahnatý bol morskými vlnami so svojou loďou od Greenlandu, a on prvý uzrel americkú zem. V roku 1001 Leif Erickson viedol výpravu do severnej čiastky Ameriky (snáď Maine) a priviezol odtiaľ množstvo dreva, ktoré bolo u Normanov veľmi vzáctne, lebo u nich neriastlo. Potom iní dobrodruhovia podnikli výpravu do Ameriky a viedli s Indiánmi obchod. Ťažko povedať, čo je na týchto rozprávkach pravdy. Ale môže byť, že Nordčania v skutku chodili do Ameriky, poneváč v Greenlande až po dnes nachádzajú sa zrúcaninu kamenných domov, ktoré boli Nordmani postavili. Lež na pevnine Ameriky nezostalo žiadnej stopy po návštevách Nordmanov. No na tom nezáleží, či tu boli Nordmani lebo nie, ponevác oni tu nezakladali žiadných kolonií, ba už boli aj zabudnuli na túto zem, keď Kolumbus prekvapil svet svojim objavením nového sveta.

Španielske osady v Amerike.

Španieli o sto rokov skoršie osadzovali sa v Amerike, než Angličania. V krátkej dobe po objavení Nového Sveta, Španieli hrnuli sa do Strednej a Južnej Ameriky húfne za zlatom.

V tých časoch Španieli a Portugalčania boly hlavnými obchodnými národami a pánmi mora. A ponevác medzi nimi povstaly spory ohľadom objavovaných kolonií, pápež Alexander VI. ich rozsúdil. On cez prostriedok Atlantického Oceánu pretiahnul čiaru na mape a

všetky zeme, ktoré objavené budú na západe, maly prislúchať Španielsku, ktoré zeme ale Portugalčania vynajdú východne od tej čiary, tie budú im patriť.

Španielský kráľ chcel využiť výš spomenuté pápežské rozsúdenie a preto hneď vyslal lode ešte ďalej za Ameriku a vynajsť ostrovy, na ktorých rodily sa voňavé korenie. Za veliteľa lodí vymenovaný bol portugalský admirál Magellan.

Magellan plul južným smerom, lebo tam úfal najsť priechod cez Ameriku. Pridúc k najjužnejšiemu koncu Južnej Ameriky, objavil tam kanál a či morskú užinu, ktorá sa aj teraz menuje Magellanskou užinou. Cez tento kanál preplavilo sa španielské loďstvo a došlo do nového oceánu. More to bolo tiché a preto Magellan nazval ho Pacifickým, po slovenský Tichým Oceánom. Loďstvo plulo ďalej a ďalej cez Tichý Oceán. Počas tejto plavby zažily mnohé dobrodružstvá, a konečne našli Španieli aj hľadané ostrovy, a konečne o tri roky dopluly Magellanove lode domov, prekonajúc tak prvú cestu okolo sveta. Teraz už bolo jeho cestou dokázeno, že zem je v skutku guľatá.

Od r. 1519 počnúc množily sa španielske osady na ostrovoch Kolumbusom objavených. Medzi týmito osadníkmi šírily sa chýry o veľkých bohatstvách, nachádzajúcich sa na pevnine. Konečne sorganisovaná bola výprava pod Hernando Cortezom, ktorá v krátkom čase porazila Indiánov v Mexiku a Španieli zaujali ích zeme.

Mexickí Indiáni boli vzdelanejšími, než ích súkmenovci v severnej Amerike, a mali mestá, kostoly, dráhy, a učili sa obrázkové písanie. Ale pritom boli ľudo-

žrútmi, a bohom prinášali krvavé obete. Boly to tri kmeny indiánske, medzi ktorými najhlavnejší boli takzvaní Azteksi.

Pa podmanení Mexika, vnikli Španieli r. 1532 ďalej na juh a za štyri roky podmanili Indiánov v Peru. Títo Indiáni boli ešte vzdelanejší, než mexickí. Oni mali veľké mestá, nádherné kostoly a paláce, a po celej zemi dráhy dláždené, mosty a vodovody. Tu panoval kmen Inkov, o ktorých rozchyrovalo sa, že majú paláce z čistého zlata.

Španieli pod Františkom Pizarrom zradne zajali náčelníka domorodcov a vrhli ho do žaláru. On im sľuboval, že jestli ho prepustia na svobodu, naplní tú chýžu zlatými nádobami to takej výšky ako len dosiahne. Španieli pristali, a všetky kostoly a paláce Indiánov boli vydrancované, aby sa zajatý náčelník mohol vysvobodiť. Odhaduje sa, že týmto spôsobom dostali Španieli zlata v cene sedemnásť millionov dollárov. Keď už mali všetko zlato v moci, Španieli zavraždili náčelníka. S tým upadla aj moc Inkov na vždy.

Chýr o zlate sťa magnet ťahal Španielov do Ameriky. Oni sťahovali sa teraz už po tisícich, takže veľké mestá postávaly v Strednej a Južnej Amerike, a baníctvo, hospodárstvo a obchod začaly tam prekvitať. Amerika stala sa pre Španielsko pokladnicou, z ktorej hrdí kráľi čerpali poklady.

Keď už okradli Indiánov o zlato a striebro, ktoré si domorodci za stá rokov skladali, potom Španieli iným spôsobom chceli bohatnúť. Indiánov vrhli do otroctva a nútili ich pracovať v majnách v Mexiku a v Peru, kde následkom ťažkej roboty a zlých pomerov milliony

domorodcov zomrelo. Aby Indiáni neboli celkom vykorenení, na ích miesto začali v Afrike chytať černochov a dovážať do Ameriky za otrokov. Tak sa zaplnily Španielmi držané zeme černochmi.

Časom však osadníci odtrhali sa od Španielska a Portugalska a zakladali si republiky, ktoré teraz v Južnej Amerike jestvujú. Len reč španielska v Južnej Amerike upomína svet na to, že tam hrdí a lakomí Španieli a Portugalci mali osady.

DIEL II.

PRVÉ OSADY BELOCHOV V SEVERNEJ AMERIKE.

Španieli.

Španieli boli prvými Europčanmi, ktorí vystúpili na pevninu Severnej Ameriky. Po obsadení ostrovov Kolumbusom objavených, započali ísť ďalej na západ na pevninu Ameriky, aby pátrali za zlatom a bohatstvami.

Ponce De Leon slyšal na ostrove Portoriko od Indiánov, že na jednom ostrove ležiacom severne nachádza sa prameň mladosti. Z toho prameňa že vyteká taká voda zázračnej sily, že kto sa jej napije, ten nikdy nezostárne. S dovolením kráľovým teda vybral sa, hľadať ten prameň. Na Veľkú Noc uzrel pobrežie, i vystúpil na pevninu. On bol teda prvým belochom, ktorý položil nohu na pevninu Severnej Ameriky. Veľká Noc volá sa po španielsky Pascue Florida, a na pamiatku toho dňa pomenoval tú zem Floridou, ktoré meno aj do dnes nosí. Ale, nenajdúc hľadaného

žriedla mladosti, vrátil sa domov. Pozdnejšie šiel zas hľadať ten prameň, lež Indiáni ho zahnali.

Iná španielska výprava, plujúc popri pobreží Mexického zálivu, prišla ku vtoku rieky Mississippi. Španieli vybrali sa hore riekou v nádeji, že najdú bohatstvá. Indiáni rozprávali im o veľkých skladoch zlata, a za daromnice zamenili s nimi svoje zlaté okrasy.

Chýrami o zlate boli Španieli celí poblázmení. A istý Narvaez v sprievode niekoľko sto vojakov vybral sa do Ameriky za zlatom. Doraziv k západnému pobrežiu Floridy, zanechal tam svoje lode a pochodoval so svojim vojskom do vnútra zeme. Onedlho však potraviny sa im minuly a viacerí zo Španielov zomreli hladom. Iných zas Indáni z úkrytov strielali šípami, ale vzdor tomu pochodovali ďalej cez močariny a lesy. Na to vypukla horúčka medzi Španielmi a na túto chorobu mreli. Ďalej to vydržať nemohli a vrátili sa nazad ku pobrežiu, lež poblúdiac, zašli ďaleko od svojich lodí. Pešo nemohli lebo nechceli ísť a preto si vystavili s veľkým namáhaním loďky a na tých pluli západne. Na ceste zachytila ich búrka a dve z ích lodí pótopily sa, a iné boly poškodené. Pozostalé lode zahnaté boly na jeden ostrov. Tam Španieli usalašili sa. Ale trápenie a nedostatok riedily ích rady tak, že o pár mesiacov len šestnásť zostalo ich na žive, a aj z tychto viacerí boli ťažko chorí. Zanechajúc chorých ích osudu, ostatní odplavili sa a dorazili na pevninu v Texasu, kde ich však Indiáni prepadli a pozabijali, vyjmúc troch, ktorým podarilo sa ujsť. Z tých chorých, ktorých boli zanechali na ostrove, niektorí zomreli lebo ztratili sa, ale jeden žil za šesť rokov medzi Indiánmi. Meno

jeho bolo Vaca. Indiáni nezabili ho, ale zajali čo otroka. Potom chodil od jedného kmenu k druhému, robiac s nimi obchod zemenovaním mušlí, kremeňa, kožušín, atď. Počas svojho potulovania sa, Vaca videl divé "kravy s hrbom." Boly to byvoli "Buffalo," ktoré zvery po millionoch pásly sa na púšťach. Konečne slyšal o svojich troch pozostalých súdruhoch, ktorých aj vynašiel a vyviedol z pomedzi divokých domorodcov. Čím ďalej išli, tým viac vzdelanejšie boly indiánske kmeny. Na pobreží boli Indiáni divokí a stále vandrujúci. Šiat mnoho nemali na sebe a živili sa rybami, ovocím, korienkami a zelinami. Na proti tomu Indiáni ďaleko od pobrežia bývali v hlinených domoch a obrábali role, pestujúc hlavne fazuľu a tekvice, a nosili vlnené rúcho.

Idúc ďalej cez Texas, štyria títo Španieli prechádzali cez iné kmeny domorodcov, ktoré ich viac menej priateľsky prijimaly. Raz natrafili na Indiána, ktorí im rozprával o tlupe belochov. S radosťou pustili sa vyznačeným smerom a skutočne našli jednu španielsku výpravu, ku ktorej sa aj pripojili, a konečne dorazili do jedného španielského mesta v Mexiku. Pravda ích cesta bola dlhá, lebo prešli od Mexického zálivu až na pobrežie Tichého Oceánu v južnej Californii, a odtiaľ južne do Mexika, čo učinilo snáď vyše troch tisíc míľ. Že čo všetko prestáli na tej púti, do si človek ani domysleť nemôže.

Lež to všetko neodstrašovalo Španielov od ďalších výprav. Ích túha za zlatom neznala hraníc. Mexický guverner, slyšiac podivné zkúsenosti Vacu, vyslál istého Marcosa prezkúmať tie kraje dokonálejšie.

Marcos pokračoval severne so svojim mužstvom, až dorazil do terajšieho New Mexica, kde našiel Indiánov žijúcich v pueblách čili veľkých budinkoch postavených

From Goodrich's Child's History of the U. S.

Prvý anglický plavec Cabot pred anglickým kráľom Henrikom VII. rozpráva o Amerike; ním privezení traja Indiáni a tri moriaky vzbudili veľký obdiv.

z hliny sušenej na slnku. Indiáni zabili jedného zo sprievodu a Marcos navrátil sa do Mexika, odkiaľ

však hneď vyslatá bola nová výprava na sever pod veliteľstvom Coronada. Vodcom ale bol Marcos. Táto

From Goodrich's Child's History of the U. S.

Hernando Cortez so španielskou výpravou vniknul do Mexika.

výprava po dlhom putovaní došla na územie Indiánov zvaných Zuňi, ktorí puebloch bývali. Španieli dobyli

viac takých budov, a vybrali sa ďalej pátrať. Na jednej vysokej skale, ktorá vypínala sa do výšky tristo stôp, videli Španieli velikánske pueblo, lež dostať sa k nemu nemohli, lebo len jedny schody viedli hore skalou a nad tými schodami mali Indiáni veľké množstvo skál prichystané. Keby sa boli odvážili ísť hore, Indiáni boli by na nich to skálie zpúšťali a ich zaiste pobili. Ďalej na rovine videli iné pueblá, niektoré na štyri, iné až sedem poschodí vysoké. Poneváč sa zima blížila, Španieli utáborili sa v jednom pueblu na tom mieste, kde teraz stoji mestečko Rio Grande v Mexiku.

Na jar Španieli znovu išli hľadať zlato, a dorazili až do terajšieho Kansasu. Prešli veľké slnkom upálené pustatiny, na ktorých behaly veľké stáda buffalov, lež zlata nikde nič. Divokí Indiáni týchto krajov útočili na Španielov, ale streľba z pušiek ich tak postrašila, že sa potom všade uťahovali pred belochmi. Španielom nepozostávalo iné, ako vrátiť sa do Mexika. Guverner však hneval sa, že nič neporiadili a Coronadu potrestal.

Medzitým aj iné výpravy Španielov pátraly za zlatom v Amerike. De Soto so 600 Španielmi vniknul do močiarov a lesov východno-južnej strany Severnej Ameriky. Vytúpiv na breh vo Floride, prešiel cez Georgiu, Alabamu a Mississippi, lež zlatých ležísk nenašiel. Potom preplavil sa cez rieku Mississippi a chcel pokračovať ďalej západne, lež upadnul do horúčky a zomrel r. 1542. Jeho mrtvola hodena bola do rieky Mississippi, po čom jeho mužstvo zhotovilo si loďky a pustilo sa dolu riekou, a odtiaľ západne popri pobreží Texasu do Mexika kam aj šťastne dorazili, ale bez zlatých pokladov.

Výprava pod Menendezom r. 1565 vystúpila na breh

From Goodrich's Child's History of the U. S.

Španieli pod De Sotom objavili rieku Mississippi.

Floridy a založila tam prvú koloniu St. Augustine. Toto je prvé a najstaršie mesto belochov postavené na území Spoj. Štátov.

V r. 1582 Espejo založil v New Mexiku druhú koloniu, z ktorej povstalo mestečko Santa Fé, najstaršie na západe.

St. Augustine a Santa Fé boly jedinými mestečkami, ktoré Španieli založili vo Spoj. Štátoch. Ale vzdor tomu, privlastňovali si celú južnú a západnú časť Spoj. Štátov.

Francúzi.

Pár rokov po tom, čo Kolumbus objavil Nový Svet, francúzski rybári vybrali sa na západ, hľadať nové rybárske polia. Plujúc západne, došli na pobrežie Kanady pri vtoku rieky Sv. Lorinca(St. Lawrence), kde chytili veľké množstvo rýb triesok. Potom rybárske lode vo väčšom počte prichádzaly a odchádzaly, takže čulý rybársky obchod a priemysel sa vyvinul, ktorý prinášal Francúzom pekný osoh.

Za istý čas Francúzi nezaujimali zeme v Amerike, ale keď videli, že Španielsko každým rokom privlastňuje si nové územia, aj oni chceli byť účastní bohatstva a slávy.

R. 1535 vyslaný bol francúzsky plavec Cartier, aby vynašiel na sever priechod do Indii. Sledujúc smer rybárov, prišiel do Kanady, a potom plavil sa hore riekou St. Lawrence. Tam kde stoji teraz mesto Quebec, videl niekoľko domov indiánskych stavaných z kôre stromov. Indiáni radovali sa príchodu Francúzov a privítali ich čo najlepšie možno. Francúzi chceli ísť ďalej, lež Indiáni ich prosili, aby tam zostali. Carter však na člnkoch vybral sa hore riekou, až došiel na

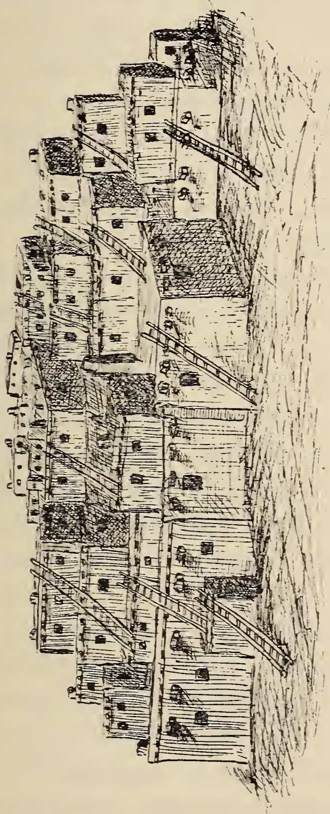
miesto, kde teraz stoji mesto Montreal. Tamejší Indiáni tiež tešili sa príchodu belochov a obdarili ich rybami a kukuricou. Francúzi, vedení domorodcami, zanechali člne a pochodovali cez lesy, až prišli na čistinu, kde stály domy Indiánov medzi roľami. Ženy a deti vychádzali z domov a dotýkaly sa oceľových šiat belochov a ích fúzov. Potom priviedli lebo priniesli Indiáni svojich chorých, chromých a slepých, aby sa ich Francúzi dotknuli a tak ich uzdravili. Oni totiž pevne verili, že belosi sú bohovia.

Cartier vrátil sa domov, a kráľ francúzsky privlastniv si zem na okolí St. Lawrence, mienil tam založiť osady. Lež osady sa nedarily a Francúzi na čas opustili od svojich plánov.

R. 1608 Francúzi pod vedením Champlaina vypluli hore riekou St. Lawrence a založili Quebec. Tamejší Indiáni boli stále priateľskými k belochom, a prosili ich, aby im pomáhali streľňou zbraňou vo vojne s Indiánmi kmenu Iroquois, ktorí bývali južne, aj v štátu New York. Champlain vyhovel ích žiadosti a šiel s Indiánmi k jazeru, ktoré nosí prítomne jeho meno. V diaľke tam videli množstvo lodíc nepriateľských domorodcov. Kanadskí Indiáni s Champlainom došli až ku nepriateľovi a Champlain vystrelil zo svojej pušky, zastreliac razom dvoch Indiánov. Strelil ešte pár krát a nastrašení Indiáni dali sa na útek. Oni nikdy nevideli pušky a neznali, že čo sa to vlastne robí.

Od toho času Indiáni Iroquois smrteľne nenávideli Francúzov a všade robili im najväčší odpor. K týmto IIndiánom patrilo päť kmenov silných, bydliacich na okolí jazera Lake Ontario. A preto Francúzi nemohli

sa dostať do krajov južne ležiacich, lež pokračovali západným smerom.

Pueblo čili budova Indiánov na juhu. Budovy tie stavané boly z hliny pálenej na slnku a boly také velké, že v daktorých celý kmen býval.

Francúzi sťahovali sa po založení Quebecu, lež v malom počte, až asi o päťdesiať rokov naložil kráľ, aby sa aspoň trısto osôb ročne usadilo v Kanade. Vtedy aj ženy začali dovážať do Ameriky, aby sa kolonie množily a udržovaly.

Na juhu tiež začali Fraucúzi zakladať osady. R. 1562 výprava pod Ribautom vystúpila na breh v South Caroline a založili tam pevnosť, ktorú pomenovali po kráľovi Karolovi IX. Carolinou. Ale len tridsať mužov mohli zanechať v pevnosti. Za krátky čas minuly sa potraviny a osadníci zunujúc trápenie a samotu, zrobili si loďku, na ktorej chceli sa vrátiť domov. Búrka ich ale zachytila a loďka sa im porúchala. Potom dostavil sa ešte aj hlad. Aby sa udržali na žive, jedného z pomedzi seba zabili a zjedli. Konečne zachránila ich jedna obchodná loď a dopravila ich do Anglicka.

O dva roky pozdnejšie postavili Francúzi druhú pevnosť pri rieke St. Johns River vo Floride, ktorú pomenovali tiež Carolinou. Táto kolonia mala tiež vziať zkazu, lebo hladom morení osadníci chceli ju opustiť, keď v tom dostali podporu z Francúzska. Pozdnejšie prepadli osadu túto Španieli a temer všetkých Francúzov pobili. Španieli totiž považovali Floridu za svoju zem a preto Francúzov tam nechceli strpeť.

Medzitým francúzski katolícki kňazi, hlavne Jezuiti prichádzali do Ameriky, aby domorodcov pokrstili. S krížom v ruke a s oltárikom na chrbte putovali mnísi cez divoké púšte a lesy, aby Indiánov vyhľadali. Títo niekde pekne prijali kňazov francúzských, no často nepriteľsky sa chovali vôči nim. Nejedného aj zabili lebo na smrť umučili. S kňazmi zároveň aj obchodníci vnikali do vnútra zeme, aby svoj tovar zamenili.

Život prvých francúzskych osadníkov bol zaiste ťažký. Ťažko museli pracovať, aby si stromy vyťali, pne vykopali a tak roľu pripravili. Lepšie vodilo sa

kupcom, ktorí za nožiky, kotle, pokrovce a pradivá brali kožušiny, hlavne kože vidrí. Títo kupci ale museli zachovávať isté kráľovské predpisy, a časť svojho zárobku mali oddávať kráľovi. Následkom toho mnohí mužovia zašli ďaleko do vnútra zeme a tam obchodovali s Indiánmi podľa svojej vôle. Pravda, jestli takého ulapili, bol prísne trestaný, a žeravým železom ho poznačili. Bojác sa trestu, obchodníci neprichádzali do osád, ale žili medzi Indiánmi. Menovali ich lesnými úskokmi. Oni budovali si aj pevnosti na okolí veľkých jazier, a aj sami lovili divočinu. Niektorí vzali si Indiánky za ženy, a tak utúžilo sa priateľstvo medzi Francúzmi a Indiánmi.

Kňazi, pokračujúc západne, stavali stanice missionárske a obchodné, a budovali aj pevnosti na pobreží jazier Michigan, Huron, a Superior. Tam slyšali od domorodcov o veľkej rieke, ktorou menovali "otcom vôd." Kňaz Marquette a vojak Joliet vystrojili teda výpravu, aby rieku tú prezkúmali. Oni totiž úfali, že snáď táže rieka tvorí priechod do Tichého Oceánu, vlastne do Indii, ktorú tak dávno svet hľadá. Vo dvoch člnoch s piatymi súdruhmi pustili sa na cestu. Prv plavili sa po jazerách, až došli do Green Bay zálivu jazera Michigan. Odtiaľ dľa návodu Indiánov prešli ku rieke Wisconsin a dolu touto sa plavili ďalej, až došli do rieky Mississippi. Indiáni vystríhali ich, aby nešli ďalej, lebo že tam žijú divoké kmeny a potvory, ktoré ich znivočia.

Marquette a Joliet však pustili sa ďalej, a dôjdúc ku rieke Arkansas, zastavili sa. Veľký počet člnov obsadených divochmi hnal sa ku nim. Marquette dával

fajkou pokoja znamenie, že oni sú priateľmi. Tú fajku bol dostal od priateľských Indiánov. Fajka totiž znamenala pokoj. Ale rudosi na člnoch boli by ich pobili, keby starí Indiáni z brehov neboli na nich kričali. Domorodci potom priateľsky chovali sa ku Francúzom, ktorí na druhý deň išli ďalej dolu riekou. V jednej osade ale domorodci ich vystríhali, aby ďalej nešli, jestli nechcú zahynúť, a Francúzi pomaly vrátili sa na sever.

V r. 1682 jezuit La Salle pustil sa dolu Mississippi a šťastne dorazil až do Mexického zálivu. On pomenoval celú zem, kadiaľ Mississippi pretekala, Louisianou na počesť kráľa francúzskeho. Neskoršie vybral sa La Salle postaviť mesto pri vtoku Mississippi, ale výprava zablúdila a konečne vystúpila na breh v Texas. Táto osada ale vzala zkazu. La Salle vybral sa severne, ale dôjdúc do Illinois, jeho vlastní ľudia ho zavraždili. Francúzi potom usilovali sa dokončiť dielo nim započaté. Celá zem, cez ktorou preteká rieka Mississippi, pomenovaná bola Louisianou a privlastnená Francúzmi. Jedenásť rokov po smrti La Salleho založili Francúzi (r. 1699) osadu Biloxi pri zálive Mexickom, potom r. 1718 založené bolo mesto New Orleans.

Angličania.

Angličania až o mnohé roky pozdnejšie prišly do Ameriky za Španielmi a Francúzmi. Pravda síce, že jeden anglický plavec, menovite Cabot, o pár rokov po Kolumbusovi chcel vynajsť morskú cestu do Indie,

ale to sa mu nepodarilo. Potom ten istý Cabot (alebo snáď jeho syn) podniknul druhú cestu a plul popri Atlantickom pobreží Kanady, lež vrátil sa domov, a asi za sto nasledujúich rokov Angličania neusadzovali sa v Amerike.

Za panovania anglickej kráľovny Alžbety vzbudil sa duch námorníckých podujatí medzi Angličanmi, ktorí z počiatku chytali černochov v Afrike a dovážali ich do Ameriky, predávajúc ich za otrokov Španielom. Potom začali Angličania lapať a okrádať španielske lode, naložené pokladmi z Ameriky.

Roku 1576 Angličan Frobisher plul severne popri Amerike, aby našiel priechod do Asie, a počas druhej plavby došiel do Hudsonu. O pár rokov potom Davis navštívil Ameriku, a Sir Drake, iný anglický plavec, vystúpil na breh v Panamskej užine a z vysokého stromu uzrel Tichý Oceán. Vrátiv sa do Anglicka, vystrojil výpravu, ktorá plula južne a prejdúc cez Španielmi vynajdenú Magellanskú užinu, vplula do Tichého Oceánu a obíduc svet, vrátila sa do Anglicka.

R. 1607 vyslala spoločnosť London Co. tri lode naplnené osadníkmi do Virginii, ako menovali vtedy veľkú časť Ameriky. Výprava vplula do rieky James River a tam na brehu založená balo prvá trvácna osada Jamestown. Niektorí z osadníkov bydlili v šiatroch, iní v dierách pod zemou, a daktorí postavili si drevené chalupy. O nejaký čas pokrm sa im minul, a mnohí ochoreli a zomreli.

Kapitáň Smith vyzval Indiánov, aby im nosili pokrm, a rozkázal budovať lepšie domy. O dva roky pozdnejšie vybral sa Smith na člnu prezerať zem, keď razom

prepadnutý bol Indiánmi, ktorí jeho ľudí pobili a jeho samého zajali. Aby dákym spôsobom odvrátil pozornosť Indiánov, Smith ukázal im kompas, ktorého ihla vždy jedným smerom ukazovala. Indiáni na to odviedli Smitha pred hlavného náčelníka Powhatana, ktorý dal svolať poradu. Výrok porady bol ten, že Smith má byť zabitý. Hlavu Smitha položili na skalu a s drúkmi stali pohotove, rozdrúzgať mu hlavu, keď v tom dcéra Powhatanova, menom Pocahontas, položiac svo-

From Goodrich's Child's History of the U. S.

Mladá Indiánka Pocahontas zachraňuje kapitáňovi Smithovi život.

ju hlavu na Smithovu, prosila pre neho milosť. Indiáni darovali mu život, a madá Indiánka Pocahontas stala sa priateľkou Angličanov, a konečne vydala sa za jedného z nich, menovite za Johna Rolfa.

Keď Smith odcestoval do Anglicka, kolonisti octnuli sa vo veľkej biede. Indiáni stali sa vôči nim nepriateľskými a nechceli im potraviny predávať. Následkom hladu a choroby z päťsto osadníkov zostalo len šesťdesiať; ostatní všetci pohynuli. Konečne prišla pomoc z Anglicka a pozostalí kolonisti boli zachránení. Ale členovia výpravy, vidiac stav osadníkov, nechceli sa tam usadiť, a tak všetci Angličania vysadli na lode a odpluli. Hneď na to však potkali tri anglické lode naložené potrebami, i vrátilil sa všetci do Jamestownu, kde znovu začali živoriť.

Tabak začal byť veľmi hľadaním v Europė, a preto osadníci Virginie začali pestovať najviac len tabak, za ktorý dostali dobrú cenu.Tabak stal sa takým vzáctným, že on slúžil za peniaze, a za tabak dostal osadník čo len chcel, už či šaty, náradie, prístroje, potravy, lebo čo mu potrebné bolo. Keď sa tak začalo osadníkom lepšie vodiť, vždy nové a nové húfy osadníkov hrnuly sa do Ameriky. O dvanásť rokov pozdnejšie plula loď naplnená dievkami, ktoré spoločnosť do Ameriky vyslala, vediac, že bez žien sa osada nezmôže. Dievky maly právo vybrať si za mužov, ktorých chceli, a za pár dní všetky sa povydávaly. Poneváč dievky boly veľmi žiadané, spoločnosť vysielala stale lode s dievkami, ale teraz už každý osadník musel zaplatiť dievke, ktorú vzal za ženu, prievozné čili šífkartu.

Peňazí nemali, ale doháňom platili; stodvadsať funtov tabaku dal osadník za privezenie mu ženy.

V tom čase plula aj jedna hollandská loď, ktorá priviezla černochov z Afriky a predávala ich osadníkom za otrokov. To boli prví otroci v anglických koloniach.

From Goodrich's Child's History of the U. S.

Sir Walter Raleigh a jeho sluha. Raleigh kúril a jeho sluha vidiac dym, myslel, že jeho pán horí i oblial ho vodou, aby zahasil domnelý oheň.

Okrem toho však mali Angličania aj bielých otrokov, už či mužov, ženy a deti, ktorých menovali nevoľníkmi. Niektorí sa sami predali, aby sa za utrženú cenu mohli dostať do Ameriky. Iní boli trestancami, a zas iní dĺžníkmi, ktorí neboli v stave zaplatiť dlžobu a za to

stali sa otrokmi. Deti, chlapcov a dievčatá, lakomci násilne chytali a odvádzali do otroctva. Pravda belosi neboli do smrti otrokmi, ale len dočasne, kým si istý čas odslúžili. Do tej doby ale mohli byť predávaní lebo kupovaní ako dobytok. Keď taký biely otrok svoje odslúžil, potom už za plácu pracoval, alebo si sám vzal zeme a obrábal ju. Daktorí však nechceli pracovať, a stali sa zbojníkmi a žobrákmi. Poniektorí predali sa opätne na niekoľko rokov do otroctva, aby potom za utržené peniaze mohli sa vrátiť do Ameriky.

Anglickí kolonisti nezakladali mestá, ale len po farmách lebo plantážoch žili roztrateno. Z Anglicka prichádzaly lode, ktoré za tabak zameňovaly čo si len osadníci priali. Títo nevyrábali si sami ničoho, lebo celý čas strávili pestovaním doháňu. Ináče sami plantážnici nechceli pracovať a len na robotu svojich otrokov spoliehali sa. Aby sa najpotrebnejšie veci v Amerike vyrábaly vynesený bol zákon, podľa ktorého remeselníci, ako tesári, murári, tkáči, atď. nesmeli na farme pracovať, ale len pri svojom remesle. Dľa iného zákona, každá osada mala postaviť murovaný dom v Jamestownu, kde mal byť doháň z okolia dovážaný. Tým spôsobom úfali postaviť mesto, no Jamestown nikdy nestal sa mestom, a pozostával len zo súdnice, kostola, a pár domov.

Nedostatok priemyslu videť bolo na všetkých stranách. Na príklad domy budovali si osadníci zo samého dreva, lebo železa vôbec nemali, ani ničoho robeného zo železa. Klince boly drevené, pánty na dverách kožené, atď. Klínce boly také drahé, že keď niektorý osadník, ktorý mal dom zbijaný klincami, chcel sa pre-

sťahovať, tak podpálil si dom, aby potom z popola mohol vybrať klínce. Aby sa kazeniu majetku takým spôsobom dopomohlo, dostal osadník toľko klíncov, koľko mal v dome a za to dom musel nechať stáť. Starší osadníci budovali si potom väčšie domy z desák, ktoré hlinou omazali. Zámožnejší plantážnici dali si stavať pekné murované domy, ktoré aj do dnes stoja. Tie domy ich mnoho nestály, lebo otroci im ich budovali.

Keď bola Virgnia asi dvadsať päť rokov stará, London Co. rozpadla sa a kolonie pripadly kráľovi, ktorý začal zem rozdávať svojim priateľom. Jeden z nich, menom Lord Baltimore, chcel v Kanade zakladať osadu, ale Francúzi ho vyhnali. Kráľ Karol I. dal mu kus zeme, ktorú nazval Marylandom. Keď Baltimore zomrel, jeho syn pokračoval v kolonisácii.

Medzitým časom ale aj inde ďalej na sever pri Atlantickom pobreží zakladali si Angličania osady.

Niektorí plantážnici rýchle bohatli, lež osadníci väčšinou žili v chudobe, poneváč len malú časť zaslúženého osohu podržali si zo svojich rolí. Hlavná časť zisku išla kráľovi a jeho úradníkom, následkom čoho medzi osadníkmi budil sa nepokoj.

Hollandčania.

Za Angličanmi začiatkom sedemnásteho storočia prisli do Ameriky Hollandčania. Priviedol ich anglický kapitáň Hudson, ktorý stál v službe Hollandska. Výprava vplula do zálivu Delaware a New York. Hudson plavil sa potom hore riekou, ktorá po ňom dostala

meno Hudson River. On myslel, že hore riekou Hudson príde do Tichého Oceánu, ale sa sklamal. To bolo r. 1609. Hollandčania (Dačmani) privlastnili si zem od rieky Deleware po Cape Cod,, a nazvali ju Novým Hollandskom. Oni založili aj osadu New Amsterdam, z ktorej povstalo mesto New York.

DIEL III.

ROZVOJ OSÁD V SEVERNEJ AMERIKE.

Nové Anglicko (New England)

V roku 1620 dorazila anglická loď "Mayflower" na polostrov ležiaci južne od Bostonu, a z nej vystúpilo asi sto Angličanov na breh pri výklenku Cap Cad zvanom. Boli to pútnici (Pilgrims), tiež Puritanmi zvaní, ľudia, ktorí mali zvláštnú vieru.

Asi sedemdesiat rokov predtým Angličania odtrhnuli sa od katolíckej cirkvi a stali sa protestantami. Ale mnohí kňazi a občania chceli ešte viac zmeniť náboženstvo a starú vieru, lebo, ako oni hovorili "očistiť sa," následkom čoho pomenovali sa Puritanami. (Purity znamená čistotu). Oni žiadali od vlády, aby zrobila zmeny podľa ích smýšlania, za čo ich ale anglická vláda trestala a prenasledovala. Aby mohli svoje náboženstvo bez prekážky vyznávať, ušli mnohí do Hollanska. Ale bár požívali v Hollandsku svobodu, nepáčilo sa im, že tam nemčina panuje, a aby sa ich deti neodnárodnily, umienili si, presťahovať sa do Ameriky.

Anglický kráľ dovolil im to a vyznačil pre ních zem v New Jersey. Lež búrka ďaleko zahnala ích loď a preto vystúpili na breh niže Bostonu, ako je to vyšej udano.

Puritanom nepáčilo sa tam, kde vystúpili na breh, i vyhľadali si nové miesto, kde založil prvú osadu Plymouth. Zem bola pekná, ale neznali ako sa živiť. V zime trpeli tak veľmi od hladu a zlého bývania, že do jara polovica ich zomrela. Ostatní však tým húževnatejšie dali sa do práce, aby si stav polepšili.

Na šťastie Puritanov v tom okolí nebolo Indiánov, lebo títo boli vymreli následkom akejsi pliagy. Ale po neakom čase prišiel jeden Indián ku nim a pozdravil ich po anglicky "Vítajte!" On sa bol totiž pár slov naučil po anglicky od rybárov, ktorí tam boli pred Puritanami. Dľa iných prameňov, Indián ten vzatý bol prvými Angličanmi do Anglicka, kde sa naučil po anglicky a potom vrátil so do Ameriky. Jeho pričinením stalo sa, že Indiáni uzavreli smluvu s Puritanmi na päťdesiat rokov. Tak zaistené bolo priateľstvo medzi belochmi a Indiánmi, a títo učili Puritanov ryby loviť, kukuricu pestovať, atď. Náčelník týchto Indiánov menoval sa Massasoit.

Lež ďalej bývajúci Indiáni neboli takými priateľskými. Jeden náčelník poslal Puritanom kožu z hada naloženú šípami, čoho význam belosi neznali. Keď im bolo potom vysvetleno, že to znamená vyzvanie do boja, Puritani naplnili kožu prachom a guľkami a tak to zaslali Indiánom. Indiáni naľakali sa a dali Puritanom za čas pokoj.

Za prvými osadníkmi prichádzali iní, takže osady

anglické na severo-východnom pobreží Atlantického Oceánu sa zmáhaly, a onedlho postavené boly osady Boston, Salem a iné. Ale medzi osadníkmi povstaly

From Goodrich's Child's History of the U. S.

Guverner Carver a hlavný indiánsky náčelník Massasoit, s ktorým uzavreli osadníci v Novom Anglicku smluvu a za päťdesiat rokov požívali pokoj a pomoc Indiánov.

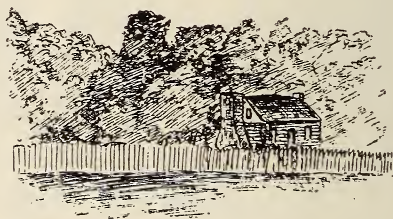
trenice pre náboženstvo. Puritani nechceli ztrpeť nikoho medzi sebou, kto tak nesmýšlal ako oni sami.

Následkom toho viacerí rozišli sa v iné strany a zakladali si svoje vlastné kolonie. Istý Roger Williams bol posúdený, vrátil sa do Anglicka, lež on ušiel a prezimoval sa medzi Indiánmi. Potom vystavil dom na jednom mieste a pomenoval ho Providence, z toho povstalo potom mestečko toho istého mena, a vyvinula sa tam kolonia Rhode Island. Iná čata nespokojencov odišla so svojim statkom západne, a založila osadu Hartford pri brehoch Connecticut. Vodcom týchto osadníkov bol istý Hooker, za ktorým prišlo ešte viac ľudí, ktorí založili dve mestečká, a o dva roky pozdnejšie započatá bola osada New Haven.

Kolonie zmáhaly sa ustavične. A bolo by sa im ešte lepšie vodilo, keby Indiáni neboli proti nim povstali. Náčelník indiánskeho kmenu Pequot vyzval iné kmeny, aby sa s nim spojily a pomohly mu vyhnať belochov. Teraz Puritani v strachu obrátili sa o pomoc k Rogers Williamsovi, ktorého boli predtým vyhnali. On zabudnul na krivdu a použil svojho vplyvu k tomu, aby odviedol jednotlivé kmeny indiánske od Pequotov, ktorí číhali na belochov a zabijali ich. Divosi títo sťahovali s hlavy kožu svojim zajatcom, biele ženy a dievky ale odvádzali preč.

Belosi spojili sa s niektorými Indiánmi, a tak vybrali sa za Pequotami, aby ich raz na vždy učinili neškodnými. Za mesačnej noci v tichosti došli k obci nepriateľských Indiánov a obstúpili ju. Obec pozostávala z početných chalúp, a obtočená bola vysokou ohradou. Všade do okola boly do zeme nabité drevá vysoké, len na dvoch miestach boly otvory, cez ktoré Indiáni dnu a von chodili. Keď sa priblížili ku tej

ohrade belosi, s nimi prišli Indiáni dostali strach a ušli. Tak hrstka belochov musela sama bojovať s nepriateľom. V tom psi v osade začali brechať a zobudili Pequotov, ktorí ponáhlali sa von pozreť, čo sa to robí. Ale belosi s puškami stáli všade na stráži, a ktorý Indián chcel ujsť, každého zastrelili. Potom horiace fakle hádzali dnu do osady a za chvíľu všetko bolo v plameňoch. Zavretí Indiáni v smrteľnom strachu kričali a behali, ale len piatim podarilo sa ujsť; ostatných všetkých belosi pobili. Tak bol kmen Pequotov

Typický dom prvých osadníkov v Amerike.

vyhubený. Indiáni na celom okolí od toho času báli sa belochov prepadnúť. Uplynulo asi štyridsať rokov, čo Indiáni neopovážili sa pozdvihnuť ruku na Puritanov. Ale r. 1675 jeden náčelník, ktorého volali Kráľom Filipom, spojil Indiánov a pokúsil sa vyhnať belochov, ktorí im vždy viac a viac zeme zabierali. I povstala krvavá vojna, ktorá trvala za tri roky.

Strašné ukrutnosti páchané boly na oboch stranách. Pardon nebol dávaný nikomu, kto sa dostal do moci Indiánov lebo Puritanov. Indiáni útočili rad radom

na osady belochov, ktorí mali vtedy už deväťdesiať mestečiek. Temer polovica osád bola zpálená, a mnohí kolonisti pobití. Zdalo sa, že Indiáni presilou zvíťazia a vyhubia belochov. Za tri roky zabito bolo tisíc mužov a mnoho žien a detí. Ale na strane Indiánov boly ztraty životov o mnoho väčšie. Na tisíce Indiánov padlo v bitkách. V skutku, Indiáni boli v tých krajoch takmer všetci pobití. Málo ich pozostalo. Konečne náčelník Kráľ Filip bol tiež zabitý a Indiáni, nemajúc vodcu, poutekali a vojne bol koniec.

Anglický kráľ spojil zmáhajúce sa kolonie, takže len štyri boly ustálené v Novom Anglicku, a síce: Massachusetts Bay, New Hampshire, Connecticut, a Rhode Island.

Život prvých osadníkov v Amerike bol ťažký. Každý kúsok zeme musel si osadník vyčistiť, chalupu postaviť, a vôbec všetko od prvopočiatku pripraviť. Zárobkov vtedy tak nebolo ako v terajších časoch, poneváč fabrík a majní ešte nebolo, a drahý nestavaly sa.

Domky osadníkov boly v Novom Anglicku drevené, asi také ako slovenské chalupy v starom kraju, lenže strecha bola obyčajne z kôry stromov lebo z trávy zrobená. Osadník soťal si niekoľko stromov, ktoré porezal na jednako dlhé kláty čili brvná, z ktorých si postavil steny. Medzi klátmi utvorené špary zahádzal hlinou, aby do domku zima nemala prístupu. Železných pecí neznali, ale budovali si velikánske ohnišťá. Pozdnejšie, keď sa osady zmohly, budované boly už lepšie domy, a daktoré z nich ešte stoja.

Otázka pokrmu bola tiež veľmi dôležitá pre osadníkov. Puritani nesháňali sa len za zlatom, ako ich

rodáci, robili inde, ale začali obrábať zem. A to bolo ích šťastím, lebo ináč boli by hladom zahynuli. Indiáni naučili ich kukuricu, fazuľu a tekvice sadiť, potom kukuricu tlct a z nej jedlá pripravať. Mlynov nemali, a preto podľa spôsobu Indiánov tlkli ju. Zoťali strom na dve lebo tri stopy od zeme a do pňa vytesali jamu čili lepšie rečeno dieru. Potom ukresali kus dreva, ktoré do tej diery priliehalo. Tento tlk na to priviazali na okresaný mladý strom v súsedstve a príprava k tlčeniu kukurice bola hotová. Do diery nasypali kukurice a tlčkom potom ju tlkli; mladý hybký strom vyťahoval tlčok pokaždé, keď nim osadník dolu do kukurice tlknul. Popritom požívali osadníci rozličné zeleniny, hlavne tekvicu, kvačku, fazuľu, a zemiaky (bandurky), ktoré od Indiánov dostali k sadeniu. Od Indiánov naučili sa robiť osadníci aj člnky z kôry stromov, sňahové boganče, a iné potreby. Osadníci nekupovali ničoho, ale sami si robili všetko náradie v dome aj pre hospodárstvo potrebné. Temer všetko bolo drevené, ešte aj pluhy, taniere, lyžice, vidlice, nádoby, atď. Ženy lialy lojové sviečky, lámaly a priadly konope. vyrábaly a bielily platno, a šily šaty.

Dietky nemaly miesta pri stole, ale stojáčky musely rýchle pojesť, čo im bolo udeleno.

Osadníci v Novom Anglicku nežili roztrateno po plantážoch a farmách, ako čo boli osadníci vo Virginii, lež temer v samých mestečkách bývali. V každom mestečku bol kostol, pevnosť zvaná "blockhouse," a súdna sieň. Tieto budovy stály v prostriedku osady, a okolo nich bývali kňazi, obúvnici, a iní remeselníci. Ďalej bývali roľníci. Osady ďalej od pobrežie ležiace

maly viac pevností a vysoké ohrady vôkol, aby tak chránené boly od náhleho útoku Indiánov. Osadníci vonku žijúci, obyčajne do týchto pevností chodili spávať, aby boli v bezpečnosti. Ráno, keď Indiánov nebolo vidno, otvorili silnú bránu osady a roľníci išli za svojou prácou na svoj majetok. Pevnosti lebo blockhousy stavané boly z hrubých klátov dreva, a vyšná časť bola širšie postavená, takže vynikala. Vo vyššej časti boly zrobené diery, cez ktoré mohli osadníci strielať. Daktoré z týchto pevnosti ešte stoja, lenže sú v nich už obloky porobené a prispôsobnené sú k bývaniu. Malé osady obtočené boly do okola vysokým dreveným plotom, na ktorom boly veže pre strážnikov, ktorí cez noc bdeli nad osadou.

OSADY V NEW YORKU, NEW JERSEY, A PENNSYLVANII.

Hollandčania, Švedi, Irčania a Angličania.

Ako je už známo, Hollandčania prišli do vtoku rieky Hudson r. 1609 pod anglickým kapitáňom Hudsonom, ktorý stál v službe hollandskej. Zem zaľúbila sa osadníkom, a poneváč predvídalo sa, že s Indiánmi možno tu robiť dobrý obchod, početní kupci vybrali sa hneď do Ameriky. Oni zamieňali s Indiánmi červené plátno, nože, sklené guľky a iné drobnosti za kože vidrí a za iné drahocenné kožušiny, pričom mali skvelý zárobok. O pár rokov pozdnejšie založená bola

takzvaná Hollandská Záp. Indická Spoločnosť, ktorá chcela zem využitkovať, a preto začala zakladať osady.

Poniže Albany postavili Hollandčania pevnosť, potom druhú pevnosť postavili pri rieke Delaware, kde stoji mestečko Gloucester, N. J., a tretiu vybudovali kde stoji mestečko Hartford. Potom kúpili od Indiánov za trochu tovaru a pálenky miesto, kde stoji mesto New York. Tu postavili pevnosť s vysokou ohradou, a tiež rad domov. Osadu túto pomenovali Novým Amsterdamom (New Amsterdam), z ktorého vysriastlo mesto New York. Zem Hollandčanmi zaujatá volala sa Novým Hollandskom.

Ale Hollandčania nezaoberali sa roľníctvom. Temer všetci boli len kupcami, a keď niečo zarobili, vrátili sa do Hollandska. Následkom toho Hollandská Spoločnosť dávala veľké výsady tým, ktorí chceli sa tu stále usadiť. A ktorý by bol v stave založiť za štyri roky osadu s päťdesiatymi ľuďmi, tomu sľubovali velikánsky kus zeme čo odmenu. Viacerí robili pokusy zakladať kolonie na brehoch rieky Delaware a Hudson. Pri Delaware však neudržaly sa dlho hollandské osady, lebo tamejší Indiáni ich napádali. Osadníkom pri Hudsone a na ostrove Long Island v New Yorku vodilo sa lepšie.

Hollandská Spoločnosť nebola spokojná s pokrokom osád, a umienila si, inde hľadať osadníkov. Do Švédska vyslatí boli agenti, ktorým podarilo sa ľudí naviesť k vysťahovaniu sa do Ameriky. Dopravení Švedi postavili si prvú osadu pri Delaware, a pomenovali ju Novým Švedskom. Hollandčania obávajúc sa, že Švedi zaberú tam všetku zem, postavili si pevnosť

naprotí osade švedskej, následkom čoho sa Švedi odsťahovali a postavili si pevnosť tam, kde stoji teraz mesto Philadelphia. Ale ani tam nemali Švedi pokoja. Hollandčania pod guvernerom Petrom Stuyvesantom

From Goodrich's Child's History of the U. S.

Hollandčania a Indiáni kmenu Manhattan, ktorým dali sa napiť a potom za trochu rumu a tovaru kúpili od spitých rudochov ostrov, na ktorom stoji mesto New York.

z Nového Amsterdamu zabrali všetku zem ležiacu západne od rieky Delaware.

Angličania krivým okom pozerali na zmáhajúce sa kolonie Hollandčanov. Anglický kráľ Karol II. jednoducho vyhlásil, že všetky zeme na pobreží Atlantického

Oceánu prináleža Anglicku, a zároveň daroval svojmu bratovi územie, ktoré mali Hollandčania obsadené. Potom vyslal loďstvo do Ameriky. Anglické loďstvo doraziac do Nového Amsterdamu (teraz New Yorku), vyzvalo guvernera Petra Stuyvesanta, aby sa poddal. Tento vyzval svojich ľudí, aby sa chystali k obrane, lež Hollandčania nechceli sa pustiť s Angličanmi do boja, hovoriac, že proti takej presile aj tak nič nesvedú. Nepozostávalo teda iné, ako poddať sa. Hollandská zástava bola z pevnosti stiahnutá a anglická zástava na jej miesto vyvesená. Nové Hollandsko stalo sa r. 1664 majetkom anglického kniežaťa Yorka.

Hollandsko však považovalo jednanie Angličanov za nasilnícke a neoprávnené a pustilo sa s Anglickom do vojny. Angličania po tuhých bojoch zvíťazili a podržali si Nové Hollandsko v Amerike, ale čo náhradu dali Hollandčanom pár ostrovov v Západnej Indii. Angličania hneď všetko začali angličiť, a mestečko Nový Amsterdam pomenovali New Yorkom, mestečko Orange ale pomenovali Albany.

O niekoľko rokov pozdnejšie znovu vypukla vojna medzi Anglickom a Hollandskom. Počas vojny hollandské loďstvo vyložilo na breh šesť sto vojakov, ktorí zaujali mesto New York, a všetky hollandské osady staly sa majetkom Hollandska. Po ukončení vojny Hollandsko znovu zrieklo sa osád, ktoré podruhé pripadly pažravým Angličanom.

V tých časoch ku new-yorskej kolonii prislúchalo viac zeme, a síce aj New Jersey, Delaware a územie od Connecticut po pramene riek Delaware a Hudsonu. Anglické knieža York daroval zeme svojim dvom pria-

teľom. Sir George Carteret dostal New Jersey. On bol guvernerom ostrova Jersey pri Anglicku a preto nazval zem ním zaujatú New Jersey.

Územie New Jersey bolo neskoršie zakúpené dvoma spoločnosťami Priateľov, ináče Quakermi menovanými. Východnú časť dostal istý William Penn za dlžobu, ktorú kráľ povinný bol jeho otcovi. Táto časť zeme pomenovaná bola Pennsylvaniou čili Pennovými Lesami, na počet Williama Penna. Za všetko mal Penn platiť anglickému kráľovi ročne dve kože z vidrí, na znak toho, že je odvislým od kráľa. Rodina Penna za sto rokov platila ten poplatok, konečne ale stala sa svobodným štátom Spoj. Štátov.

"Priatelia" čili Quakeri učili, že všetci ľudia majú žiť v pokoji, a že žiadných protivenství a násilností nemali by si robiť. Oni neuznávali ani súdy svetské, ani vojská a vojny za oprávnené. Hlavne boli proti vojne, lebo že v nej vraždia sa nevinní ľudia bez dostatočnej príčiny. Ich viera bola v Anglicku nenávidená, a vrchnosti ich prenasledovaly, a mnohí Quakeri boli aj na smrť umučení. William Penn teda chcel Quakerov vysvobodiť, to jest z Anglicka vyviesť do Ameriky, kde by svobodne mohli vyznávať svoje náboženstvo. Ale on aj všetky iné viery a náboženstvá šetril, a v jeho zemi mal každý jednakú svobodu.

Quakeri mali náboženstvo bez všetkých vonkajších foriem; oni usilovali sa viesť výlučne duševný život, a ich obyčajné slúženie Bohu pozostávalo v tom, že každý jednotlivec sám pre seba modlil sa a rozjímal v tichosti. Oni neuznávali prísahy, ani komplimentov; nesňali klobúk dolu pred nikým, ani pred samým kráľom, a

každému hovorili len "ty," ako priateľovi tak aj protivníkovi. U nich bol každý deň sviatkom, a nedeľa bola u nich jednoduchým dňom odpočinku.

William Penn stal sa Quakerom za mladosti. V školách zdráhal sa nosiť študentské šaty, a ešte aj z druhých strhnul raz šaty, za čo bol vylúčeny zo školy. Otec nedovolil mu, vrátiť sa domov, ale poslal ho do Francúzska, aby sa tam odučil quakerských zvláštností. Po mnohých zvadách otec chcel mu všetko odpustiť, len aby pred nim a pred kráľom sňal dolu klobúk, čo keď zdráhal sa učiniť, otec ho opätne vyhnal z domu. Po otcovi zdedil Penn veľký majetok a stal sa vlastniteľom New Jersey, neskoršie ale dostal aj Pennsylvaniu za šesťnásť tisíc funtov šterlingov, ktorý obnos kráľ dlhoval jeho otcovi.

Penn zakúpil územie terajšieho Delaware, privolal z Anglicka množstvo kolonistov, ktorí na troch lodiach vybrali sa do Ameriky. Jedna z ích lodí zahnatá bola víchrom do Západnej Indie. Ostatné dve dorazily ku švedskej osade, kde teraz stoji Chester. Švedi prijali ich priateľsky a podporovali ich kým neprišiel pre nich sám Penn.

Že bol Penn spravodlivejší človek než ostatní anglickí magnáši, to dokázal aj tým, keď uznával práva Indiánov. Iní Indiánov jednoducho vyhnali, on ale chcel im dať náhradu za zem, čo im belosi odobrali. Penn dal svolať súdených náčelníkov indiánskych a uzavrel s nimi smluvu, ktorá nebola nikdy zlomená. On dal Indiánom náhradu za zem nim zaujatú.

Nasledujúceho roku založil Penn veľkú osadu, ktorú pomenoval Philadelphiou. Táto osada rýchle vzra-

stala, lebo veľký počet kolonistov z Anglicka prichádzal do nej. Za nasledujúcich dvadsať rokov prichádzali z Anglicka zvlášte Valeščania (Velšovia), ktorým dal Penn veľké zeme západne od rieky Schuylkill, kde ích potomkovia aj po dnes hromadne žijú.

Od roku 1700 Valesčania prestali sťahovať sa do

From Goodrich's Child's History of the U. S.

Indiánsky chlapec a vlci. Chlapec zablúdil v lesoch, šiel do jaskyne na odpočínok, lež vlci mali tam svoje ležisko a vrčaním prijali chlapca, ktorý však nezľaknul sa, vlci na neho navykli, a potom spolu s ním chodievali na polovačky, aj spolu v tej jaskyne spávali za viac rokov.

Pennsylvanii, na ích miesto však hrnuli sa sem Nemci, Angličania, Irčania a Škótovia. Nemeckí a Hollandskí prisťahovalci postavili si osadu Germantown pri Philadelphii. Ale vo veľkom počte začali sa sťahovať Nemci až v pozdnejších rokoch. Anglický kráľ totiž obával sa, že z jeho poddaných primnoho ľudí prejde do Ameriky a krajina oslábne. Postaral sa teda, aby inorečoví osadníci šli do Ameriky. V Nemecku vyvinul takú agitáciu, že behom dvoch rokov vyše tridsať tisíc Nemcov prišlo do Ameriky. Mnohí z nemeckých sťahovalcov nemali peňazí na cestu, a takí predávali sa za otrokov, aby si cestu odslúžili.

V tých časoch Angličania prenasledovali doma Irčanov a odobierali im zeme, na ktorých usadzovali Škótov. Potomkovia pomiešaných Irčanov a Škótov začali sa tiež značným počtom sťahovať do Ameriky, mnohí do Pennsylvanii. Irčania a Nemci nemohli sa spolu snášať, následkom čoho Penn poslal Irčanov a Škótov na západ, aby sa usadili na hraniciach Marylandu.

Kolónia Maryland.

Anglický boháč Lord Baltimore umienil si, zaujať sa katolíkov, ktorí boli v Anglicku prenasledovaní. Požiadal teda kráľa, aby mu dal zeme v Amerike. Jeho žiadosť bola vyslyšaná, lež prv než by bol mohol katolíkov z Anglicka do Ameriky sťahovať, zomrel. Jeho syn však pokračoval v diele jeho otcom započatom, a ako už známo, založil prvú osadu pri vtoku rieky Potomac. Osadu tú pomenoval St. Marys. Celá

kolonia ale menovala sa Maryland. Pozdnejšie založená bola druhá osada čili mestečko, ktoré pomenovali Annapolisom. Keď bol Maryland sto rokov starý, založené bolo tam mesto Baltimore. Potom rýchle nasledovaly iné mestá.

Ako iní kolonisti, tak aj títo zaoberali sa rolníctvom, a hlavne tabak pestovali, potom do veľkých bečiek nakladali a tak kotúlajúc, lebo vlečúc, alebo voziac dopravovali doháň ku rieke, kde ho anglickým obchodníkom predávali, vlastne zameňovali za rozličné potreby.

Maryland bola z počiatku čisto katolícka osada, ale boli tam vítaní aj iní kresťania.

Guverner osady Virginia chcel si privlastniť kus územia Marylandu, z čoho došlo k bitkám, v ktorých prv Virginčania, potom ale Lord Baltimore zvíťazil.

Poneváč v Marylandu panovala úplná náboženská svoboda, hrnuli sa ta aj iní kresťania, zvlášte protestanti, ktorí potom mali väčšinu v snemovni, a túto moc využitkovali k potláčeniu katolíkov. Oni nechceli uznávať ani dedičné práva katolíkov, útočili na ich náboženstvo, ba konečne vyhlásili, že katolík nenie zákonom chránený. Nastala vojna, v ktorej raz katolíci, raz protestanti zvíťazili. Niekedy maly obe stránky svoje vlády. Na posledku kráľ odobral Lordovi Baltimore všetky práva a Maryland stal sa koloniou kráľovskou. Anglikánska cirkev bola zavedená a katolícka zrušená. Ale štvrtý Lord Baltimore zas dostál práva a zaviedol náboženskú svobodu v Marylandu, ktorú koloniu potom spravoval až do povstania Amerikánov proti Anglicku.

Kolónia Carolina.

Anglický kráľ utvoril južne od Virginie novú koloniu, ktorú pomenoval Carolinou. Koloniu túto daroval r. 1663 ôsmým svojim priateľom. Okrem Angličanov usadzovali sa tu Francúzi, takzvaní Huguenoti, Svajčiari, Nemci a Škótovia. Medzi mestami Albemarle a Charleston rozprestierala sa veľká púšť, ktorá koloniu rozdelovala, a nedlho volali ľudia severnú časť North Carolinou, a južnú South Carolinou. Na severe žili osadníci na malých plantážoch, a pomocou malého počtu otrokov pestovali tabak a kukuricu. V južnej časti boli zámožní plantážnici, ktorí vlastnili veľké polia a mali mnoho otrokov. Títo pestovali najviac rýžu a indigo, ktoré do Europy posielali.

V Caroline ujalo sa v tých časoch aj lúpežníctvo. Na ostrovoch Západnej Indie utvorily sa bandy morských lúpežníkov, ktorí vychádzali na lúpežné ťaženie až do Ameriky, zajimajúc obchodné lode a plieniac osady americké na pobreží morskom. Za päťdesiať rokov konali lúpežníci svoje remeslo, až konečne Španielsko a Anglicko uzavrely smluvu na vykynoženie lúpežníkov. Ale to nebola snadná úloha, lebo mnohí osadníci americkí držali s lúpežníkmi, ktorí im prinášali rozličné veci, a za všetko platili štedre zlatom. A čo viac, vlády sa aj bály lúpežníkov, lebo to boli odvážliví ľudia, ktorí boli schopnými bár aké ukrutnosti páchať. Keď sa daktoré mužstvo lode postavilo na odpor, tak lúpežníci všetkých do mora pohádzali bez milosrdenstva. Často stíňali zajatcom hlavy len

tak na zábavu. Lúpežníci boli pritom v takej sile, že aj mocno opevnené mestá dobijali.

Charleston bol hlavným hniezdom lúpežníkov v Amerike. Ale keď lúpežníci začali rabovať aj lode vezúce tovar z Caroliny, osadníci pohnevali sa a začali lúpežní-

From Goodrich's Child's History of the U. S.

Park na konci New Yorku, kde stála stará "Keselgarda" a kde je teraz Battery Park, ako vyzeral v dobe, kedy New York patril Hollandčanom.

kov prenasledovať. Ktorých ulapili, tým veru nedarovali život, ale každého v reťaziach obesili.

Od toho času lúpežníci sdržovali sa len na jednom ostrove Bahamanskom, alebo v riekach severnej časti

Caroliny. Odtiaľto vyhnalo ich anglické loďstvo, následkom čoho zas vrátilil sa do južnej časti Caroliny a začali chytať obchodné lode. Vodcom lúpežníkov bol vtedy jeden krvelačný ohavný muž, ktorý menoval sa "Blackbeard" čili Čiernobradáčom, lebo mal dlhú čiernu bradu. On páchal najväčšie lúpeže a zločiny. Konečne boli lúpežníci premožení a úplne vytisknutí z územia amerických kolonií.

Kolónia Georgia.

Trinásta a posledná anglická kolonia v Amerike založená bola začiatkom osemnásteho storočia to jest asi stodvadsať päť rokov po obsadení Virginie. V tom čase narodil sa aj slávny hrdina Juraj Washington. Kolonia táto pomenovaná bola Georgiou.

Georgia založená bola nasledovne: V Anglicku panoval zákon, dľa ktorého dlžník, už či muž lebo žena, zatvorený bol v žalári do smrti. Medzi takými nešťastníkmi bol aj jeden priateľ vojenského dôstojníka JamesaOglethorpe. Tento vyšetril väzenia a bol tak dojatý smutným stavom väzňov, že si zaumienil, vysvobodiť ich. On vymohol u kráľa dovolenie, aby za dlžobu žalárovaní ľudia mohli presťahovať sa do Ameriky. I utvorila sa spoločnosť, ktorá podnik tento podporovala.

Oglethorpe teda s bandou prepustených väzňov preplavil sa do Ameriky a zaujal vytknuté mu územie medzi riekami Savannah a Alabama, a založil tam r. 1733 osadu Savannah, prvé to mesto v Georgii.

Čoskoro začali sa ta hrnúť ľudia z Anglicka a iné národnosti, medzi nimi aj Moravia, prví slavianski osadníci v Amerike.

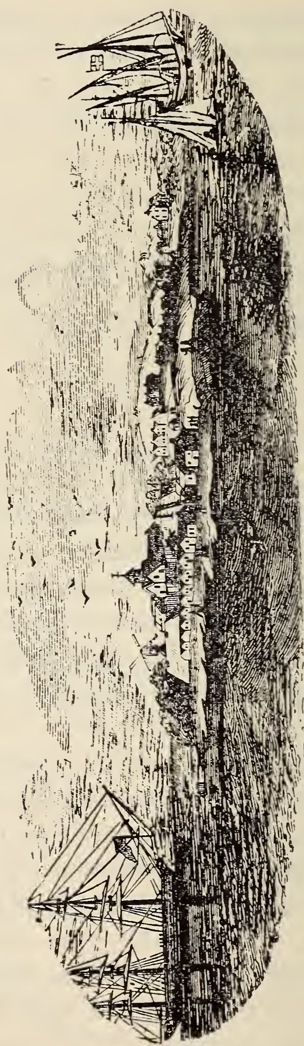
Pozdnejšie pripadla Georgia ako aj Carolina anglickej korune.

ANGLIA VYSTÍSKA FRANCÚZSKO A ŠPANIELSKO Z AMERIKY.

Dlhoročné vojny.

Angličania zhodili z tronu kráľa Jamesa (roku 1689) a na jeho miesto postavili Williama za kráľa a Mariu, jeho dcéru, za kráľovnu. Vyhnatý kráľ James ušiel do Francúzska, kde získal pomoc a začal vojnu proti jeho nástupcovi. Z toho povstala válka medzi Francúzskom a Anglickom, ktorá sa aj do Ameriky pretiahla.

V Amerike ale už rok predtým započalo sa krvepreliavanie. Anglickí kolonisti napadli Indiánov v Maine a mnohých pobili. Indiáni postavili sa na odpor a napádali osady Angličanov. Indiánom v Canade a Maine pomáhali Francúzi, Angličanom ale pomáhali Indiáni kmenu Iroquois, bydliaci ďalej na juh. Keby pre kráľa James nebola vypukla vojna medzi Anglickom a Francúzskom, za to v Amerike bola by válka zúrila na každý pád, lebo Angličania chceli zaujať viac zeme a vyhnať Francúzov a Španielov z Ameriky.

Ako vyzeral New York pred 200 rokami.

Jednalo sa tu o to, kto má vládnuť v Amerike, či Anglicko lebo Francúzsko.

Severní Indiáni prepadli najprv osadu Dover v New Hampshire, ktorá bola, ako aj iné osady, chránená pevnosťami. Jedného večera v januári r. 1689 dostavilo sa do osady niekoľko indiánskych žien, ktoré prosily o nocľah, a boly vpustené do osady. Za nočnej doby, keď už všetko spalo, Indiánky vstaly, odomknuly dvere, otvorily brány a vpustily dnu indiánských bojovníkov, ktorí ležali v úkryte pri osade. Nastalo strašné krveprelatie. Indiáni pobili všetkých osadníkov, okrem dvadsať deviatych, ktorých odviedli do Kanady a tam predali ich Francúzom do otroctva. Učinili to z pomsty za to, že Angličania chytali Indiánov za otrokov.

Podobným spôsobom prepádané boly aj iné osady v New Yorku a v Novom Anglicku. Čaty Francúzov a Indiánov prešly cez púšte z Kanady a bili Angličanov. Angličania zas vyslali lode a vojsko do Kanady, aby zabrali mesto Quebec, ale Francúzi ich odbili.

Počas týchto bojov, na oboch stranách páchané boly ukrutnosti. Mužovia, ženy a deti boli s postelí strhaní a zabijaní, daktorí strašne mučení, alebo do otroctva predaní. Ťažko povedať, ktorá stránka bola zúrivejšia, lež belosi nikdy nedopustili sa takých ukrutnosti ako ich spojenci Indiáni. Medzi mnohymi rozčulujúcimi prípadmi udalo sa aj nasledovné: R. 1697 prepadnutá bola osada Haverhill v Mass. Jeden z osadníkov, menom Dustin, uzrel Indiánov z dialky, a bežal domov chrániť rodinu svoju. Sedem svojich detí vyslal vopred na útek, kým on sám s puškou zastavoval In-

diánov, aby deti maly času ujsť. Jeho manželka nebola v stave ujsť i padla do zajatia. Indiáni doviedli ju na ostrov Merrimac, kde robila plány k úteku. Zriekla sa s jedným chlapcom, ktorý bol tiež v otroctve, a kázala sa mu vyzvedať ako je najlahšie zabiť človeka a skalpovať ho, to jest stiahnuť mu kožu s hlavy. Keď sa to doznala, jednej noci zobudila chlapca aj jednu ženu, dala každému jednu indiánsku sekeru, a tak prepadli spiacich Indiánov. Z jedenástich Indiánov len jeden ušiel., ostatných desať ale zabili a kožu s hlavy im stiahnuli, aby mohli presvedčiť ľudí, že v skutku tú vec vykonali. Potom bežali k rieke, zničili všetky loďky okrem jednej, na ktorú vysadli a preplavili sa a konečne došli k anglickým kolonistom.

Vojna táto trvala osem rokov, a dľa uzavretej smluvy, Angličania mali si podržať svoje kolonie v Amerike, a Francúzi tiež svoje.

Ale r. 1702 Angličania opätne vypovedali Francúzom vojnu, a boj medzi osadníkmi v Amerike sa opäkoval. Tento raz Francúzi podplatili Indiánov Iroquois, aby nepomáhali Angličanom, teda Indiáni títo nebrali účasť vo vojne, ktorá trvala dvanásť rokov.

Francúzi s Indiánmi vtrhnuli na územie Nového Anglicka, a nastalo zabijanie, pálenia a drancovanie.

Osady anglické boly ničené, a obyvatelia bez milosrdenstva vraždení lebo do otroctva bratí. Ľudia opúšťali ďalšie osady a hľadali útulok v pevnasťiach ohradených osád. Každý farmár nosil na pole svoju pušku, aby bol pripravený k útoku.

Anglické loďstvo a vojsko tiež útočilo na francúzske kolonie na severe a zaujali Port Royal a Nova Scotia.

Iná anglická výprava pokúsila sa dobyť mesto Quebec, lež anglické lode rozbily sa na skalách v rieke St. Lawrence a vyše tisíc Angličanov zahynulo.

Konečne uzavretý bol pokoj. Podľa smluvy Francúzi prepustili Angličanom Acadiu, čili časť Novej Scotii a New Brunswick. Indiáni tiež uzavreli s Angličanmi smluvu a zaviazali sa, že nikdy viac nezdvihnú zbrane proti Angličanom.

Za tridsať rokov panoval teraz pokoj medzi Anglickom a Francúzskom. Za to ale mali Angličania boje s Indiánmi, ktorým odoberali zeme, keď znovu začali osadzovať vyhubené kolonie na severe.

Francúzi, ako už známo, postavili mesto New Orleans pri vtoku rieky Mississippi. New Orleans zmáhal sa a za desať rokov mal asi šesťnásť tisíc obyvateľov, ale boli to najviac len vojaci, otroci a honci zverín lebo kupci. Žien bolo tam veľmi málo. Francúzsky kráľ ale vyslal ta loď so šesťdesiať dievkami, ktoré sa maly vydať v New Orleansu. V ích sprievode boly mníšky a každá dostala plný kufor šiat od kráľa.

Medzitým Francúzi zakladali pevnosti a osady pri rieke Mississippi a na okolí veľkých jazier, takže mali v rukách celé územie v pristriedku Ameriky od Kanady až po Mexický záliv. Okreme toho chystali sa Francúzi, nazpať vydobyť zeme, ktoré im boli Angličania odobrali na severe. Na ostrove Cape Breton postavili si pevnosť a osadu menovanú Louisburgom.

V r. 1744 Francúzi vypovedali Angličanom válku a táto viedla sa ako v Europe tak aj v Amerike. Vojna trvala štyri roky, a dľa potom uzavretej smluvy Angličania vrátili Francúzom Louisburg, ktorý boli do-

byli. Ale otázka hraníc nebola riešená a tak panovaly obavy, že kedysi znovu bude boj v Amerike medzi osadníkmi francúzskymi a anglickými.

Angličania a Francúzi osvojovali si nové územia v Amerike bez toho, aby boli vzali do ohľadu patričných majiteľov, Indiánov. V r. 1749 Francúzi vyslali expe-

From Goodrich's Child's History of the U. S.

Indiáni prepadnuli osadu.

díciu, aby formálne prevzala územie na okolí rieky Ohio, kde potom olovené tabulky s nápisom kládli do zeme, označujúc tak zem im patriacu. Na druhý rok Angličania osvojovali si tú zem, a anglický kráľ daroval pol milliona akrov zeme spoločnosti Ohio Co. pod tou podmienkou, že na okolí rieky Ohio bude

usadzovať osadníkov. Keď ta došli Angličania, Francúzi ich zajali, a začali budovať pevnosti, pripravujúc sa tak na útok zo strany Angličanov, ktorí ich chceli vytlačiť. Jednu pevnosť postavili pri jazeri Lake Erie, kde stoji mesto Erie, druhú pri Waterforde, a tretiu nižej pri French Creeku.

Anglický guverner vyslal jedného mladého dôstojníka, menom George Washington, k Francúzom, aby svoje pevnosti odkludili, lebo zem tá patrí Angličanom. Rozumie sa, Francúzi nedali sa len tak ľahko odohnať zo svojej zeme, a odpovedali Angličanom, že si ích vyzvania nevšimnú. Washington vrátil sa do Virginie po veľkých nesnádzach. Rieky boly zamrznuté, padal kamenec, kone vysilili sa. Washington s jedným súdruhom zanechal cestu a cez hory šiel ďalej. Jeden Indián z úkrytu strelil na neho, ale netrafil a Washington ho zajal. Keď sa chcel Washington preplaviť cez rieku Allegheny na loďke, zachytily ho ľady a vrhnutý bol do vody, ale vyplával a konečne dorazil do Virginie.

Medzitým Francúzi pribíjali tabulky popri rieke Ohio s nápisom, že rieka Ohio a všetky do nej vtekajúce rieky s ích okoliciami prináležia francúzskemu kráľovi.

Angličania na to vyslali vojsko ku rieke Ohio a kde stoji mesto Pittsburg, tam mienili postaviť pevnosť. Vojsko viedol George Washington, bár bol vtedy len poručíkom, poneváč plukovník anglický zomrel na ceste. Oddelenie vojska anglického vyslaté bolo vopred, a toto hneď dalo sa do stavby pevnosti v Pittsburgu. Ale v apríli r. 1754 doplavili sa ta po rieke Allegheny

Francúzi, ktorí Angličanov zahnali. Washington, dozvediac sa a porážke, ťažko horko naviedol svojich vojakov k pokračovaniu cez lesy kliesniac si dráhu. Pri Great Meadows postavil potom pevnosť a čakal na posilu. Francúzi ale napadli Angličanov a Washington musel sa vrátiť do Virginie.

Tak započala sa posledná a rozhodná vojna medzi Francúzmi a Angličanmi v Amerike.

Angličania vyslali najlepšieho svojho generála Braddocka, aby prevzal veliteľstvo nad ích vojskom v Amerike. Braddock, dôjdúc do Virginie, vymenoval Washingtona za svojho pobočníka a potom vybral sa dobyť pevnosť Duquesne, ako pomenovali Francúzi pevnosť, ktorú Washingtonovi odobrali. Poneváč v tom čase ešte nebolo žiadných dráh cez južnú Pennsylvaniu, Braddock musel si robiť cestu pre vojsko, a pochod bol pomalý. Keď došli Angličania asi na osem míľ k Duquesne, Francúzi a Indiáni napadnuli ich zpoza stromov strielajúc. Braddock nedovolil svojim vojakom ukryť sa za stromy, ako to nepriatelia robili, následkom čoho mnohí padali a Angličania museli utekať. Sám general Braddock bol na úteku ranený a o pár dní zomrel. Nebyť Washingtona, ktorý nepriateľa zadržiaval, boli by všetci Angličania lapení lebo pobití.

Za tri nasledujúce roky Francúzi víťazili všade, lež potom odvrátilo sa od nich šťastie a stále tratili pôdu.

R. 1758 nová silná výprava pustila sa proti Francúzom pod veliteľstvom generála Forbesa, ktorý dal cesty robiť a tým márnil mnoho času. Keď bol asi päťdesiať míľ od pevnosti Duquesne, chcel sa vrátiť,

lež Washington sa doznal, že francúzska posádka je veľmi slába a pevnosť snadno dobyjú. Francúzi, vidiac presilu prichádzať, zapálili pevnosť a ušli. Keď na zrúcaniny pevnosti francúzskej vztýčili zástavu anglickú, pomenovali to miesto Pittsburgom na počesť Williama Pitta, ktorý bol predsedom anglického ministerstva.

Aj na severe v Acadii zvíťazili Angličania. Tamejší francúzski osadníci nechceli složiť prísahu vernosti anglickému kráľovi, za čo boli o všetko olúpení a prenasledovaní. Domy im Angličania podpálili, statok odobrali a anglickým osadníkom rozdali, samých osadníkov ale násilne vzali na lode a odviezli ich do neznámych krajov, každú rodinu inde. Tak vyhubili Angličania francúzske obyvateľstvo New Brunswicku.

R. 1758 dobyli Angličania Louisburg a zaujali celý ostrov Cap Breton. V tom roku tisíc lodiek preplnených anglickým vojskom plulo dolu jazerom Lake George, aby napadli Ticonderogu, lež utrpeli veľkú porážku. O rok pozdnejšie však Francúzi utiahnuli sa, opustiac Ticonderogu i Crown Point, obe silné pevnosti.

Pri Oswego postavili Angličania pevnosť, ktorú im Francúzi čoskoro odobrali. Angličania na to miesto dobyli pevnosť Niagara, a anglický generál Wolfe s osem tisíc vojakmi napadnul mesto Quebec. Francúzsky generál Montcalm obraňoval mesto. Angličania bombardovali Quebec a zničili tú časť mesta, ktorá ležala pri rieke, lež nevedeli ako sa dostať do hlavného mesta, ktoré stálo na vysokých skalách. Za mesiace kotvilo anglické loďstvo pri Quebecu. Generál Wolfe konečne použil lsti; so svojim vojskom

vybral sa hore riekou. V noci ale vrátil sa a jeho vojsko bez prekážky vyliezlo po skálach hore k mestu, a nad ránom boli Francúzi prekvapení. Nastala krutá bitka, v ktorej Francúzi prehrali. Generál Wolf bol tri razy strelený. Keď zomieral, slyšal výkriky "Už utekajú!" i pýtal sa, kto uteká, a keď mu povedali, že

From Goodrich's Child's History of the U. S.

Smrť anglického generála Wolfe, ktorý dobyl francúzske mesto Quebec v Kanade.

Francúzi, riekol: "Chvála Bohu, teraz už blažene zomrem!" Francúzsky generál bol tiež smrtelne ranený keď posmeloval svoje vojsko a kázal mu napredovať. Keď mu lekári povedali, že za pár hodín musí zomreť, riekol: "Tým lepšie pre mňa, aspoň nedožijem sa toho, aby som Quebec oddal nepriateľovi." O päť dní Francúzi poddali sa.

Potom dobyli Angličania mesto Montreal. Kanadčania boli následkom dlhej vojny úplne ubiedení, a bez ďalšieho odporu poddali sa Angličanom. Tak skončila sa vojna a Angličania opanovali Kanadu a celú prostrednú časť Ameriky. Francúzom zostal len New Orleans s jeho územím a pár ostrovov pri Newfoundlandu.

Vojna so Španielmi a Indiánmi.

Po premožení Francúzov, Anglicko napadnulo Španielov za to, že prv s Francúzmi držali. Angličania dobyli mesto Havana na Kube. Aby Španieli dostali nazad Havanu, dali Angličanom Floridu v Amerike, ktorú ešte vždy mali v rukách. Ale Francúzi odplatili sa Španielom za ztratu Floridy tak, že im New Orleans so všetkými zemiami po Rocky Mountains darovali. Tak Severná Amerika bola rozdelená medzi Angličanmi, ktorí vládnuli celou východnou stranou až po rieku Mississippi, a medzi Španielmi, ktorí vlastnili západnú časť Ameriky.

Myslelo sa, že teraz už bude pokoj, ale toho veru nebolo. Na územi medzi Pennsylvaniou a riekou Mississippi žili početní Indiáni rozličných kmenov, ktorí Francúzov milovali, lebo s nimi pekne nakladali a za všetky kožušiny im dobrú hodnotu dávali. Pritom mnohí Francúzi aj Indiánky brali za ženy. Slovom, medzi Francúzmi a Indiánmi panovalo priateľstvo. Naproti tomu Indiáni nenávideli smrtelne Angličanov, lebo tí ich klamali, sdierali a otročili. Angličan

neuznával žiadnych práv Indiána a svojou nekonečnou lakomosťou a pažravosťou popudil proti sebe Indiánov. Keď teda došiel chýr, že Francúzi musia to územie opustiť a na ích miesto prídu nenávidení Angličania, to veľmi zarmútilo a pohnevalo Indiánov, i umienili si, že oni Angličanov vyženú.

Vodcom Indiánov bol náčelník Pontiac, jeden z najslávnejších vodcov indianských, ktorý dobre poznal rozdieľ medzi Francúzmi a Angličanmi. On pochopil, že Angličania raz usalašiac sa dakde, vyhubia indianske plemeno. Preto pobúril a spojil všetky severné kmeny a napadnul anglické osady. Od jazera Michigan pustil sa dolu až prišiel do Pennsylvanii.

Anglický generál vyslal v rýchlosti posilu do všetkých pevností. Najviac trpeli od Indiánov takzvaní zálesáci. Boli to Angličania, ktorí ďaleko od osád v lesoch bývali, a ktorí živili sa farmárstvom, lovom a zbojom. Boli to suroví a otúžilí ľudia, ktorí nedbali na civilisáciu, a nosili kožené šaty. Domky mali roztratené po lesoch, a len kde tu bola pevnosť ohradená. Týchto zálesákov teda prepádali a zabijali Indiáni najviac. Ale dobyli aj osem pevností a posádky pobili a skalpovali lebo zajali. Konečne ale presila anglického vojska zahnala Indiánov ďalej a ďalej. Ale kým žil vodca Pontiac, do toho času neúfali Angličania úplne podrobiť si Indiánov. Angličania teda za súdok (bečku) pálenky naviedli jedného Indiána, aby Pontiaca zavraždil, čo sa aj stalo r. 1769 v Illinois, kde Pontiac na polovačke bol zavraždený zradne. Smrťou Pontiaca skončila sa bojovnosť Indiánov, ktorí utiahli sa teraz do hôr.

DIEL IV.

DEJINY SPOJENÝCH ŠTÁTOV.

Nespokojnosť osadníkov s anglickým nadpánstvom.

Po vojne s Francúzskom a Španielskom Anglicko bolo pánom trinásť kolonií v Amerike, a síce: New Hampshire, Massachusetts, Rhode Island, Connecticut, New York, New Jersey, Pennsylvania, Delaware, Maryland, Virginia, North Carolina, South Carolina, a Georgia. Okrem týchto mali Quebec a Nova Scotia od Francúzov a East Florida a West Florida od Španielov. Mimo toho vlastnili velikánske kraje na okolí rieky Mississippi, ktoré však neboly ešte obydlené.

Kolónie Anglicka počítaly dva milliony obyvateľov. Najväčším mestom bola Philadelphia s dvadsať päť tisíc obyvateľmi. Vo všetkých kolóniach boli nevoľníci, dočasne do otroctva predaní belosi, ako aj otroci černošskí.

V každej kolonii čili osade mali snemovňu vyslancov, ktorí boli volení obyvateľmi a ktorí vynášali zákony. Hlavným pánom v kolonii bol guverner.

Železníc ešte nebolo a cestovanie na vozoch bolo zdlhavým. Osadníci za dlhé roky pridržali sa zvykov a obyčaji, aké boli so starého kraju priniesli.

Anglická vláda usilovala sa osadníkov udržať pri pobreží Atlantického Oceánu a preto zakázala usadzovanie sa v oddialených západných krajoch. A aby mohla kolónie chrániť proti Francúzom a Španielom, jestli by títo pokúsili sa, vydobyť si nazad svoje územia, ustanovila, aby sa v Amerike vydržiavalo anglické pravidelné vojsko. Ale vojsko stoji peniaze a tieto mali platiť osadníci na dva spôsoby: museli platiť daň od malasesu, cukru a kávy dovážanej, a časopisy musely tlačiť a úradné listiny písať na papieri, ktorý bol v Anglicku vyrábaný a štemplovaný. Toto menovali "štemplovým zákonom," ktorý sa osadníkom najviac protivil.

Kolonie maly svojich poslov v Londýne, ktorí záujmy osadníkov chránili. Medzi nimi bol aj Benjamin Franklin, zastupujúci Pennsylvaniu. Benjamin Franklin narodil sa v Bostone. Jeho otec bol vyrábateľom sviečok, pri ktorom remesle aj Benjamin za svojho detinstva pracoval. Potom bol učnom u svojho staršieho brata, u ktorého naučil sa sádzať a pomáhal pri sádzaní druhého časopisu v Amerike. Keď bol sedemnásť ročným hládal robotu v New Yorku, lež nemohol nič najsť, a vybral sa do Philadelphie, kde potom založil svoju vlastnú tlačiareň a vydával noviny, ako aj poučný kalendár každého roku. On založil potom knižnicu a akademiu, a vôbec pracoval na vzdelávaní ľudí. Bol on učeným a múdrym mužom a dokázal, že elektrika v mračnách a hrom je taká istá elektrina ako

čo je v drotoch rozličných prístrojov elektrických; vynašiel tiež hromosvod, a pec dosiaľ známu pod jeho menom. Bol všade obľúbeným a cteným, a ľud zvolil ho za svojho zástupcu.

Ale márne usiloval sa Franklin dokázať anglickej vláde, že ten štemplový zákon je nespravedlivým. Anglicko zaviedlo ten zákon, ktorý vyvolal veľké rozčulenie a nespokojnosť v Amerike. Snemovňa Virginie odhlasovala, že zákon ten je neplatným na jej území. Kolonia Massachusetts ale vyzvala iné osady, aby vyslaly do New Yorku svojich vyslancov k rokovaniu ohľadom štemplového zákona. Kolonie vyslaly delegátov a tí to vyhlásili, že poneváč sú americkí kolonisti občanmi Anglicka, nemajú platiť žiadnej dane jestli nemajú svojich vyslancov v anglickej snemovni. Poneváč nie sú zastúpení v parlamente anglickom, preto parlament nemá práva vyhadzovať na nich dane.

Obchodníci v mestách tiež prejavili svoju nevoľu tým, že žiadny tovar nechceli z Anglicka dovážať, a ľudia zaviazali sa, že nebudú kupovať anglický tovar. Toto dotklo sa anglických fabrikantov, a zákon štemplový bol zrušený k radosti kolonistov amerických.

Myslelo sa, že už bude pokoj, ale nasledujúci anglický parlament určil clo (daň) na sklo, farbu, olej a čáj dovážaný do Ameriky. Ľudia zas protestovali a nekupovali tovar z Anglicka, následkom čoho o tri roky daň bola zrušená, len na čáj ešte zostala.

Takzvaná East India Tea Co. mala výlučné právo dovážať čáj do Anglicka, odkiaľ potom prevážaný bol aj do Ameriky. Ale Amerikáni čáj z Anglicka nechceli. Konečne vláda dovolila tej kompanii, aby rovno

do Ameriky dopravila zásoby čáju. Do New Yorku, Bostonu, Philadelphii a Charlestonu dovezené boly veľké množstvá čaju, poneváč ale od čáju treba bolo platiť clo tri centy od funta, kolonisti čáj kupovať zdráhali sa. V Bostone ľudia žiadali, aby lode s čájom vrátily sa do Anglicka. Obchodníci boli ochotní odísť, ale guverner im to nedovolil. V tom došly ešte dve lode naložené čájom, čo nemálo rozčulilo kolonistov, ktorí potom svolali poradu a uznesli sa na tom, že lode musia sa vzdialiť na každý pád. Ale úrady nechcely dať lodiam dovolenie. Za nočnej doby (v dec. r. 1773) viacerí občania Bostonu obliekli sa za Indiánov , vyliezli na lode a čáj do mora pohádzali.

V iných mestách občania nechceli prijať čáj za žiadnu cenu. Ani lodiam nedovolili pristať ku brehu. Následkom toho anglická vláda určila, že amerických kolonistov potrestá. Prístav Bostonu bol lodiami zatvorený, a tak mal zostať, kým obyvatelia nezaplatia za čáj do mora pohádzaný a kým sa nepodrobia zákonu. Iné kolonie súcitily s Bostonom, a svolajúc kongress, prosily kráľa, aby už raz učinil koniec nesvárom. Potom svolaný bol aj druhý kongress, ktorý mal zasedať v máji r. 1775 vo Philadelphiii.

Americkí kolonisti nechceli sa dať sdierať a utláčať Anglicku, ako iné podmanené národy, a za svoju pravdu a svoje prava ozvali sa smele a rázne. Pažravá Anglia zmýlila sa, keď myslela, že bude robiť s osadníkmi čo chce a ako chce, a že ich bude do krve vyciciavať. Oni neboli takými, ako čo sú naši bratia Slováci pod Tatrami, ktorých maďarská vláda utláča a nivočí, veľké dane na nich uvaluje, ale práva žiadneho

nemajú za to. Veru nie. Slovák je pokojný, pokorný, bojazlivý, a krivdy snáša takmer mlčky. Keby sa ozval ako americkí osadníci, nebol by dnes taký chudobný, pokorný a potlačený. Kolonistov v Amerike bolo menej, než je Slovákov a predsa postavili sa proti väčšej moci, než je maďarská vláda, a, ako ďalej uvidíme, konečne pažravú Angliu premohli a dnes požívajú požehnané ovocie svobody, ktorú si svojou krvou vybojovali.

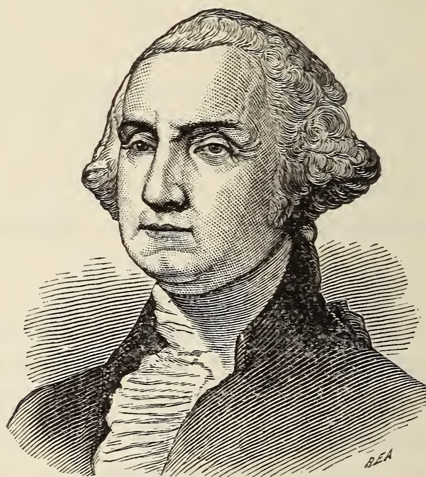
BOJ AMERIKÁNOV ZA SVOBODU.

Vyhlásenie neodvislosti a založenie Spojených Štátov Amerických.

Medzitým časom, čo sa mal sísť do Philadelphii druhý kongress kolonii, aby sa dohovorily ako pokračovať proti pažravosti Anglie, došlo k neočakávaným bitkám medzi osadníkmi a anglickým vojskom.

Amerikáni v Massachusetts tušili, že Anglicko použije zbrane proti nim ak sa nepoddajú. Aby sa na taký prípad pripravili, začali tajne shromaždovať zbraň, ako pušky, kanony, prach a gule. Anglické vojsko dozvediac sa o tom skrze špionov, usilovalo sa takú zbraň shabať, lež Amerikáni boli pozorlivými a chytrými, a temer vždy vedeli previesť vojsko a zachrániť si zbraň. Veliteľ Angličanov v Bostone, generál Gage, dozvedev sa, že osadníci majú zbraň uloženú v mestečku Salem, vyslal (r. 1775) vojsko zhabať túže

zbraň. Keď vojsko došlo do Salemu, zbraň bola už dávno prevezená inde a Angličania tam nič nenašli. Druhým razom vyslané bolo vojsko do mestečka Concord, aby tam uloženú zbraň zkonfiškovalo. Ale Amerikáni doznali sa o príchode vojska, pobúrili obyvateľstvo, a poneváč nebolo času zbraň odviezť do bezpečnosti, tlupa kolonistov ozbrojila sa a silou mocou chcela vojsku zabrániť konfiškovanie zbrane. Keď

Juraj Washington.

anglické vojsko domašírovalo dňa 19. apríla 1775 ku Lexingtonu, tam už stáli osadníci v rade s puškami. Veliteľ vojska vyzval ich aby sa rozišli, a pritom nadal im do buričov a zlodejov. Amerikáni nerozišli sa, ani necúfali, a jeden z nich nameriv na vojsko, zpustil kohútik, lež puška mu zolhala a nevypálila. Na to veliteľ vojska kázal streliť, zarachotily pušky a šest-

násť Amerikánov padlo mrtvých a ranených. Teraz už aj Amerikáni strelili a zabili jedného Angličana. Vojakov bolo o mnoho viac, a Amerikáni, vidiac presilu, utiahli sa preč, vojsko ale ďalej pochodovalo ku Concordu.

To bola prvá krv, čo Amerikáni za svoju svobodu preliali v boji. A pamiatka tejto udalosti následkov plnej nikdy nevyhynie.

Keď sa rozniesol po okolí chýr, že vojsko postrielalo osadníkov, nastalo veľké rozhorčenie a každý chopil za zbrane. (Nie tak, ako Slováci, ktorých v Černovej maďaroni postrielali nevinne a predsa sa nebranili ani nepomstili hromadnú vraždu). Anglické vojsko potom zanechalo stráž pri moste cez rieku Concord, a vniknúc do mestečka Concordu, začalo ničiť kanony a prach Amerikánmi posnášaný. Medzitým Amerikáni napadli stráž pri moste zanechanú, a celé vojsko dalo sa na útek, lebo videli veľké množstvo pohnevaných osadníkov pred sebou. Utekajúce vojsko octnulo sa vo veľkom nebezpečí, poneváč osadníci ukrytí popri dráhe, stále strielali na Angličanov, ktorí nemohli použiť svojej zbrane následkom toho, že Amerikáni boli ukrytí v domoch, za stromami, za skalami a inde. 300 Angličanov bolo zabito. Keby nebola došla Angličanom posila, boli by zaiste všetci pobití. Osadníci vo veľkých húfoch tiahnuli za utekajúcim vojskom, a potom obsadili mesto Boston, kde uzavreli generála Gage s celým jeho vojskom. Boli tam ľudia z New Hampshire, Massachusetts, z Rhode Island a z Connecticut, a každý oddieľ mal svojho vlastného veliteľa. Bolo ich asi dvadsať tisíc.

Keď sa konečne sišiel kongress kolonii vo Philadelphii v máji r. 1775, povstanie proti anglickému nadpánstvu bolo započaté. Kráľ neprijal prosbu osadníkov. Teda pokojnou cestou vyjednávať s Anglickom nebolo možno. Boj bol započatý a muselo sa v ňom pokračovať, ináče Anglicko by ešte väčšie ťarchy uvalovalo na Amerikánov za to, že sa opovážili proti vojsku pozdvihnúť zbraň. Kongress teda uzavrel, že kolonie budú viesť vojnu s Anglickom, aby si vybojovaly svobodu. Ozbrojení osadníci pri Bostone vzatí boli do služby amerického vojska, ktorého hlavným veliteľom stal sa George Washington. (Narodený dňa 22. februára 1732 vo Virginii.) Vymenovaný veliteľ Washington vybral sa hneď do Massachusetts, aby prevzal veliteľstvo nad tamejšími bojovníkmi.

Medzitým časom však strhnula sa druhá bitka. Amerikáni doznajúc sa, že anglické vojsko chce opevniť vrch Bunker Hill, ktorý vypína sa severne od Bostonu zrovna za Charlestown. Americký plukovník Prescott bol vyslaný s oddielom svojho mužstva, aby plán Angličanov prekazil. Prescott za nočnej doby obsadil vršok, lež nie Bunker Hill, ale druhý vedlajší Breeds Hill, a dal tam hneď kopať šiance. Nad ránom boli Angličania prekvapení, keď uzreli postavenú pevnôstku, i porobili hneď kroky, aby Amerikánov odtiaľ vytlačili. Generál Howe s 3,000 anglickými vojakmi prekročil rieku a šiel k útoku. Najprv dal z lodí strielať na šiance, ale keď Amerikáni nevšímali si streľby, pohlo sa vojsko k útoku.

Domy, vlastne strechy domov v Bostone boly pre-

plnené obyvateľmi, ktorí túžobne očakávali výsledok boja, na ktorý sa divali zo strechy.

Amerikáni mali málo prachu a preto museli nim sporiť. Dostali rozkaz, aby nestrielali, kým neuvidia vojakom belko v oku. Angličania šli vyšej a vyšej hore vrchom, ale Amerikáni boli ticho. Až keď došli na sto krokov k šiancu, vtedy zavznel povel: "Strielať!" Zo šiancov vyšlahly plamenné jazyky a celé čaty Angličanov padly. Amerikáni neprestali strielať a čoskoro zahnali vojsko, ktoré nemohlo taký oheň vydržať, i dalo sa na útek. Generál Gage, ktorý dal podpáliť Charlestown, sriadil utekajúce vojsko znovu, a druhý útok bol podniknutý na americké šiance, lež aj tento bol odbitý Amerikánmi. Vojsko potom vyčkalo posilu a po tretí raz učinilo nábeh na posíciu Amerikánov, ktorí už vtedy nemali viac prachu, len čo raz vystrelili, potom ale kolbami svojich pušiek bránili sa proti bodákom Angličanov. Konečne ale presila vojska zvíťazila a americkí junáci ušli. No drahé to bolo víťazstvo pre Angličanov. Bár boli Amerikáni ešte nevycvičení v zbrani a nemali nadosť streliva, predsa zavdali vojsku veľké ztraty, a dokázali, že sa znajú biť a že sú hrdinskými bojovníkmi. "Ešte pár takých víťazství pre Angličanov a nebudú mať vojska," riekol jeden francúzsky štátnik. Keď Washington slyšal o bitke na Bunker Hillu, riekol: "Tak teda svoboda vlasti našej je zabezpečená."

Smelosť Amerikánov začala sa javiť. Malý oddieľ Amerikáuov prekvapil pevnosť Ticonderoga, a veliteľ americký vbehnul rovno dnu, takže strážnik naľakal sa a ušiel. Na to Allen, tak menoval sa ten smelý

veliteľ americký, vnišiel až do miestnosti anglického veliteľa a vyzval ho hromovitým hlasom k poddaniu. Angličania nazdávali sa, že je tam veľká sila Amerikánov i poddali sa. Amerikáni našli v pevnosti veľké zásoby kanonov a streliva, ktoré si privlastnili.

Keď Washington dorazil k Bostonu a prevzal veliteľstvo, tamejšie vojsko americké počítalo len štrnásť tisíc mužov, z ktorých máloktorí boli cvičení v zbrani; šaty mali na sebe podraté; mnohí zunovali už vojnu a trápenie a chceli ísť domov. Hlavný nedostatok ale bol ten, že vojaci mali len toľko prachu, čo mohli deväť ráz vystreliť. Washington usiloval sa všetko napraviť dľa možnosti, a medzitým obliehal mesto Boston, v ktorom nachádzal sa anglický veliteľ s jeho pravidelným vojskom. O osem mesiacov chystal sa Washington napadnúť Boston, keď v tom Angličania vysadnuli na lode a odpluli.

Kolonisti soznali, že v boji nutno pokračovať, a dľa vyzvania kongressu kolonií, zvolili si v každej kolonii svojho guvernera amerického, na miesto anglických, ktorí buďto poutekali alebo boli zajatí. Tak z trinástych anglických kolonií v Amerike utvorilo sa trinásť neodvislých štátov. Na základe toho vyhlásil kongress dňa 2. júla 1776 na návrh vyslanca R. H. Lee z Virginii nasledovné:

"Uzavreto, že tieto Spojené Kolonie sú, a podľa práva majú byť svobodnými a neodvislými štátmi, že sú zbavené všetkej príslušnosti ku korune anglickej, a že všetko politické spojenie medzi nimi a Veľkou Britaniou (Anglickom) je, a má byť úplne pretrhnuté."

Nasledovalo potom chýrne vyhlásenie neodvislosti,

ktorým dalo sa svetu na známosť, že prečo sú Spojené Štáty neodvislými od Anglicka. K sostaveniu vyhlásenie toho zvolení boli nasledovní členovia kongresu: Thomas Jefferson, Benjamin Franklin, John Adams, Roger Sherman, a Robert Livingston. Jefferson napísal vyhlásenie neodvislosti v súhlase s ostatnými členami výboru, a kongress prijal ho dňa 4. júla 1776 vo Philadelphii, a odpisy jeho poslané boly všetkým štátom.

Pamiatka toho vyhlásenia svobody oslavuje sa aj teraz každý rok dňa 4. júla, ktorý deň je najväčším sviatkom svetkým v Amerike.

Tak povstaly Spojené Štáty Americké, ktoré sú teraz najpožehnanejšou krajinou sveta, a národ americký, ktorý je najvzdelanejším a jedným z najväčších národov sveta.

Ale anglický kráľ neuznal to vyhlásenie neodvislosti, a stoj čo stoj, chcel poraziť Amerikánov, aby ích zem mohol vlastniť a ích mozole vyciciavať. Vojská za vojskami vysielal do Ameriky proti junákom svobody. Za päť rokov ešte tiekla krv, kým konečne sila hrdej Anglie bola zlomená hrstkou slávnych junákov amerických.

Angličania odplujúc z Bostonu, vrátili sa do Anglicka, ale o krátky čas vrátili sa pod veliteľstvom generála Howe s väčšou silou vojska a loďstva do New Yorku, ktoré mesto chcel Washington so svojim slabým vojskom obrániť. Washingtonovo vojsko ležalo na kopcoch Brooklyn Heights, kde ich Angličania v trojnásobnej sile prepadnuli od predu i zo zadu. Štvrtina Amerikánov padla v boji, a keby bol Howe

celou silou pokračoval v bitke, mohol ľahko dobyť pevnosť Brooklyn, ale on vyčkával loďstvo, aby mu pomáhalo. Na druhú noc po bitke Amerikáni v tichosti opustili svoje posície všade na Long Islande a preplavili sa cez rieku do New Yorku. Keď potom nad ránom Angličania útočili na šiance, viedeli, že veru vtáčkovia im z hniezda ufrknuli zavčasu.

Počas bojov na Long Islande stalo sa, že jeden

From Goodrich's Child's History of the U. S.

Anglické vojsko v bitke na začiatku bojov za svobodu.

mladý americký dôstojník padnul do zajatia Angličanov následkom zrady jedného svojho príbuzného, ktorý nadržal Angličanom. Meno tohto hrdinu bolo Nathan Hale. Angličania trápili a konečne obesili ho. Keď ho mali vešať, sľubami i hrozbami chceli ho primať k tomu, aby vyzradil plány amerického vojska, lež on radšie odvisnul, než by sa mal stať zradcom. Posledné jeho slová boly: "Len to ľutujem, že mám len jeden

život, ktorý môžem za vlasť obetovať." V New Yorku na tom mieste, kde bol obesený, postavená je jeho socha s tými slovami, čo bol povedal posledne.

Ináče Angličania držali zajatých Amerikánov na lodiach pri Brooklyne, kde hrozné tyranstvá museli snášať, takže závideli tým, ktorí boli na bojišti zabití. Vyše jedenásť tisíc zajatých Amerikánov zomrelo na tých lodiach. Ích mrtvoly pochovávané boly na pobreží, takže za dlhé roky morské vlny ich vymývaly a na breh vyhadzovaly. V roku 1808 potom všetky mrtvoly posbierali a pochovali pri Brooklyn Navy Yardu, odkiaľ však preniesli ich neskoršie do Washington Parku.

Z New Yorku prešiel Washington so svojim vojskom do štátu New Jersey. Angličania ho všade prenasledovali, a vojsko začalo mu uchodiť následkom veľkých útrap, nedostatku a porážok. Už aj sám Washington začal zúfať. Zdalo sa, že junáci svobody podľahnú. Medzi Amerikánmi na okolí New Yorku, New Jersey a v Pennsylvanii bolo mnoho ľudí, ktorí držali s Angličanmi. Takých volali Loyalistami lebo Toriesmi. Oni tajne pomáhali anglickému vojsku, a kde mohli, aj verejne to činili.

Dôjdúc k rieke Delaware, Washington dal posbierať všetky loďky, aby ich Angličania nemohli použiť a cez rieku sa previesť za nim. Následkom toho Angličania nemohli Washingtona prenasledovať a pri rieke mienili vytrvať, kým zamrzne, aby cez ľad prešli. Na strane Angličanov bojovali nemecké vojská, pochádzajúce z Hessenu, ktorých si anglický kráľ na pomoc najal. Mal síce v službe nemeckých vojakov aj z

iných strán, ale všetci boli všeobecne menovaní Hessenčanmi. Washington na štedrý večer r. 1776 preplavil sa cez rieku Delaware. Noc bola strašne chladná veľké kusy ľadov hnaly sa po rieke, takže veľké nebezpečie povstávalo pre loďky, lež vzdor tomu Washington s hrstkou svojich junákov preplavil sa a nad ránom útočil na Hessenčanov pri Trentone, N. J., porazil ich, a vyše tisíc vojakov zajal. O páru dní pozdnejšie vydobyli Amerikáni nové víťazstvo pri Princetone.

Angličania vyslali r. 1777 pod Burgoynom výpravu z Kanady, aby obsadili rieku Hudson a tak roztrhnuli spojenie medzi severnými a ostatnými štátmi, ale Amerikámi pod generálom Gate zajali Angličanov pri Saratoga, N. Y., čím bol plán Angličanov zničený.

V júni tohože roku prijal kongress štátov zástavu hviezdnatú s pruhmi za zástavu národnú. Prvú zástavu vyhotovila pani Betsy Ross na Arch St. vo Philadelphii a dom, v ktorom bola prvá americká zástava zhotovená, ešte stoji na pamiatku.

Americké vojsko octnulo sa nasledujúcej zimy v smutnom stave. Po dvoch porážkach pri Philadelphii, musel Washington utekať so svojim vyhladovaným a polonahým vojskom do hôr. Neďaleko Valley Forge utáborilo sa americké vojsko na zimu. Z vojakov väčšina bola bosá, mnohí boli viac menej nahí, len franforce šiat z nich visely, a pritom hladovali. Niekedy za viac dní nemali ani len kúska chleba. A keď uvážime, že v takej biede museli bývať v zime v lesoch, musíme ich uznať za veľkých hrdinov, a to tým viac, že bez reptatnia snášali všetku tú biedu a trápenie.

Snáď nikdy žiadne vojsko sveta nevytrpelo toľko biedy, ako títo úbožiaci. Táto zima, čo americké vojsko žilo o hlade a bez prístrešia a dostatočného odevu, bola najtmavejšou dobou amerického boja za svobodu. Nebyť nekonečnej oddanosti a lásky ku svobode, tí hrdinovia boli by sa zaiste rozišli za pokrmom a táto svobodná republika Spoj. Štátov bola by pod anglickým tyranstvom.

V najväčšej núdzi prišla Amerikánom pomoc z Francúzska. Traja poslovia, medzi nimi Benjamin Franklin poslaní boli do Francúzska r. 1777 prosiť pomoc v podobe zbraní a peňazí. Francúzi prijali poslov s najväčšou radosťou a láskavosťou. Francúzi boli strašne oduševnení za Amerikánov, a vychvaľovali ích hrdinské činy. Jeden mladý veľmož francúzsky, menom Lafayette napriek zákazu so strany kráľa prišiel do Ameriky a bojoval s Washingtonom do konca vojny proti Angličanom. Aj inde v Europe našla hrdinskosť Amerikánov priateľov, a početní mužovia prišli do Ameriky, pomáhať junákom v ťažkom boji. Medzi chýrnymi vojakmi boli dvaja Poliaci, Pulaski a Kosciusko, a Nemec baron De Kalb, ktorý cvičil amerických rekrútov v zbrani. Ale vzdor všetkému oduševnenie vo Francúzsku, Amerikáni len málo pomoci dostali z počiatku, lež r. 1778 francúzsky kráľ uznal Spojené Štáty čo svobodnú krajinu a uzavrel s Amerikánmi dve smluvy. Následkom toho Anglicko vypovedalo Francúzsku vojnu. Francúzsko vyslalo do Ameriky loďstvo, ktoré tak nastrašilo Angličanov vo Philadelphii, že to mesto opustili a ponáhlali sa do New Yorku. Washingtno ich prenasledoval až po Mon-

mouth, kde bola svedená bitka, ale bez rozhodujúceho výsledku. Angličania po bitke utiahli sa do New Yorku, kde ich Washington pozoroval za viac mesiacov takmer nečinne. Len jedna bitka strhla sa, a v tej Amerikáni vyhrali. Angličania totiž postavili si pevnosť pri Stony Point u rieky Hudson, ale Washington poslal čatu vyberaných smelých hrdinov dobyť pevnosť, čo sa aj podarilo, a Amerikánom padlo do rúk hodne zbrane a streliva.

Medzitým museli Amerikáni bojovať aj s Indiánmi, ktorých Angličania najímali do boja proti Amerikánom. Početní osadníci, ktorí opustili svoje kolonie a osadili sa ďalej na západ v území, ktoré Francúzi zanechali Angličanom, prepádaní boli stále Indiánmi. Na svoju obranu stavali si takí zálesáci drevené pevnosti, ohradené vysokým plotom. Obyčajne malá osada postavená bola tak, že chalupy stály spolu, a do okola postavená bola ohrada, cez ktorú len jedna veľká a silná brána viedla. V prostriedku osady bol silný dom, do ktorého sa utiahli zálesáci, keď im Indiáni spálali ohradu, alebo keď inľm spôsobom dostali sa dnu do osady. Indiáni ustavične potulovali sa pri takých osadách, číhajúc na príležitosť, aby mohli mužov pracujúcich na poli lebo poľujúcich v lesoch zabiť, alebo ženy a dietky odniesť do zajatia. Bol to strašný život, aký viedli tí zálesáci. V ustavičných nebezpečiach a bojoch na život a na smrť, zálesáci stali sa hrdinami obdivuhodnými. Neraz dvaja traja zahnali celú tlupu Indiánov, z ktorých mnohých pobili. Z hrdinských činov uvediem tu nasledovnú udalosť: Indiáni napadnuli osadu Fort Henry pri rieke Ohio. Mužovia boli

v tom čase preč za prácou, len dvanásť starcov a chlapcov zostalo v osade so ženami a dietkami. Vzdor prudkým útokom, hrstka obrancov zahnala Indiánov viac ráz prudkou streľbou. Ale prach sa v osade minul a bez prachu nemohli sa ďalej brániť. Veliteľ osady vedel, že v jednom dome za ohradou bola zásoba prachu, i vyzval ľudí, aby dakto dobrovoľne šiel doniesť prachu, čo ovšem znamenalo temer istú smrť, lebo očakávalo sa, že Indiáni takého napadnú a zabijú. Ale hneď hlásili sa štyria chlapci, že oni pôjdú pre prach. Lež jedna dievka vystúpila, hovoriac, že ona sama pôjde, lebo že chlapcov treba k obrane a ani jedného nemôžu ztratiť, keďže ich je len dvanásť. Jestli ju Indiáni zabijú, nebude taká škoda. Keď len stála na svojom, pustili ju. Trochu otvorili bránu pevnosti a dievka vybehla von. Rýchle bežala do označeného domu, nabrala prachu do zástery, a už zas bežala nazad do pevnosti. Indiáni ju videli, lež neznali, čo chce vlastne robiť. Čudovali sa tiež, že sa neboji vynsť von, medzičím celkom zabudnuli napadnúť ju. Až keď dochádzala nazad ku bráne, začali na ňu strielať, lež dievka štastne vbehla dnu, a hneď za ňou bránu zavreli. Majúc zas zásobu prachu, strielali na Indiánov ďalej do toho času, kým nedošli mužovia z vonku na pomoc, ktorí Indiánov odohnali. Podobných prípadov stalo sa mnoho.

Jeden mladý Amerikán menom George Rogers Clark bol poverený, aby hľadel nepriateľských Indiánov pokoriť, a zároveň odobrať Angličanom pevnosti, ktoré mali postavené na území, ktoré Francúzom boli odobrali. Clark s malým počtom vojakov dobyl pevnosť Kaska-

skia (r. 1778), kde bola pozostala jedna francúzska osada. Francúzi s radosťou prijali Amerikánov a boli im podľa možnosti na pomoci, takže aj iné fran-

From Goodrich's Child's History of the U. S.

Washington v bitke pri Princeton, kde Angličanov zbili junáci svobody.

cúzske osady poddaly sa Amerikánom. Anglický guverner v Detroit, kde bola tiež francúzska osada, vyslal päťsto vojakov a Indiánov, aby nazpäť vydobyli tie

kraje, ktoré Clark zaujal. I zaujali pevnosť Vincennes, ale Clark ich tam prepadnul a všetkých zajal, a podmanil pre Amerikánov celé kraje na okolí riek Illinois a Wabash.

Na severe nemohli Angličania premôcť amerických junákov, ale na juhu darilo sa otrokárom lepšie. Prvý útok anglického loďstva na pevnosť Charleston bol odbitý (r. 1776) a medzi Amerikánmi nastala veľká radosť, poneváč videli, že to chýrne anglické loďstvo nenie také mocné, za jaké bolo považované. O dva roky pozdnejšie ale podarilo sa Angličanom dobyť mesto Savannah. Amerikánom prišlo vtedy na pomoc francúzske loďstvo ktoré napadlo Angličanov v Savannah z mora, kdežto vojsko americké zo sucha. Ale Angličania odbyli útok, v ktorom padnul aj chýrny poľský dôstojník Pulaski. Angličanom začalo sa lepšie dariť na juhu a za krátky čas zaujali Georgiu a South Carolinu. Obyvatelia týchto zemí utiahli sa do močarín a odtiaľ robili nenadále útoky na Angličanov. Americký kongress vyslal silný oddiel vojska pod generálom Gates do South Caroliny, aby vyhnal Angličanov, lež títo porazili americké vojsko. Nastaly zas smutné časy pre Amerikánov. Angličania boli pánmi na juhu, len čo ich malé čaty obyvateľov znepokojovaly. Oni bojovali proti Angličanom len v malých potýčkach. Kde boli Angličania slabí, tam ich napadli, keď však prišlo silné vojsko anglické, vtedy sa rýchle utiahli do lesóv a močiarov. Smútok Amerikánov bol zväčšený ešte tým, že jeden z ích najlepších vodcov generál Arnold spáchal zradu a chcel oddať Angličanom pevnosť West Point povyše New Yorku. Na šťastie jeho

zrada bola zavčasu odhalená. Arnold však ušiel k Angličanom a tak vyhnul šibenice.

Na juhu pomáhali Angličanom takzvaní Tories, ktorí boli síce Amerikánmi, ale nechceli mať svobodu. Verní Amerikáni ich však v jednej bitke všetkých pozabijali lebo zajali. Tým začalo sa zas šťastie Amerikánom usmievať. Generál Greene viac ráz porazil anglické vojská a zahnali ich k pobrežiu. Pomaly bolo celé územia South Caroliny a Georgie od Angličanov očistené.

Vo Virginii viedlo sa teraz Amerikánom tiež lepšie. Za pomoci francúzskeho vojska viac ráz porazili Angličanov. Zradca Arnold viedol výpravu do Virginii, aby sa na Amerikánoch pomstil. On viedol vojnu ako divoch, páliac majetky a zabijajúc nestranných občanov. Francúzsky generál Lafayette bol proti nemu vyslaný, lež s jeho malým vojskom nemohol Arnolda poraziť. Medzitým Washington ohrožoval Angličanov v New Yorku, následkom čoho anglický veliteľ Clinton rozkázal generálovi Cornwallis, ktorý viedol vojská do Virginii, aby sa pridržal na pobreží a v páde potreby hneď odplul do New Yarku jemu na pomoc. Cornwallis, narobiac škody za desať millionov dollárov utiahnul sa do Yorktown, kde ho francúzske loďstvo z mora, a spojené americké a francúzske vojská zo sucha obkľúčily. Amerikáni mali tam shromaždeno asi 5,500 pravidelného americkkého vojska, 7,000 francúzskych vojakov, a 3,500 domobrancov z Virginie. Na posície Angličanov ako aj na ich lode začalo sa strielať zo všetkých strán. Dve reduty dobyli nábehom, a síce jednu Amerikáni, druhú Fran-

cúzi odobrali Angličanom. Generál Clinton nemohol poslať Cornwallisovi pomoc z New Yorku, lebo Washington tam robil demonstrácie, aby Clintona zmiatol, čo sa mu aj dobre zdarilo. Cornwallis uznal, že sa ďalej brániť nemôže, ani ujsť nenie v stave, a preto sa dňa 19. oktobra r. 1781 poddal so svojim sedem tisíc mužov počítajúcim vojskom. V americkom národe nastal veľký jásot. Teraz už každý veril, že sa osvobodia od anglického jarma. Vo Philadelphii hlásnik zobudil obyvateľov výkrikmi: "Odbila druhá hodina, a Cornwallis je zajatý!" čo celé mesto pobúrilo; ľudia jásali a spievali hrdinské piesne. To bola posledná bitka Amerikánov s Angličanmi.

No do toho času aj na iných stranách prelievali svoju krv americkí junáci svobody. Zradca Arnold túlal sa so silným vojskom v novo-anglických štátoch, kde narobil mnohé škody a pobil mnoho patriotov.

V Rhode Island podnikli Amerikáni útok na Newport. Francúzske loďstvo malo z mora útočiť, keď v tom dorazilo ta anglické loďstvo. Francúzský veliteľ vyplul z prístavu Narragansett, aby sviedol bitku s anglickým loďstvom, keď náhle povstala strašná búrka, ktorá lode rozohnala a porúchala, a obe stránky musely sa utiahnuť, aby si lode opravily. Amerikáni bez pomoci francúzskeho loďstva netrúfali si dobyť pevnosť a utiahnuli sa.

Dolina Wyoming Valley u rieky Susquehanna v Pennsylvanii bola tiež navštívená krveplelátim. Tlupa Toriesov (zradcov) a Indiánov vnikla do doliny a začali tu páliť a mordovať ani Tatári. Mužovia boli temer všetci vo vojsku, a len starci, mládež a ženské

zostali doma. Ženy a deti utiahly sa do jednej pevnosti, starci a chlapci ale postavili sa nepriateľovi na odpor, no za chvíľu boli presilou premožení, pobití a zajati. Cez celú noc potom mučili a trýznili Indiáni zajatcov. Na druhý deň pevnosť so ženami a deťmi poddala sa, keď im bolo sľúbeno, že sa im nič nestane.

From Goodrich's Child's History of the U. S.

Washington a jeho vojsko zimuje vo Valley Forge.

Ale sotva bola brána otvorená, už začalo sa strašné vraždenie nevinných a bezbranných zajatcov. Tories a Indiáni na to celú dolinu vyplienili a vypálili. Za nočnej doby celé okolie na míle a míle bolo ožiarené, obyvatelia ale, ktorí nepadli do rúk divochov, utekali

do hôr. Pozdnejšie viedol generál Sullivan výpravu proti Indiánom, ktorí na okolí Susquehanny a v doline Mohawk stále vraždili obyvateľov. Pri Elmira, N. Y., Sullivan dohonil Indiánov a ích Spojencov Toriesov a porazil ich na hlavu v ukrutnej bitke, potom ale vniknul do zeme Indiánov východne od Genesee, zničil ích kukuricové role, postínal ich záhrady, a vypálil ích domy.

Na mori vyznačili sa tiež Amerikáni viac ráz hrdinstvom. Rýchle plachtové lode boly na začiatku vojny vystrojené, a kongress nariadil budovanie pár válečných lodí. Tieto lode americké lapaly obchodné lode Angličanov. Americkí plavci boli tak smelí, že zašli až do Anglicka a tam na pobreží chytali loďe, ba niekedy vnikli do prístavov Anglicka a tam podpálili lode. Behom troch rokov viac sto anglických lodí ukoristili Amerikáni týmto spôsobom, čo malo veľký význam, lebo Amerika bola vtedy chudobná a zajaté lode priniesly velikánsky dôchodok. Americký námorný hrdina Paul Jones plul s malým loďstvom pri pobreží Anglicka, keď potkal dve válečné anglické lode "Serapis" a 'Countess of Scarborough," ktoré sprevádzaly viac obchodných lodí čo stráž. Bolo to v septembri r. 1779. Jones postavil svoju loď "Bonhomme Richard" k anglickej lodi "Serapis," aby ju zajal. Nastala strašná bitka. Námorníci bojovali jeden proti druhému údatne, ale Amerikáni konečne zvíťazili a anglickú loď zajali. Poneváč ích loď bola stará a dieravá, prešli na anglickú a zapluli do Hollandska. Počas boja obe lode boly tri ráz podpálené, lež plamene pokaždé uhasili.

Podobné hrdinstvá prevádzali americkí junáci na všetkých stranách. Keď sa Cornwallis poddal, ako vyšej opísano, v Anglicku ztratila sa celá nádej, žeby mohli Amerikánov premôcť, a verejne žiedali občania, aby sa vojna skončila. Snemovňa anglická odhlasovala, že ktokoľvek bude radiť kráľovi v pokračavaní vojny, ten má byť za nepriateľa krajiny považovaný.

Ústava Spojených Štátov a založenie novej vlády.

Dňa 3. septembra 1783 podpísaná bola v Paríži smluva, podľa ktorej Anglicko uznalo neodvislosť Spojených Štátov Amerických. Americké vojsko bolo rozpustené, keď sa Angličania vypratali. V Charleston a Savannah zostali Angličania ešte za rok, a v New Yorku za dva. Americké vojsko požadovalo svoju plácu pred rozpustením, lež krajina nemala peňazí. Málo chýbalo, že medzi Amerikánmi nevypuklo povstanie. Niektorí požiadali Washingtona, aby sa stal kráľom, lež on to zamietnul, a napomínal vojakov i dôstojníkov, aby nešpinili svoje víťazstvá. Vojsko bolo konečne vyplatené.

Počas vojny krajina a či kolonie veľmi klesly. Role boly opustené, krajina zadlžená. Aby sa mohlo vo vojne pokračovať, kongress bol vydal papierových peňazí dvesto millionov dollárov. Následkom toho cena papierových peňazí bola tak klesla, že štyridsať papierových dollárov mohol človek dostať za jeden strieborný dollár. Pára čižiem stála šeststo dollárov. Vojakova mesačná pláca obnášala len toľko, že si

mohol jeden poriadny obed za to kúpiť. Okrem toho Angličania rozširovali tu množstvo falošných peňazí, takže ľudia potom už vôbec nechceli papierových peňazí prijmať. Obchod a priemysel bol zničený následkom vojny a krajina octnula sa v nebezpečí.

Spojené Štáty rozprestrieraly sa vtedy len na západ po rieku Missouri a na juh po Floridu. Španielsko bolo spolčené s Francúzskom a tiež bojovalo proti Angličanom. Ako Amerikáni s Francúzmi, tak aj Španieli mali šťastie vo vojne a odobrali Angličanom Floridu, ktorú pred dvadsať rokami dali Angličanom za Havanu.

Anglický vojak na stráži u Yorktown.

Západná polovica Severnej Ameriky od rieky Mississippi po Tichý Oceán menovala sa Louisianou a patrila Španielom, ktorým ju Francúzsko bolo darovalo. Teda na juhu a na západe hraničily Spojené Štáty Americké so Španielskom a na severe s Kanadou, ktorá prináležala Anglicku.

Počas vojny obydlené boly Amerikánmi zeme ležiace medzi pohorín Appalachian Mountains a riekou Mississippi. Toto veľké územie alebo jeho čiastky privlastnovaly si mnohé štáty americké, konečne však zriekly sa nárokov a založené tam boly neskoršie štáty Tennessee a Kentucky, kdežto v takzvanom Territory Northwest (územie severo-západné) založily sa štáty Ohio, Indiana, Illinois, Michigan, Wisconsin a Minnesota.

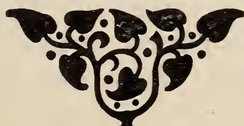
Dňa 3. sept. 1783 uzavretý bol s Anglickom pokoj v Paríži. Anglicko zrieklo sa územia Spojených Štátov a uznalo ich za svobodnú republiku.

Ale hneď sa dokázalo, že spoločná vláda štátov amerických je slabá. Vláda mala právo štátom len odporúčať niečo, ale nie nútiť, takže každý štát mohol robiť čo chcel. Presidenta nebolo, ani krajinských súdov. Medzi jednotlivými štátmi povstala žiarlivosť. Vec došla tak ďaleko, že niektoré štáty nielen, že maly svoje neodvislé vrchnosti a zákony, ale ešte aj daň vypisovaly na tovar dovážaný z druhých štátov. Krajina zadlžila sa následkom vojny s Anglickom a nemala spôsobu, peniaze sohnať, poneváč dane vyberať nemala práva. Kongress vyzval štáty, aby platily, lež nútiť ich nemohol. V Massachusetts povstali ľudia a zdráhali sa daň platiť. Muselo vojsko zakročiť a povstalcov napadnúť.

Medzi takými okolnosťami múdrejší ľudia uznali, že treba bude založiť mocnejšiu vládu. K tomu cieľu svolaná bola konvencia do Philadelphii. Po dlhom rokovaní prijatá bola konštitúcia (ústava) krajiny a založená nová vláda.

Dľa toho bola vláda rozdelená na tri odbory: 1) Zákonodárňa, pozostávajúca z domu zástupocv a zo senátu. 2) President a mnohí úradníci pod nim, ktorí sú výkonným výborom, čili telesom. 3) Zákon vysvetlujúcim odborom sú krajinské súdy Supreme Court a iné nižšie súdy. President a kongressníci volení sú občanmi priamo lebo nepriamo, kdežto krajinských súdcov vymenúva president na celý život, so súhlasom senátu.

Ale okrem toho má každý osobitný štát svoju vlastnú ústavu a zákony s vládou osobne pre svoj štát. Štátne ústavy boly prijaté na začiatku vojny za svobodu, a ústava Spojených Štátov bola potom dľa nich osnovaná. Každý štát má svoje zákonodárstvo, pozostávajúce z dvoch sborov na vynášanie zákonov; má guvernera a iných úradníkov čo výkonnú moc, a má svoje súdy k vysvetlovaniu zákona štátu. Ale zákony jednotlivých štátov nesmia sa protiviť konštitúcii Spojených Šttov. Zákony a pravidlá okresov (County) a miest lebo osád zas podlehajú ústave dotyčného štátu.

DIEL V.

DOBA VZRASTU SPOJENÝCH ŠTÁTOV.

Prvý president republiky.

Za prvého presidenta Spojených Štátov zvolený bol s veľkým oduševneným slávny hrdina Juraj Washington, hlavný veliteľ amerického vojska počas vojny s Anglickom. Washington uvedený bol do úradu presidenstva v New Yorku r. 1789, kam sa svolal aj kongress. Ale ustálilo sa aby dakde vybratý bol kus zeme v obvode asi desať míľ, kde by sa postavilo krajinské mesto čo sídlo vlády, a podľa toho postavené bolo mesto Washington v území nazvanom District of Columbia, medzi Virginiou a Marylandom. Kým vystavili mesto Washington, do toho času zasedal kongress vo Philadelphii. Až r. 1800 presídlila vláda do Washingtonu.

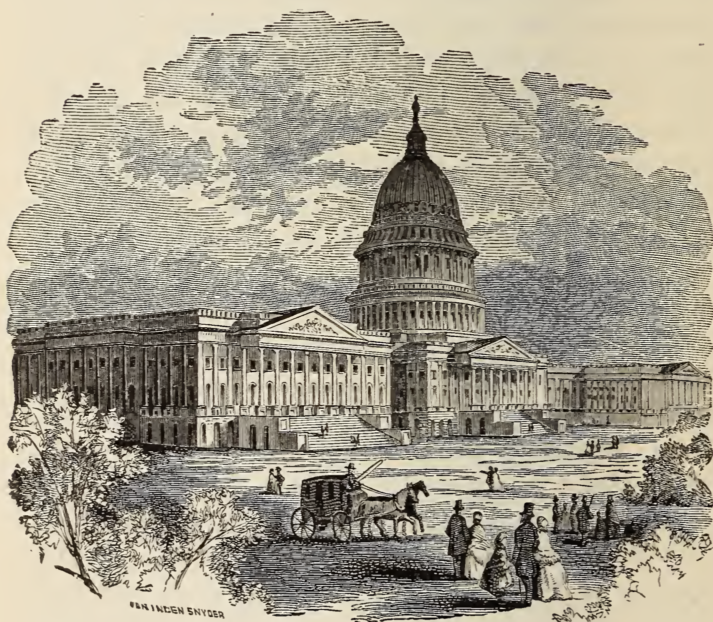
Medzitým časom válka vypukla medzi Anglickom a Francúzskom, a Francúzi očakávali, ba aj žiadali, aby Amerikáni pomáhali im proti Angličanom ako im prv oni pomohli v boji za svobodu. Obyvatelia Spo-

jených Štátov jedni boli oduševnení za Francúzsko a chceli mu pomáhať, no rozvažitejší ľudia radili, aby sa Amerikáni nemiešali do sporov iných národov. Washington mal mnoho roboty, aby zadržal nestrannosť a zachránil krajinu od novej vojny. Na mori aj nastala už bitka medzi americkými a francúzskymi lodiami, a viac francúzskych obchodných lodí bolo zajato lebo zpáleno. Konečne uzavretý bol pokoj r. 1800. O pár rokov zas vypukla vojna medzi Angličanmi a Francúzmi a z toho povstaly nové truble pre Ameriku. Anglické lode zastavovaly americké lode a hľadaly na nich anglických námorníkov. Angličania násilne zastavovali americké lode, postavili do radu matrozov a potom z nich vyberali si takých, ktorých považovali za poddaných Anglicka. Angličania stali sa takými smelými, že jedna ich vojenská loď zastavila a zajala jednu americkú vojenskú loď. Okrem toho Angličania začali rozkazovať Amerikánom kde môžu pluť a kam nie. Francúzsky cisár Napoleon podobne rozkazoval Amerikánom, aby nevysielali žiadne lode do anglických prístavov. On zajal pár lodí amerických vo Francúzsku a hrozil zajať každú loď, ktorá dá sa Angličanom zastaviť a prehľadať. Tak octnuly sa americké lode medzi dvoma nepriateľmi a stále hrozilo im nebezpečie, že ich buďto Angličania lebo Francúzi zajmú.

Následkom toho Spojené Štáty mnoho trpely za úradovania Johna Adamsa, ktorý čo druhý president úradoval od r. 1797 do 1801.

Pod tretím presidentom Thomasom Jeffersonom,

ktorý úradoval od r. 1801—1809, kongress naložil, aby žiadne americké lode neopúšťaly Ameriku, žeby do zajatia nepadly. Týmto spôsobom úfali docieliť to, aby Francúzsko a Anglicko lepšie nakladali s Ameri-

From Goodrich's Child's History of the U. S.

Capitol (Kapitol) vo Washingtone, kde sídli vláda Spoj. Štátov a kde sa zákony bynášajú pre celú republiku.

kou. Ony totiž potrebovaly bavlnu, mäso, múku, drevo a iný material z Ameriky, a keď americké lode nevozily ich, teda maly biedu v tomto ohľade, a okrem toho aj hmotnú škodu, keď nemohly do Ameriky pri-

vážať svoje tovary. Ale tým činom Amerikáni aj sebe škodili. Obchod bol takmer zničený. Nepostávalo iné, ako ten zákaz odvolať, to jest lodiam dovoliť, rozvážať tovar do iných krajín

R. 1807 prvá paroloď "Clermont," ktorú R. Fulton zhotovil, plula hore Hudsonom z New Yorku do Albany. Tak Amerikáni mohli sa honosiť, že oni vlastnili prvú paroloď. Ovšem už predtým robené boly zkúšky s parnými lodiami ako v Amerike tak aj v Europe, lež žiadna loď neuspokojila očakávania, až Fultonova, ktorá sa dobre osvedčila.

V tej dobe maly Spoj. Štáty vojnu s Tripolisom, barbarskou severo africkou krajinou. Na pobreží severnej Afriky žili lúpežníci, ktorí lapali lode všetkých kresťanských národov a plavcov brali do zajatia, aby za nich dostali potom výkupné. Národy Europy a tiež Spoj. Štáty musely platiť tým lúpežníkom istý obnos peňazí každý rok, aby ích lodiam dali pokoj. Paša Tripolisu stal sa takým drzím, že Amerike vypovedal vojnu. President Jefferson vyslal do Afriky loďstvo, ktoré bombardovalo mesto Tripolis a prinútilo prestrašeného pašu, uzavreť mier a zaviazať sa, že americké lode nebude chytať. Počas tejto vojny jedna americká vojenská loď následkom nešťastia porúchala sa a zaviazla, i padla do rúk lúpežníkov. Americký poručík Decatur previedol tam hrdinský skutok. Na malej loďke plul do prístavu. Svojich vojakov ukryl na spodku lode, a tak jednal, ako by sa jeho loďka nachádzala v porúchanom stave. Tak piavila sa jeho malá loďka k zajatej lodi "Philadelphia," ktorú mali lúpežníci obsadenú. Až keď jeho malá loďka nara-

zila na "Philadelphiu," začali lúpežníci nedôverovať, ale bolo pozde pre nich. Poručík so svojim mužstvom vyskočil na loď "Philadelphiu," pobil lebo do mora pohádzal všetkých lúpežníkov, zajatú loď zapálil a zas šťastne ušiel na svojej malej loďke z prístavu nepriateľského. Ani jedného muža neztratil.

Druhá vojna s Anglickom.

Angličania neprestali chytať americké lode, a Spoj. Štátom nezbývalo iné, ako brániť sa. Pod presidentom Jamesom Madison vyhlásená bola proti Anglicku vojna r. 1812. Anglicko bolo silnou krajinou. Ono malo niekoľko sto tisíc vojakov a vyše tisíc válečných lodí, a mnoho peňazí. Amerika čili Spoj. Štáty boly ešte malou a chudobnou krajinou, bez vojska. Válečných lodí mali Amerikáni len šestnásť. Bol to boj Dávida s Goliašom, a ako Dávid premohol obra, tak aj malá republika americká porazila hrdú Angliu. Válka trvala za dva roky.

Amerikáni vtrhnuli pri Detroit, Mich., do Kanady, lež o kratký čas museli sa uťahnuť pred presilou anglického generála Brocka a jeho spojencov Indiánov pod náčelníkom Tecumseh. Angličania a Indiáni prenasledovali amerického generála Hulla, ktorého v Detroit uzavreli. Hull nemal hrdinskej krve a bez bitky poddal sa:. Americkí vojaci až plakali, že sa museli poddať bez boja. S Detroitom padnul do rúk Angličanov celý Michigan.

V jaseni podniknutý bol druhý pokus, zaujať Ka-

nadu. Americký generál Rensselaer prekročil rieku Niagara a zahnal Angličanov. Lež americké vojsko muselo sa aj tu potom poddať, poneváč milicia (štátne vojsko čili honvídi) nechceli ísť von zo svojej zeme bojovať.

Kým tak špatne vodilo sa Amerikánom na suchu, na mori vydobyli si slávu americkí námorníci. Pri Newfoundlande americká loď "Constitution" zajala anglickú loď "Guerriere." Angličania zahájili paľbu, lež americká loď bola ticho, až keď došla bližšie, začala strielať s takým výsledkom, že anglická loď bola ťažko poškodená a musela sa poddať.

Na pobreží North Caroliny zas malá loďka "Wasp" premohla anglickú loď "Frolic," na ktorej boli všetci námorníci zabití lebo ranení, len jeden jediný zostal bez úrazu. S podobným zdarom aj inde Amerikáni bojovali, čo dodalo obyvateľom chuti k pokračovaniu vo vojne. Mladíci začali sa hlásiť za dobrovolníkov a vojsko americké začalo sa zmáhať. Vyše tristo lodí zajali Amerikáni počas války, čo im prinieslo pekný zisk.

Keď bol president Madison znovu zvolený, postavili Amerikáni tri vojenské oddiele. Severné vojsko viedol generál Hampton, stredné vojsko bolo pod generálom Dearborn, a západné vojsko pod generálom Harrison.

Anglickým veliteľom bol generál Proctor, ktorí mal v službe aj početné čaty Indiánov.

Severné a stredné vojská málo čo docielily okrem toho, že dobyly Toronto. Západné vojsko dobylo Frenchtown, a pevnosť Fort Stephenson odrazila útok

Angličanov, lež ešte vždy mali Angličania v moci Michigan a ohrožovali Ohio.

Amerikáni dostali novej chutí keď kapitáň Perry premohol anglické loďstvo na jazere Lake Erie. Kapitáň Perry dal zoťať stromy a budovať loďky. Konečne vyhotovil deväť lodí. Keď dopluly anglické lode, ktorých bolo len šesť, ale boly lepšie vyzbrojené, začala sa bitka. Kapitáň Perry so svojou loďou "Lawrence" bojoval proti najmocnejším dvom anglickým lodiam. Keď mu zostalo už len osem mužov, na člnku preplavil sa na loď "Niagara" medzi dáždom anglických gúľ. Potom prelomil rad anglických lodí a za štvrť hodiny všetky premohol a zajal.

Anglický generál Proctor s jeho vojskom a Indiánmi, počtom dvetisíc mužov, chcel vtrhnúť na územie Spoj. Štátov, lež generál Harrison ho napadnul. Pri rieke Thomas boli Angličania porazení a zajatí, lež ích generál ušiel na rýchlom koni. Náčelník Indiánov tiež padnul v boji a jeho súkromenovci dali sa na útek.

V prístave Bostonu popravaná bola loď "Chesapeake," keď ta došla anglická loď "Shannon," ktorá vyzvala amerického kapitáňa Lawrenca do boja. Americká loď nebola v dobrom stave a väčšina námorníkov nebola na lodi prítomná, lež vzdor tomu kapitáň Lawrence vyplul z prístavu a pustil sa do bitky. Hneď na počiatku jedna delová guľa trafila americkú loď, následkom čoho nastal tam zmätok medzi námorníkmi. Angličania zmätok použili a prestúpili na americkú loď. Kapitáň Lawrence a mnohí jeho námorníci boli pobití, ostatní ale zajatí.

Indiáni v Alabame povstali proti Amerikánom, a začali páliť a vraždiť nielen mužov, ale aj ženy a deti. Rozhorčení Amerikáni shromaždili sa pod generálom

From Goodrich's Child's History of the U. S.

Bitka na mori; americká loď Constitution zničila anglickú loď Java.

Jackson a r. 1814 napadli pevnosť Indiánov pri Horseshoe. Šeststo Indiánov bolo zabito a ostatní, ktori ušli, s radosťou zaviazali sa, byť na pokoji.

Anglické loďstvá napadnuly južné pobrežie Spo-

jených Štátov. Severnému dali Angličania pokoj, lebo nazdávali sa, že severné štáty sú proti vojne s Anglickom a že sa snáď ešte pripoja k Anglicku. Vo Virginii a Caroline Angličania vystúpili na breh a ničili farmy, podpaľovali domy, brali otrokov, okrádali obyvateľov, a vôbec jednali ani divosi. Ešte aj kostoly vyrabovali, a chorých ľudí povraždili.

Medzitým v Lundys Lane pri vodopáde Niagary strhla sa krvavá bitka, v ktorej Amerikáni zvíťazili nad presilou nepriateľa. Podobne aj pri Chippewa vyhrali Amerikáni.

Anglický generál Prevost s dvanásť tisíc vojakmi napadnul tri tisíc Amerikánov v Plattsburgu, ale jeho útoky boly odrazené. Podobne aj loďstvo pod americkým veliteľom Macdonough porazilo na jazere Lake Champlain anglické lode.

Obchod americký najviac trpel následkom toho, že anglické lode blokovaly pobrežie morské nielen na juhu, ale teraz už aj na severe. V Maine zaujali Angličania viac mestečiek. V Connecticut bombardované boly pobrežné mestečká, a inde tiež robili Angličania galibu. Anglický generál Ross zaujal aj sídelné mesto Washington a vypálil ho. Potom chcel dobyť Baltimore, lež Amerikáni ho zastavili. A anglické lode márne bombardovaly Fort McHenry. Nastalo veľké rozčulenie a Amerikáni začali opevnovať všetky prístavy a miliciu znovu organisovať.

Pri New Orleans svedená bola posledná krvavá bitka. Anglický generál Pakenham s dvanásť tisíc vojakmi pochodoval k New Orleansu. Generál Jackson pri meste postavil šiance, z ktorých streľ-

bou z kanonov vítali Angličanov. Keď došiel nepriateľ bližšie, začali strelci z Kentucky a Tennessee páliť puškami na Angličanov, ktorí už nemohli vydržať a začali cúvať. Dôstojníci ich znovu sriadili, a nový útok bol učinený, lež Amerikáni ich zas zahnali. Aj sám anglický generál Pakenham padnul. Za nočnej doby potom ušli porazení Angličania. Vyše dve tisíc Angličanov bolo zabito a zrazeno, kdežto na strane Amerikánov bolo len osem zabitých a trinásť ranených.

Obe bojujúce stránky zunovaly vojnu a uzavretý bol pokoj. Spojené Štáty získaly si vážnosť v Europe, lebo každý ich obdivoval, že sa nedaly premôcť mocnému Anglicku.

Spojené Štáty boly následkom vojny veľmi zadlžené. Sto dvadsať sedem millionov dollárov obnášal krajinský dlh, ktorý však behom dvadsať rokov zplatily. Priemysel začal sa zmáhať, lebo anglického tovaru viac nechceli Amerikáni kupovať, a sami si ho začali vyrábať. Po vojne zavládnuly plané časy, lebo priemysel a obchod bol zničený, lež republika bola života schopná a rýchle zotavovala sa z úderov. Následkom zlých čias ľudia sťahovaly sa na západ, a obyvateľstvo Louisiany a Ohio zdvojnásobnilo sa, a v iných okoliciach predtým neobydlených povstávaly osady a mestá.

Osádzanie západnejších krajov.

Ako známo ct. čitateľom, ktorí čítali predošlé stránky tejto historie, Amerikáni čili občania Spoj. Štátov do týchto čias bývali najviac len na pobreží Atlan-

tického oceánu. Malý počet ľudí síce sťahoval sa pomaly na západ už od dávnejších čias, lež hromadnejšie sťahovanie sa započalo až vtedy, keď Spojené Štáty maly novú vládu s presidentom. Z Virginie a z Pennsylvanie tisíce ľudí šlo no západ do Kentucky a Tennessee, alebo na sever do New Yorku. Sťahovalci buďto na koňoch tiahnuli do iných krajov, ženúc pred sebou svoje stádo kráv, alebo plavili sa po riekách na loďkách. Niektorí išli na západ po rieku Ohio, potom postavili si loďky lebo plte a naložiac celý svoj majetok i stádo na ne, plavili sa dolu riekou. Najviac budovali si sťahovalci loďky hranaté ako bedna a na nich domčok. Tieto lode potom rozbili, keď došli na určité miesto, a stavali si znich domy. Indiáni krivým okom dívali sa na sťahovanie belochov, ktorí im zem odoberali, a usilovali sa osadníkov vyhnať, pričom viedli sa krvavé boje temer ustavične. Osadníci nielen, že mali ťažkosti pri zakladaní svojich fariem, ale trpeli nedostatkom a biedou z počiatku, a museli zápasiť s Indiánmi. Lež osadníci nedali sa odstrašiť žiadnym protivenstvom a vo veľkom počte usadili sa v krásnych a úrodných zemiach Kentucky a Tennessee, ktoré prijaté boly koncom osemnásteho storočia čo štáty do Spojených Štátov.

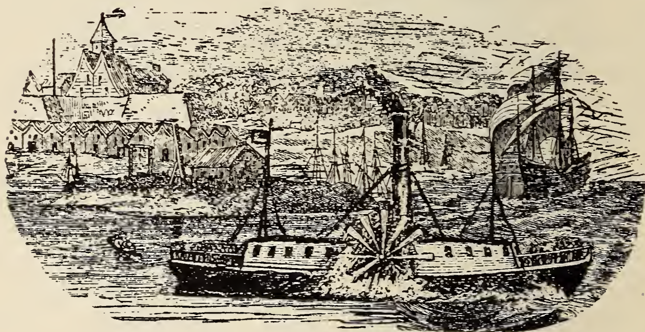
V severo-západnom území, kde sú teraz štáty Ohio, Indiana, Illinois, Wisconsin, Iowa a Missouri, vláda Spojených Štátov predávala zeme za nízku cenu, aby mohla zplatiť útraty vojny s Anglickom. Územie to prináležalo Spojeným Štátom, ale Angličania za viac rokov držali v moci niektoré pevnosti pri veľkých jazerách, a obchodujúc s Indiánmi, túlali sa po tých

krajoch. Agličania predávali Indiánom pušky a prach, takže s takou zbraňou stali sa Indiáni nebezpečnejšími protivníkmi Amerikánov. Ktorá loď padla im do moci tú zničili, majetok pobralia sťahovalcov povraždili. Osadníci potom pomstili sa na Indiánoch, prepadli ích osady a zabili každého rudocha, ktorého popadli. Z toho povstala vojna, v ktorej z počiatku Indiáni víťazili, ale po šesť rokov trvajúcich bojoch belosi porazili Indiánov a zlomili ích moc tak, že mali od rudochov pokoj. V tej dobe aj Angličania vyprataoli sa z územia Spoj Štátov. · Následkom zavedednia poriadku ešte viac ľudí šlo na západ, a r. 1803 utvorený bol štát Ohio, za ktorým rýchle nasledovaly iné západné a južné štáty.

Ale Spojené Štáty maly aj iného nepriateľa. Boli to Španieli, ktorí mali v rukách Floridu a Louisianu. Španieli stavali si pevnosti na juhu pri rieke Mississippi, držali v moci Alabamu a štát Mississippi, a spolčovali sa s Indiánmi proti Amerikánom. Španielsko nechcelo Amerikánom dovoliť ani to, aby sa plavili dolu riekou Mississippi k moru. Ale moc Amerikánov zmáhala sa a Španieli obávajúc sa, že ich Amerikáni z Ameriky vytisknú, dali nazad Francúzom Loiusianu, ktorú od Francúzska dostali pred tridsiatymi rokami. Amerikáni potom odkúpili od Francúzska celú Louisianu za pätnásť millionov dolárov. Louisiana bola temer tak veľká ako celé územia Spoj. Štátov, lebo k nej prislúchaly veľké zeme za riekou Mississippi. Amerikáni urobili dobrú kúpu. Zem Louisiany bola do toho času neznáma Amerikánom, teda r. 1805 vyslali výpravu zo St. Louis, ktoré

mesto bolo vtedy len obcou malou. Výprava prešla celý západ až k Tichému Oceánu, a vrátili sa so zajimavými zprávami o kúpenej zemi. R. 1819 Amerikáni kúpili od Španielska aj Floridu.

Od r. 1820 ešte viac osadníkov hrnulo sa na západ. Farmári, remeselníci, obchodníci, každý chcel ísť na západ, probovať svoje šťastie. Osadníci ani nečakali, kým si vybudujú domy, ale z koží stavali si šiatre a zo stromových kôr búdy a v tých bývali, kým si vysta-

Prvá paroloď, ktorá plula z New Yorku do Albany.

vili domky. Domky tie maly obyčajne len jeden oblok, aj ten málokedy mal sklo, ktoré bolo pridrahé v tých krajoch. Ľudia zamastili si papier a ten miesto skla vlepili do obloka. Podobne aj domáce a hospodárske náradie si z počiatku len sami robili, ako znali. Farmári sadili najviac kukuricu, pšenicu a zemiaky (bandurky). Prvé roky úroda bola malá, lež čím diaľ tým viac zeme obrábali si osadníci, a úrodu potom vozili dolu riekou, aby ju zamenili za iné potreby

domáce. Rieka Ohio bola hlavným prostriedkom dopravy. Po nej plavily sa početné lode rozličných podôb a tiež plte naložené drevom. Plte tie boly dakedy také veľké, že aj šestdesiať pltníkov na nich veslovalo. Zavedené boly aj parolode, ktoré vozily cestujúcich a tovar z jedného miesta na druhé. Obchodníci mali svoje štory (obchody) na lodiach, a plaviac sa po rieke Ohio, zastavovali sa pri osadách, aby predávali ľudom čo im bolo potrebné. Pravda peňazí ešte osadníci nemali, a najviac za zrno, múku, mäso, slaninu a iné články kupovali si a či zamenovali iné potreby. Obchodník potom väčšiemu obchodníkovi predal také potravné články za peniaze, a tento priviezol tovar na trh.

Aby sa tovar mohol dopravovať snadnejšie aj do severo-západných krajov, prekopaný bol Erie zvaný kanál, ktorý spojoval rieku Hudson s Erie jazerom. Kanál zhotovili za osem rokov, a tak lode mohly pluť od New Yorku po všetkých veľkých jazerách až do Detroit lebo Chicaga. Aj na iných miestach usilovali sa, obľahčiť dopravu. Tak z Philadelphie do Pittsburgu začali budovať obchodnú cestu, ktorá bola čiastočne kanálom a čiastočne železnicou. Ponad rieky budovali mosty, stavili lepšie dráhy pre vozy, a budovali parolode, ktoré pluly po prístavoch a zálivoch morských. Ale najlepšie usnadnily cestovanie a dopravu železnice, ktoré započali stavať v Amerike vo väčšej miere od r. 1831. Prvé železnice a parostroje boly dosť slabé a nemotorné, lež ustavične na nich dačo opravovali, až konečne dosiahnutý bol terajší vysoký stupeň železničiarstva. Obchod a priemysel

zmáhaly sa ustavične, a preto nové dráhy železničné budovaly rýchle jednu za druhou. Dnes má Amerika viac železníc než hoc ktorá iná krajina sveta. A železniciam majú Amerikáni čo ďakovať za to, že v tejto zemi povstalo bohatstvo a blahobyt, akým žiadna krajina sveta nemôže sa honosiť. V r. 1844 zavedený bol aj prvý magnetický telegraf z Baltimore do Washingtonu.

Vojna s Mexikom.

R. 1844 požiadali obyvatelia Texasu Spojené Štáty, aby ich prijali do republiky čo štát Texas. Oni sa totiž odtrhnuli od Mexika a založili si svoju vlastnú republiku, lež neboli v bezpečnosti sami o sebe a preto chceli sa pridať k Spojeným Štátom Ameriky. Z Amerikánov niektorí boli za prijatie Texasu, iní proti tomu. Mexiko oznámilo vláde Spoj. Štátov, že Texas prináleží ešte vždy k Mexiku, a okrem toho bola dišputa ohľadom hraníc, lebo Texasčania tvrdili, že ích zem tiahne sa až po rieku Rio Grande, kdežto Mexiko tvrdilo, že len po rieku Nueces. Amerikáni konečne privtelili si Texas k svojej republike, a vtedajší president Polk vyslal generála Zachary Taylora, aby zaujal patričné územie.

Dňa 8. mája 1846 udala sa prvá bitka pri Palo Alto, kde Mexikáni prepadnuli americké vojsko, ale boli porazení a zahnatí za rieku Rio Grande. Keď došla vláde americkej zpráva o bojoch, vypovedala Mexiku vojnu a generál Taylor podniknul útok na mesto Monterey so šesť tisíc vojakmi. Mesto bolo opevnené a

bránené desať tisíc Mexikánmi, ale vzdor tomu muselo sa poddať.

Pri Buena Vista dvadsať tisíc Mexikánov pod generálom Santa Anna prepadlo dňa 23. feb. 1847 o mnoho slabšie vojsko Amerikánov. Bitka trvala celý deň a viac ráz Mexikáni zatlačovali Amerikánov. Ale kanony americké tak dobre strielaly, že Mexikáni nemohli to viac vydržať a ustúpili.

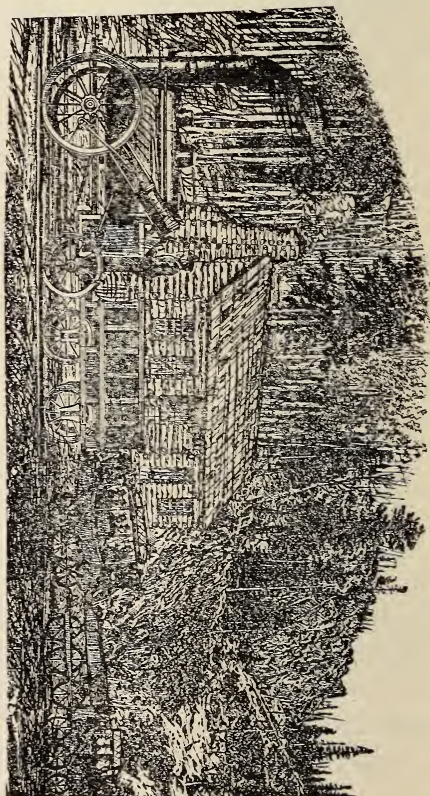
Americký generál Stephen Kearney poslatý bol do New Mexiko a California, ktoré prináležaly Mexiku. Prejdúc tisíc míľ, vztýčil Kearney zástavu americkú na Santa Fé a potom pokračoval do Californii. Mexikáni boli v každej šarvátke porazení vzdor tomu, že mali viac vojska. Celé územia bolo zaujaté Amerikánmi.

Generál Winfield Scott s dvanásť tisíc vojakmi za štyri dni dobyl mesto Vera Cruz, a potom pokračoval k mestu Mexiko, ktoré bolo bránené tridsať tisíc Mexikánmi, postavenými na silných pevnostiach. Amerikáni vyhnuli najsilnejším posíciam, a zo slabšej strany napadli nepriateľa. Pevnosti jednu za druhou dobijaly hrdinské amrické vojská, a dňa 14. septembra vnišly slávnostne do hlavného mesta Mexika. Tým bola vojna skončená. Spojené Štáty podržaly si všetky zeme západne po Tichý Oceán a južne až po Gila, ale zaplatily Mexiku pätnásť millionov dollárov.

Mormoni.

V New Yorku istý Smith založil mormonské náboženstvo, jehož vyznavači menovali sa mormonmi. Oni

Prvý železničný vlak v Amerike.

mali "Knihu Mormona," ktorú považovali za svätú ako je Biblia. Mormon mohol mať viac žien, a preto hlavne toto náboženstvo bolo prenasledované. Z New

Yorku presťahovali sa mormoni do Ohio, potom do Missouri, a konečne do Iillinois, kde si založili osadu Navao r. 1840. Obyvatelia ale nechceli mať medzi sebou mormonskú osadu, a vzbúrili sa. Vodca mormonov bol zabitý, a potom vláda Spoj. Štátov napadla osadu, ktorú za štyri dni bombardovali, až sa mormoni poddali a sľúbili vysťahovať sa do Mexika. V malých tlupách pustili sa mormoni cez velikánske pustatiny na západ. Aby nasledujúcim tlupám mormonov ukázali cestu, ktorou išli, mormoni na kostry pobitých buffalov písali svoje zprávy, a keď tadiaľ šla druha lebo tretia tlupa, na kostrách prečítala si zprávu a podľa nej pokračovala. Za tri mesiace prešli mormoni cez pustatiny a vysoké hory, a usadili sa pri Great Salt Lake, kde založili mesto Salt Lake City. Do Utah došlo potom ešte viac mormonov. Územie to patrilo Mexiku, ale následkom vojny pripadlo Spoj. Štátom, a mormoni požiadali vládu, aby ich prijala čo štát Utah. Za dlhé roky vláda ích žiadosti nechcela vyhoveť.

Objavenie zlata v Californii.

Jeden svajčiarsky osadník, menovite Sutter, bol dostal od mexickej vlády veľký kus zeme, keď ešte California bola pod Mexikom. Tento Sutter postavil si dom a iné staviská pri rieke, kde stoji teraz mesto Sacramento, Cal. Darilo sa mu a stále zámožnel, až sa stal z neho malý kráľ. Mal tisíce kusov kráv a koní, a zamestnával viac sto robotníkov. Aby bol vo väčšej bezpečnosti, postavil si aj pevnosť. V lesoch ďaleko od tej pevnosti dal si Sutter postaviť pílu na rezanie dreva. Píla mala byť hnatá vodou. Keď narazili vodu na koleso a píla začala pracovať, videl jeden z robotní-

kov čosi žltého a blyskavého na dne potoka. To bolo r. 1848. Robotník nasbieral toho žltého piesku a zaniesol to Sutterovi, ktorý hneď poznal, že je to zlato. Sutter s tým robotníkom chceli vec držať v tajnosti, lež iný robotník videl ich vyberať zlato a nález rozhlásil. Robotníci zanechajúc prácu, bežali zlato vymývať z piesku. Chýry o bohatstvách zlata rozniesly sa rýchle a takmer očarily obyvateľstvo. Každý panáhlal sa do Californie na zlato. Zo San Francisca aj sadzači a redaktori ušli, aby sa súčastnili sberania zlata. Zo všetkých strán Spojených Štátov, a pozdnejšie aj z iných strán sveta tiahnuli ľudia do Californii, a okolica, kde bolo zlato najdené, zaludnatila sa rýchle. Domov síce nemali, ale v šiatroch lebo v kolibách bývali zlatokopi. Do koša lebo riečice našufloval si piesku a hlenu, a potom lial na to vodu, aby sa zlato vymylo. Mnohí mali prípravu na spôsob kolísky, ku jejž operovaniu treba bolo štyroch mužov. Prístroj mal na konci syto, na druhej strane ale bol otvorený. Jeden z robotníkov kopal zem, druhý ju nosil do prístroja, tretí kolísal ho, a štvrtý vodu čapkal do tej kolísky, vymývajúc tak zlato.

Najviac zlatokopov išlo na lodiach do Californie, čo bola dlhá, lež snadnejšia cesta. Chudobnejší na koňoch, muliach, lebo aj pešo cestovali krížom cez Ameriku do zlatých krajov. Veľké tisíce mužov hrnuly sa z každej strany do Californie. Obyčajne išli vo väčších čatách a dobre ozbrojení, aby sa mohli brániť proti Indiánom. Pravda cesta bola nielen nebezpečná a dlhá, ale aj trápna. Mnohým polámaly sa vozy, kone od vysilenia klesali; mnohým minul sa pokrm a hladom mreli.

Ale len napred za latom. Toľko ľudí dohrnulo sa za rok do Californii, že obyvatelia požiadali vládu o prijatie Californie za štát.

Spor pre otrokárstvo.

Už prvým osadníkom Ameriky začali dovážať z Afriky černochov za otrokov. Keď ešte Anglicko vládnulo v Amerike, ono podporovalo otrokárstvo, a osadníci nemohli ho zrušiť, bár sa aj hlasy za to ozývaly. Potom keď sa Amerikáni osvobodili od Anglicka, mohli jednať ako za dobré uznali, a severné a východné štáty časom vyniesly si zákony, ktorými sa zamestnávanie otrokov zakazovalo. Ale v štátoch ležiacich južne od Pennsylvanie otrokárstvo udržovalo sa dlhšie. Snáď aj tam by boli otrokov osvobodili, lež začali práve pestovať bavlnu a k jej oberaniu potrebovali mnoho robotníkov, a síce lacných. Pestovanie bavlny dobre sa vyplácalo, preto začali ju ešte viac sadiť, a preto ešte viac potrebovali otrokov k tej práci.

Medzi obyvateľmi, ba aj na kongresse povstaly tuhé spory pre otroctvo. Jedni hľadeli, aby čím menej bolo takých štátov, kde sa vydržovanie otrokov dovoluje, iní zas chceli mať čím viac štátov kde by bolo otroctvo dovolené. Keď potom neaké územie hlásilo sa u vlády za štát, povstaly tuhé debaty či má byť prijatý čo svobodný štát bez otroctva, alebo čo otrokásky štát.

Keď terajší štát Maine odtrhnul sa od Massachusetts a prijatý bol za osobitný štát, rozumie sa svobodný, lebo tam otrokov nebolo, tu žiadali otrokári, aby Mis-

souri bol prijatý zo otrokásky štát. Tak sa po dlhých hádaní aj stalo. Zároveň bolo prijato, aby všetko územie, ktoré bolo kúpené r. 1803 od Francúzska, zostalo svobodným, bez otrokov.

Zo svobodných štátov začali vysielať do južných štátov noviny a iné tlačivá, v ktorých agitovalo sa proti otrokáreniu. To veľmi domrzelo patričné štáty. Otrokári hovorili, že takými tlačivámi pobúria sa aj otroci, ktorí môžu povstať a spôsobiť krveprelatie. Medzi stránkami povstaly prudké nepriateľstva, a aj k bitkám došlo často, kde sa otrokári a priatelia svobody sišli.

R. 1840 povstala nová politická stránka, takzvaná

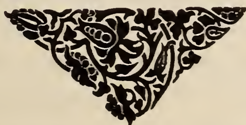
Loď z minulého storočia.

Stránka Svobody, ktorá vytknula si za cieľ, v celých Spojených Štátoch zabrániť otrokárstvo. Keď sa r. 1854 Kansas a Nebraska staly Territoriami, zo severu nahrnulo sa tam mnoho osadníkov, ktorí boli proti otrokárstvu. Títo si založili Topeka, Lawrence a iné mestá. Z juhu ale tiež prišli osadníci, ktorí si založili Atchison, Leavensworth, a iné, a títo chceli mať otrokov. Tieto dve stránky napádaly sa vzájomne, a hrozné krveprelievanie povstalo a trvalo za viac rokov. Tlupy ozbrojených ľudí, takzvaných "Jayhawkers," potulo-

valy sa, a kde sa sišly protivné stránky, už bola bitka. Toto prelievanie krve rozčulovalo ako priateľov svobody, tak aj prívržencov otrokárstva.

Keď bol potom zvolený za presidenta Abraham Lincoln, nepriateľ otrokárstva, južné štáty obavály sa, že všetko pôjde proti nim, a preto chcely sa odtrhnúť od Spojených Štátov. South Carolina, Georgia, Florida, Alabama, Mississippi, a Louisiana vytvorily sa so zväzku Spojených Štátov, a spojily sa v novú republiku pod názvom "Confederate States of America" (Spolčené Štáty Ameriky). Za presidenta zvolily si Jeffersona Davisa. K nim pripojil sa potom aj Texas.

Vláda Spojených Štátov teraz žiadala od South Caroliny, aby jej vydala krajinský majetok, ako budovy, pošty, majáky, a tovary, ktoré patrily Spojeným Štátom. Štát South Carolina vyslal svojich zástupcov do Washingtonu, aby vyjednávali ohľadom odkúpenia toho majetku. Vojsko Spojených Štátov vo Fort Moultrie, pod majorom Andersonom, stiahlo zástavu, zabilo diery v kanonoch, a prešlo do pevnosti Fort Sumter, ktorá stála na ostrove pri Charlestone, a tak ľahšie mohla byť obranovaná. Anderson totiž vypočítal, že jestli sa pojednávania ohľadom krajinského majetku priateľsky neskončí, otrokári násilne prevezmú si pevnosti so zbraňou.

DIEL VI.

OBČIANSKÁ VÁLKA.

Najväčšie a najkrvavejšie boje v Amerike.

Keď dňa 4. marca nastúpil úrad president Abraham Lincoln, obe stránky, to jest severné štáty i južné chystaly sa k vojne; prvé za svobodu, druhé za otrokárstvo. Rekrúti boli verbovaní a cvičení, zbraň hromadená. Naproti pevnosti Fort Sumter v South Caroline, postavené boly kanony, hotové k započatiu boja. Posádka vo Fort Sumter nemohla dostať pokrmu z Charlestonu. Nechceli im predať. Na to president Lincoln poslal lode s potravinami do Fort Sumter, ale keď ta došly, už konfederati (obyvatelia južných otrokárskych štátov) bombardovali pevnosť. Posádka bránila sa hrdinsky, ale na druhý deň poddala sa v zrúcaninách pevnosti.

Keď došla zpráva o tejto bitke na sever, ľudia znali, že pokojnou cestou nedá sa viac vec vybaviť. President bez meškania povolal do zbrane sedemdesiať päť tisíc vojakov, ktorí boli shromaždovaní na okolí Washingtonu, ďalej pri rieke Ohio, a v Missouri.

Virginia rozdelila sa na Virginiu a West Virginiu. Virgina, North Carolina, Tennessee, a Arkansas pripojily sa teraz k ostatným južným konfereratným Štátom.

Vojská južných štátov, ktoré boly za otrokárstvo, budeme volať južnanmi, a vojská severných štátov, ktoré boly za osvobodenie otrokov, pomenujeme severanmi.

Južnania preložili svoju vládu z Montgomery, Ala., do Richmondu vo Virginii.

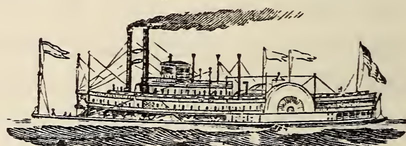
Dňa 21. júla 1861 svedená bola pri Bull Run prvá veľká bitka. Na počiatku severné vojská tak ostro útočily na ľavé krýdlo nepriateľa, že ho odtiaľ vystisknuli. Ale južnania sriadili sa znovu na jednej vyšine, odkiaľ márne usilovali sa severania vytlačiť ich. V tom došly nové čaty južnanov, ktorí zo západu napadli vojsko severanov a týchto odohnali. Víťazstvo južnanov bolo veľké, a severania utekali v zmätku až po Arlington a Alexandriu.

Táto porážka mala na obyvateľov severných štátov dôjem taký, že začali tratiť nádej. Lež to trvalo len za krátko. Potom s novou oduševnosťou chystali sa k boju. Pravda teraz už vedeli, že boj s južnanmi bude veľký a ťažký, lebo títo dokázali, že sú chrabrým americkým národom. Aby boli na každý prípad pripravení, kongress vo Washingtone odhlasoval, aby sa pol milliona rekrútov naverbovalo. Zároveň poverený bol veliteľstvom nad vojskami pri rieke Potomac generál McClellan, ktorý sa stal potom hlavným veliteľom celej armády severnej.

V oktobri toho roku dvetisíc mužov severného vojska

prekročilo rieku Potomac pri Balls Bluffe cieľom výzvedov. Vojsko južnanov ich napadlo a zahnalo dolu strmým brehom do rieky, cez ktorú len polovica prešla; druhá polovica bola pobitá lebo utopená.

Južne od Kentucky mali južnania dve pevnosti, zvané Donelson a Henry. Proti týmto vyslaný bol generál Ulysses S. Grant s vojskom a dôstojník Foote s loďstvom. Útok zdaril sa, a Grant dobyl pevnosť Donelson, kdežto Foote zaujal pevnosť Henry. Následkom toho bola čiara vojska južnanov pretrhnutá, a aby vyhnuli nebezpečiu, južnania utiahnuli sa do

Typická loď na rieke Mississippi.

Corinthu v štáte Mississippi. Generál Grant s vojskom severanov nasledoval ich.

Obyvatelia štátu Missouri držali väčšinou so severnými štátmi, lež guverner Jackson chcel štát pripojiť k južnanom. Kapitáň Lyon, držiaci so severnými štátmi prekazil však plán guvernerov, a Missouri zostal nestranným. Podobne aj Kentucky. Svoju nestrannosť však tieto štáty draho zaplatily, lebo raz severné, raz južné vojská vtrhnuly na ich územie a ničily majetky a drancovali. Z obyvateľov jedni pristúpili k vojsku severanov, iní zas k južnanom. Kapitáň Lyon prepadnutý bol o mnoho silnejším vojskom, než bolo

jeho, a pri Wilsons Creeku utrpel porážku, ba aj sám padnul v boji. Južnania po tomto víťazstve dobyli Lexington. Pri útoku na túto pevnosť, južné vojsko vopred seba kotúlalo batohy konopného vlákna, aby bolo pred guľami chránené.

President južných štátov, Davis, vyzval loďstvá, aby na svoju päsť chytaly obchodné lode severných obyvateľov. I našli sa smelí námorníci, ktorí dali sa na to nebezpečné remeslo, lež nedarilo sa im. Lode severných štátov ich potopily lebo pochytaly. Severná vláda mala na počiatku války len štyridsať dve válečné lode, lež loďstvo sa stále sosilnovalo a na konci vojny mali severania dvesto šesťdesiat štyri ozbrojené lode, ktorými blokovali prístavy južných štátov, aby ta nemohly byť dovážané zbroje, strelivá a iné potreby. Francúzsko a Anglicko totiž uznaly južné štáty za svobodnú republiku, a na základe toho maly také práva ako severné štáty.

Južné štáty vyslaly svojich dvoch vyslancov do Anglicka a Francúzska, ale jedna americká loď zastavila anglickú, na ktorej sa viezli, a priviezla ich nazad do Spojených Štátov. To vyvolalo veľké roztrpčenia v Anglicku, a panovaly obavy, že teraz Anglia vypovie Spojeným Štátom vojnu, ale president Lincoln vyhnul nebezpečiu tým, že zajatých vyslancov prepustil na svobodu.

Počas tejto občianskej války začali poprvé stavať lode so železnými panciermi. Do toho času všetky obchodné aj válečné lode boly výlučne z dreva, a, rozumie sa, že delové gule ich ľahko poškodily lebo zničily. Južnania zrobili si prvú loď so železnými plat-

ňami. Menovala sa "Merrimac." Táto loď prerobená bola zo starej lode, na jejž palubu postavili zo železa vrchnú časť v podobe strechy, v ktorej boly dierky pre kanony. Všetky sťažne a povrazy z nej strhnuli, takže celkom ináč vyzerala, než iné lode. "Merrimac" stala sa postrachom lodí severanov, ktoré rad radom premáhala, kdežto ony jej škodiť nemohly, poneváč kanonové gule neprerazily železný pancier, ale väčšinou odrážaly sa. Medzitým časom aj severania pomýšlali na nejakú loď, ktorá bola železnými pancierami chránená. Dľa plánu Ericssona postavili si severania novej podoby loď, ktorú nazvali "Monitor." Táto loď bola temer pohrúžená vo vode, to jest bola taká nízka, že boky jej len na pár stôp nad vodou vyčnievaly. V prostriedku lode bola postavená železná okruhlá veža, v ktorej boly veľké kanony chránené. Keď sa potom tieto dve lode železom chránené sišly a pustily do boja, nemohly jedna druhú poškodiť guľami. Gule "Monitoru" odrážaly sa na železnom pancieru "Merrimacu," a gule tejto lode zas na železnej veži "Monitoru." Za dve hodiny strielaly lode z blízkosti jedna na druhú bez toho, aby si boly poškodily. Vidiac, že guľami nič nesvedú, pokúsily sa, jedna druhú prelomiť čili ramovať. "Monitor" spolehajúc sa na svoju rýchlosť a pevnotu, nameril na "Merrimac" a celou rýchlosťou plul k nej, majúc v úmyslu vraziť do jej boka a tak prelomiť ju. Ale lode sa minuly na pár stôp. Potom loď "Merrimac" pustila sa proti nepriateľovi a narazila na "Monitor," takže jej predok vyšiel na palubu a námorníci "Monitora" boli následkom nárazu pohádzaní na palubu. Ale hneď na to loď "Monitor" vy-

klznula sa zpod predku "Merrimacu" a odplula. Lode na to rozišly sa bez toho, aby sa bol boj rozhodnul.

Týmto bojom dokázalo sa, že drevené lode mnoho nestoja v bitke, a že železné bude potreba budovať.

Obe lode, "Merrimac" i "Monitor" vzaly však onedlho zkazu. Po vykludení Norfolku, južnania zničili sami svoju loď "Merrimac," keď ju nemohli zachrániť v rieke James River. Radšie ju zničili, než by mala padnúť do rúk severanov. Loď "Monitor" ale potopila sa v prudkej búrke pri Cape Hatteras.

Pri Shiloh svedená bola dňa 6. apríla 1862 krutá bitka, ktorá trvala až do druhého dňa. Južnania nenadále napadnuli tu severanov a vytískali ich postupne. Severania bránili sa údatne, lež museli ustupovať pred narážajúcim nepriateľom. Generál Grant sústrednil celé svoje delostrelectvo a pozostatky regimentov pri samej rieke, a celou silou dal páliť na južnanov, ktorí museli prechádzať cez hlbokú roklu po blate a vode, aby sa d ostali k severanom. Južania utrpeli tu veľké ztraty, lebo aj loďstvo na nich z rieky strielalo. A keď došla severanom posila, museli južnania ustúpiť z bojišťa. Pravda na začiatku bitky darilo sa im dobre, a zajali viac tisíc severanov, a odobrali im tridsať zástav, množstvo šiatrov a obrovské zásoby válečné. Južnania utiahli sa do Corinthu, ale aj odtiaľ museli sa onedlho vypratať.

Dňa 7. apríla dobyli severania aj pevnosti na ostrove No. 10 v rieke Mississippi, a iné opevnenia na východnom pobreží ležiace. Posádky južnanov boly zajaté.

Dňa 10. mája 1862, loďstvo severných štátov na rieke Mississippi porazilo lode južnanov. Víťazné lode

potom zničily loďstvo nepriateľa pri Memphis, ktoré mesto tiež zaujaly, takže celý štát Kentucky a západná časť Tennessee dostala sa do moci severanov. V tej dobe generál Bragg a Smith, so silným vojskom južnanov, vnikli do Kentucky. Dňa 8. okt. generál Buell, ktorý bol dostal posilu, pustil sa do boja s južnanmi pri Perryville. Bitka trvala do noci bez výsledku. Nasledujúcej noci južnania ale utiahli sa z bojišťa.

Južnania chceli sa zmocniť Corinthu, ktorý bránil generál Rosencrans s posádkou severanov. Južné vojská bojovaly chrabre a celou silou vrhnuly sa na šiance severanov, lež boli odbití s veľkými ztratami, a generál Rosencrans ich prenasledoval na štyridsať míľ.

Na to generál Rosecrans prevzal veliteľstvo od generála Buella a so sosilneným vojskom pochodoval ku Murfressboro, aby tam napadnul južnanov pod generálom Braggom. V nasledujúcej ukrutnej bitke juž nania zahnali ľavé krýdlo severanov, ktorí boli temer porazení, lež predsa podarilo sa im, sriadiť sa znovu a odbyť štyri útoky južnanov. O dva dni pozdnejšie južnania opätovali útok, ale zas boli odbití, a utiahnuli sa nazad. V tejto bitke padla švrtina vojakov na oboch stranách.

Generál Grant mienil napadnúť Vicksburg, ale južnania jeho plán prekazili tým, že vyslali oddieľ jazdectva ku Holly Springs, kde mal Grant zásoby válečné. Jazdectvo zničilo zbraň, strelivo a zásobu potravín, následkom čoho Grant nemohol napredovať. Povyše

Vicksburgu v ostrej potýčke južnania zvíťazili, lež na to miesto severania zaujali Arkansas Post.

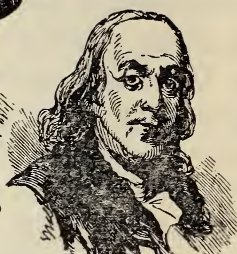
Námornícky hrdina Farragut učinil pokus, dobyť mesto New Orleans a otvoriť rieku Mississippi až po more. Lode dal obklásť zelenými haluzami zo stromov a zakotviť ich pri lesnatých brehoch rieky Mississippi poniže New Orleansu. Učinil to preto, aby jeho lode neboly viditelné. Potom dal strielať z možiarov velikánske gule do pevností nepriateľa. Za šesť dní a nocí trvalo bombardovanie, keď Farragut rozhodnul sa, že so svojim loďstvom prepluje povedľa pevností nepriateľa. Keď lode strielajúc pluly vedľa pevností, tieto strašným ohňom vítaly loďstvo severanov. Južania púšťali po vode plte zapálené, aby sa od nich lode severanov lapily. Na to pätnásť válečných lodí južnanov postavilo sa proti lodiam Farragutovým. V strašnej bitke lode severanov zvíťazily a všetky nepriateľské lode potopily lebo zajaly. Na to vyplulo víťazné loďstvo vyšej hore riekou k mestu New Orleans, kde južnania pálili velikánske množstvo bavlny a iných tovarov, aby nepadly do moci víťazom. New Orleans musel sa poddať, lebo od predu lode, od zadu vojsko vyložené z lodí na breh chystaly sa k útoku.

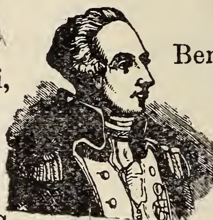
Medzitým časom aj na východe zúrila vojna. Mesto Richmond, v ktorom sídlila vláda južnanov, umienilli si severania dobyť. Dňa 4. apríla 1862 a v pozdnejších dňoch vysielané bolo vojsko od Washingtonu ku Yorktown. Vojsko severanov počítalo asi deväťdesiať tisíc mužov, a stálo pod veliteľstvom generála McClellana.

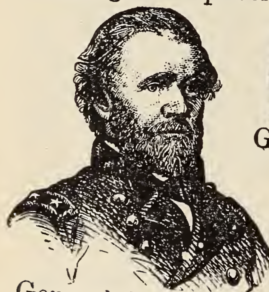
Južnanský generál Margruder postavil sa pred York-

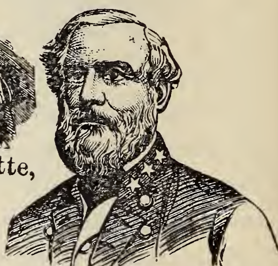

Amerigo Vespucci,

William Penn,

Benjamin Franklin.

General Lafayette,

General U S. Grant

General R. E. Lee

Kosciusko

Admiral Farragut

General McClellan

Jefferson Davis

Chýrni mužovia v historii Ameriky.

townom na odpor a zastavil napredovanie severanov. Generál McClellan na to uzavrel južnanov v pevnosti Yorktown, a z Washingtonu žiadal ťažké kanony k obliehaniu. Keď kanony došly a chcely s nimi strielať, južnania tajne ušli, keď boli tak za mesiac držali v zastvení severanov. McClellan prenasledoval južnanov, a pri Wiliamsburgu dohonil ích zadné čaty. Z toho vyvinula sa dlhá bežná bitka, po ktorej severania blížili sa k Richmondu, ktoré bolo sídelným mestom južnanov.

Južnania teraz učinili proti ťah. Ích generál Stonewall Jackson dostal rozkaz, aby zaplavil dolinu Shenandoah a ohrožavol Washington, ktoré bolo sídelným mestom severanov. Slabé vojska severanov len horko ťažko stačily ujsť, a vo Washingtone nastal zmätok. President vyzval guvernerov severných štátov, aby vyslaly vojská na obranu Washingtona, a traja generáli so svojimi armádami dostaly rozkaz, aby ulapili generála Jacksona. Dve armády ho aj prepadly, lež Jackson ich odbyl, a páliac za sebou mosty, vyšiel z doliny šťastne. Raz stalo sa, že tento smelý generál južnanov, Jackson, odlúčil sa od svojho vojska, a príduc k mostu, cez ktorý mali ísť, videl tam postavené kanony severanov. Miesto toho, aby sa bol naľakal a ušiel, zakričal na delostrelcov nepriateľských, aby kanony na druhý breh rieky odviezli. Delostrelci severanov nepoznali ho, a nazdávajúc sa, že je to ích veliteľ, začali kanony rušať. Medzitým generál Jackson šťastne prešiel cez rieku a dostal sa k svojmu vojsku. Jackson mal len pätnásť tisíc vojakov, a s tými pre-

trhnul spojenie medzi vojskami severanov, počtom šesťdesiať tisíc mužov, narobil hodne strachu, a pomerne s malými ztratami zas ušiel.

Dňa 31. mája 1862 ľavé krýdlo severanov pod generálom McClellan prešlo cez rieku Chickahominy, a bolo od ostatného vojska odlúčené riekou, ktorá sa následkom dáždov veľmi rozvodnila. Južňania použili tú príležitosť a napadnuli odlúčených nepriateľov. Lež severania cez mosty vrhnuli vojská a južnanov odbili. Na druhý deň južnania opakovali útok, no opäť ich severania odrazili.

Teraz stal sa hlavným veliteľom južnanov generál Robert Edward Lee, jeden z najlepších amerických veliteľov, ktorý za tri roky prevádzal rozličné hrdinské kúsky. Generál Lee hneď chcel nielen brániť sa, ale aj útočiť na severanov. Dňa 12. júna 1862 vyslal oddieľ jazdectva za vojská severanov, aby zničili zásoby válečné, čo sa mu aj podarilo, a jazdectvo sa zas šťastne vrátilo do Richmondu. Generál McClellan vyslal časť severanov, aby sa priblížili k mestu Richmond, ktoré by bol rád dobyť. Ale južnania pod generálom Jacksonom ohrožovali spojenie severného vojska, následkom čoho plán severanov bol zničený, a generál McClellan dal preniesť sklady zásob válečných od rieky York ku rieke James River. Dňa 26. júna 1862 generál Lee prepadnul severanov, ktorí prechádzali zo svojich starých miest do nových posícií, a bitky trvaly za sedem dní bez značného výsledku. Bár generál Lee nezvíťazil a utratili do dvadsať tisíc mrtvých a ranených, predsa boje tie považovali južnania za víťaz-

stvá, poneváč v týchto bojoch padlo asi šestnásť tisíc severanov, a hlavne poneváč severania museli upustiť od dobíjania Richmondu a utiahnuť sa k rieke James River, kde táborily pod ochranou válečných lodí.

Medzi obyvateľmi severných štátov zas nastala nechuť a zúfalosť. Ale president Lincoln povolal do zbrane ďalších tristo tisíc rekrútov, aby vojská severanov boly sosilnené.

Severné vojská pri Washingtone pod veliteľstvom generála Pope boly teraz prepadnuté Leeovým vojskom. Lee totiž doznal sa, že vojská pri Washingtone a pri rieke Potomac majú sa spojiť, a, aby mal prácu obľahčenú, chcel prv zničiť vojsko generála Pope, a potom obrátiť sa proti armáde z Potomacu. Tak strhnula sa druhá krutá bitka pri Bull Run dňa 26. aug. 1862, v ktorej presila južnanov zvíťazila. Severania, vlastne len zlomky ích vojska pod generálom Pope utiahnuli sa ku mestu Washingtonu. Severania utratili mnoho tisíc zabitých, ranených a zajatých, a veľké zásoby válečné. A mesto Washington bolo ohrožené.

Víťazný generál Lee na to prešiel cez rieku Potomac a vtrhnul do Marylandu, kde úfal naverbovať dobrovoľníkov. Generál McClellan, ktorý dostal veliteľstvo nad celým vojskom severanov pri Washingtone, ponáhlal sa za genrálom Lee do Marylandu. Na ceste padnuly do rúk generála McClellana listiny, v ktorých sa dočítal, že generál Lee rozdelil svoje vojsko, vyšlúc dvadsať päť tisíc mužov pod generálom Jacksonom ku Harpers Ferry. Generál Jackson napadnul šiance

severanov pri Harpers Ferry a jedenásť tisíc mužov prinútil k poddaniu sa.

Generál Jackson potom pripojil sa ku generálovi Lee práve na čas, keď totiž severania začali podnikať bitku. Generál McClellan mal osemdesiať tisíc severanov pod sebou, kdežto južnanov pod generálom Lee nebolo ani štyridsať tisíc. Dňa 17. septembra srazily sa vojská západne od potoka Antietam, a povstala strašná bitka, ktorá trvala do večera. Od strašného namáhania boly obe stránky také vysilené, že na druhé ráno nemaly sa k novému útoku, a generál Lee bez prekážky odtiahnul do Virginii, kam prešly o šesť týždňov pozdnejšie aj vojská severanov. Bár aj nebola bitka táto rozhodná, predsa severania tešili sa, že vyhnali zo svojho územia generála Lee, a že mesto Washington osvobodili.

President Lincoln vtedy vydal proklamáciu, že budúceho Nového Roku vyhlási otrokov vo všetkých nepriateľských štátoch za svobodných občanov.

Na miesto generála McClellana vymenovaný bol generál Burnside za hlavného veliteľa severanov.

Dňa 13. decembra generál Burnside dal útočiť na šiance južnanov pri Fredericksburgu. Viac ráz učinili severania nábeh proti južnanom ,ukrytým za múrami, lež pokaždé museli sa vrátiť. Za múrami ukrytí južnania takou záhubnou streľbou vítali nepriateľa, že tisíce severanov tam padlo hrdinskou smrťou. Až do noci opakovaly sa marné ale krvavé útoky. Potom severania utiahnuli sa. Ích ztraty boly veľké, kdežto južnania málo bojovníkov ztratili. Pred múrami na

štyridsať krokov boly celé kopy mrtvol padlých severanov.

V tejto dobe zbúrily sa Indiáni na severo západe z tej príčny, že im kupci neplatili prináležiace im peniaze. Bandy pobúrených Indiánov tiahnuly po Minnesote, Iowe, a Dakote, kde všetko ničili a pálili, čo im v cestu prišlo. Vyše sedemsto belochov bolo povraždeno. Proti Indiánom vyslatý plukovník Sibley, ktorý porazil Indiánôv a päťsto z nich zajal. Z týchto zajatých tridsať deväť rudochov obesili v Minnesote na jednej šibenici, čo malo žiaducný účinok, lebo Indiáni sa poľakali a prestali sa búriť.

Keď nastúpil rok 1863, severania mali lepšie výhľady na konečné víťazstvo, a začalo sa im aj dobre dariť. Ích vojská počítaly sedemsto tisíc mužov, teda skoro tri štvrte milliona vojakov. Naproti tomu vojská južnanov počítaly len tristo päťdesiať tisíc mužov, to jest asi pol toľko ako severania.

Hlavný veliteľ severanov na západe, Grant, porobil plány, aby dobyl mesto Vicksburg a tým otvoril rieku Mississippi pre severanov. Jeho vojsko pochodovalo po západnom brehu rieky, kdežto delové lode po Mississippi pluly, aby tak spoločne napadnuli pevnosť Vickburg od severu. Lode severanov maly prepluť pomedzi dlhé pevnosti s početnými kanonmi. Bolo to nebezpečné podujatie, a preto vyzvaní boli dobrovoľníci k obsadeniu lodí. Mužov hlásilo sa viac, než treba bolo, bez ohľadu na nebezpečie. Prvá loď plula ticho za nočnej doby po tone stromov na brehoch rastnúcich. Keď ale posádka vo Vicksburgu zbadala, čo sa robí, zapálila

veľké ohne a tak osvietila celú rieku na míle. Teraz už južnania v pevnostiach videli lode a zahájili na ne strašnú streľbu.

Generál Grant medzitým prešiel so svojim vojskom na druhú stranu rieky Mississippi a dňa 1. mája 1863

From Goodrich's Child's History of the U. S.

Honba na divých byvolov (buffalov) v Texas.

porazil južnanov pri Fort Gibson. Potom dňa 14. mája porazili severania vojská dvoch iných generálov, a dňa 16. a 17. mája dobyli nové dve víťazstvá. Južnania pod generálom Pembertonom utiahnuli sa do mesta Vicksburgu, kde odbili dva veľké útoky

severanov. Teraz severania vykopali si šiance okolo mesta a začali ho obliehať. Línie nepriateľské tiahnuté boly stále bližšie a bližšie, až konečne boly tak blízko, že nikto nesmel sa ukázať na šiancoch, ináč bol hneď guľami stihnutý. Ostrostrelci oboch strán dávali pozor, a kto sa len trochu ukázal, už pálili. Jeden dôstojník dal na palicu klobúk a pozdvihnul ho nad šánc, aby videl výsledok. Za dve minúty bolo v klobúku pätnásť dier od gúľ. Obyvatelia ukrytí boli v pivniciach a dierach pod zemou, aby boli pred guľami v bezpečnosti. Za štyridsať sedem dní držali sa južnania, ale potom vysilení poddali sa dňa 4. júla presile severanov. Južnania utratili počas týchto bojov na západe desať tisíc mrtvých a ranených, tridsať sedem tisíc zajatých, a velikánske zásoby streliva a zbrane. Ztraty severanov boly tiež značné. O štyri dni pozdnejšie poddala sa aj posádka južnanov v Port Hudsone, čím sa stala rieka Mississippi otvorenou pre lode severanov, to jest južnania nemali na jej brehoch viac žiadných pevností.

V štátoch Georgia a Tennessee darilo sa tiež severanom. Generál Rosecrans, ktorý mal pod sebou šesťdesiať tisíc severanov, operoval proti generálovi Bragg, a vyhnal ho z Chattanoogy. Severania prenasledovali ustupujúcich južnanov, ktorí sa potom náhle obrátili a temer rozprášili útočníkov. No severné vojská sa zas sotavily, a pri Chickamauga srazily sa nepriateľské vojská opätne.

V prvý deň bitky (dňa 19. sep. 1863) pri Chickamauge ani jedna stránka nedocielila úspechu, ačpráve

boj bol krvavý a tisíce vojakov padly. Na druhý deň pokračovalo sa v bitke celú silou. Cez poludnie povstala medzera medzi vojskami severanov, čo južnania použili a vtrhnúc ta, zahnali stredné čaty severanov, a potom aj pravé krýdlo vojska bolo odtisknuté. Víťazstvo bolo už takmer poistené pre južnanov, treba bolo už len ľavé krýdlo nepriateľa premôct. Ale generál Thomas, veliteľ ľavého krýdla severanov, údatne bojoval a odrážal všetky útoky, prečo ho pomenovali "skalou Chickamaugy." V noci utiahli sa potom severania, a ošáncovali sa pri Chattanooge, kde ich južnania obstali.

Generál Grant, aby vysvobodil vojsko v Chattanooge obtiahnuté, vyslal ta posily vojska, aj sám ponáhlal sa k pomoci, a dňa 24. nov. 1863 v krutých bojoch na okolí Chattanoogy dobyl svoje najväčšie víťazstvo. Južnania bojovali chrabre, lež boli na hlavu porazení. Slávny generál južnanov Lee viedol medzitým boje na východe s armádou severanov, počtom stotisíc mužov, ktorí shromaždení boli pri rieke Potomac. Lee mal len šesťdesiať tisíc mužov proti nim, lež vzdor tomu vydobyl začiatkom mája r. 1863 značné víťazstva.

Generál Hooker prevzal veliteľstvo východnej armády severanov pri Potomac od generála Burnside, a poneváč mal väčšie vojsko, než južnania, chcel to využiť, a napadnul generála Lee pri Chancellorsville. Generál Lee rozdeliliac svoje vojsko, vyslal dvadsať tisíc mužov pod generálom Jacksonom, aby obišiel nepriateľa a z boku naň útočil. Gen. Jackson to aj učinil, a nenadále z lesných úkrytov napadnul pravé

krýdlo severanov a rozprášil ich. Potom generál Lee zatlačil v stálych bojoch celú armádu severanov. Južnania ztratili v týchto bojoch svojho dobrého generála Jacksona, ktorý, vracajúc sa z výzvedov, považovaný bol jeho vojskom za nepriateľa. Jeho vlastní vojaci ho zastrelili omylom.

From Goodrich's Child's History of the U. S.

Zlatokopi v Californii vymývajú zlato.
(*Výjav z r.* 1849).

Ale víťazstvá priviedli generála Lee do pasci. Následkom víťazství nad severanmi, stával sa vždy odvážnejším, a teraz umienil si, že vtrhne do Marylandu a do Pennsylvanii. Prešiel teda so svojim vyberaným vojskom cez rieku Potomac, a pokračoval až do Penn-

sylvanii. Vojskò severanov, počtom o mnoho silnejšie, ponáhlalo sa za ním.

Pri Gettysburgu, Adams County, Pa., dňa 1. júla 1863 potkala sa predná čata južnanov s jazdectvom severanov, a nastala šarvátka. Obe stránky dostaly posilu, a severania boly konečne odrazení. Nasledujúcej noci obe stránky sťahovaly ku Gettysburgu svoje vojská, a pri mesačnom svetle zajimaly posície na výšinách.

Na druhý deň započal sa tuhý boj, v ktorom južnania vydobyli malé víťazstvá. Na oboch stranách boly veľké ztraty. Na tretý deň bitky generál Lee dal strielať zo sto päťdesiať kanonmi na jeden vršok, ktorý chcel potom pechotou dobyť. O dve hodiny potom z lesov vyšiel na míľu dlhý rad južnanov, aby dokončili útok. Teraz severania zo sto kanonov začali páliť na ten dlhý rad nepriateľa, a vo chvíli bol tenže rad potrhaný guľami. Vzdor tomu pokračovali južnania, a miestami odoberali severanom delá. Lež streľba severanov bola taká hrozná, že jej žiadni smrtelníci nemohli by odolať. Celé čaty južnanov boly zajaté, a generál Lee z pozostatkami svojho vojska odtiahnul z bojišťa dňa 4. júla. Behom tejto tri dni trvavšej bitky utratili severania dvadsať tri tisíc mužov, a južnania asi dvadsať tisíc.

Počnúc od tejto bitky, južnania stále tratili pôdu. Vojska mali stále menej, a nejlepší ich otúžení bojovníci z veľkej časti popadali pri Gettysburgu.

Severania, ktorí si behom války postavili viac železom obitých lodí na spôsob Monitoru, podniknuli útok

na Fort Sumter dňa 7. apríla 1863, pri meste Charleston. Myslelo sa, že lodiam kanonové gule vôbec škodiť nemôžu. Lež za hodinu boly viacere lode poškodené a musely sa utiahnuť. Gule z kanonov tak husto padaly do lodí, že za minútu bola každá loď udrená vyše tridsať ráz. Na druhý deň zo sucha bombardovali pevnosť a zničili ju severania. O dve noci pozdnejšie chceli námorníci zaujať pevnosť, lež zo zrúcanín vyšli obranci, ktorí severanov s veľkými ztratami zahnali.

Do tohto času generáli severanov so svojimi armádami operovali neodvisle, no v marci 1864 vymenovaný bol Generál Grant zo veliteľa všetkých vojsk severanov. Južnania mali už len dve armády v značnej sile. Proti týmto teda vyslané boly vojská severanov.

Generál Sherman, so stotisíc severanami, vyslatý bol proti južnanom počtom päťdesiať tisíc mužov pod generálom Johnstonom v Georgii. Sherman stále ďalej a ďalej vytískal Johnstona, pričom viedly sa ustavične menšie boje. Tak viedol sa boj na sto míľ ku mestu Atlanta, kde sa vojsko južnanov do šiancov utiahnulo. Počas štyroch mesiacov, čo sa bitky v Georgii viedly skoro každý deň, utratili severania do tridsať tisíc mužov, a južnania tridsať päť tisíc. Keď sa konečne museli vykludiť z Atlanty, octnuli sa južnania v ťažkých pomeroch, lebo v Atlante mali zbrojnice, sklady na válečné potreby, a tu vyrábali si delá, prach, gule, šaty, atď. Teraz, keď to všetko ztratili, octnuli sa v nedostatku.

Dňa 15. septembra 1864 svedená bola ukrutná bitka pri Nashville v Tennessee, kde po dvojdennom boji

severania pod generálom Thomasom takmer vyhubili vojsko južnanov, ktorým velil generál Hood. Toto bola prvá rozhodná bitka, v ktorej celé vojsko jednej strany bolo zničené.

Generál Sherman, teraz už nemusel sa obávať, žeby bol prepadnutý, a vypáliac Atlantu, pokračoval až ku Atlantickému oceánu so šesťdesiať tisíc vojakmi. Za päť týždňov prešlo Shermanovo vojsko tristo míľ, a idúc všade zničili železnice, a brali lebo pálili válečné potreby nepriateľa. Na "krizmus present" poslal generál Sherman presidentovi Lincoln dvadsať päť tisíc batohov bavlny a sto päťdesiať kanonov, ktoré mu boly padly do rúk.

Medzitým časom vo Virginii boly tiež vedené krvavé boje. Generál Grant s vojskom od rieky Potomac pustil sa južne cez divoké kraje, a neďaleko Chancellorsville narazil na južnanov, z čoho vyvinula sa bitka, ktorá trvala vo veľkých lesoch za tri dni bez toho, aby sa bola rozhodnula. Potom generál Grant v tichosti odtiahnul južným smerom. Ale generál Lee zbadal, čo Grant zamýšla, i vyslal vopred čaty, aby severanom zastaly cestu. Pri Spottsylvanii sviedla sa zas bitka, ale bez víťazstva.

Dňa 3. júna 1864 severania prepadli vojsko Leeove v šiancoch pri Cold Harbor, boli však s veľkými ztratami odbití. Na to Grant chcel dobyť Petersburg, ale Lee ho aj tu predhonil a odrazil. Vojsko severanov vykopalo si šiance, aby dobyli prv Petersburg a za nim Richmond, sídelné mesto južnanov.

V bitkách vo Virginii toho roku utratili severania

From Goodrich's Child's History of the U. S.

Bitka na mori pri Francúzsku, kde loď severanov Kearsarge potopila loď južnanov Alabamu, ktorá prv zajimala mnoho obchodných lodí patriacich Amerikánom v severných štátoch.

päťdesiať štyri tisíc mužov, kdežto južnania asi tridsať tisíc.

Severania pri Petersburgu vykopali tunel až pod jednu bateriu nepriateľa, a potom ju prachom vyhodili do povetria, pričom vyše tristo delostrelcov zahynulo. Na to vrhnuli sa severania na posície nepriateľa, lež zastavili sa tam, kde bola bateria vyhodená do po-

vetria a kde bola výbuchom zrobená veľká jama. Južnania ostrou streľbou vyhnali útočníkov, z ktorých vyše štyri tisíc padlo na tom mieste.

Generál Grant aj zo severu chcel útočiť na Richmond, a ktomu cieľu robil prípravy. Generál Lee, chcejúc odviesť severanov od Richmondu, vyslal dvadsať tisíc mužov severne, aby ohrožovali mesto Washington. On počítal, že generál Grant bude sa ponáhlať sídelnému mestu na obranu. Južnania rýchlymi pochodami dorazili až ku Washingtonu, a keby hneď boli podniknuli útok, mohli mesto aj dobyť. Lež opozdili sa o jeden deň, kedy už vojská severanov bežaly ku Washingtonu, a južnania museli zas odtiahnuť. Ale na ceste nabrali mnoho koristi. Južnanom velil generál Early.

Za veliteľa vojska u Washingtonu postavený bol teraz generál Grant, ktorý vojsko južnanov pod Earlym dva razy porazil. V tretej bitke vyhrali južnania, ale kým zaoberali sa plenom, to jest kým po zaujatých šiatroch hľadali korisť, generál Grant posbieral časť svojho porazeného vojska, a obrátil sa proti južnanom nenadále, pobil ich polovicu, a druhú zahnal v zmätku. Severania utratili sedemnásť tisíc mužov, lež vojsko Earlyho bolo takmer zničené, a viac Washington nebol ohrožovaný.

Na mori sa tiež darilo severanom. Následkom toho, že lode severanov chytaly lode, ktoré viezly južnanom potraviny a iné zásoby, nastala veľká drahota v južných štátoch. Na príklad bečka múky stála štyridsať dollárov; káva funt päťdesiať dollárov; látka na šaty trid-

sať lebo viac dollárov. Na topánky pribijané boly drevené podošvy, a chybujúce potreby, ako šaty, vyrábali si južnania sami. Obchodné lode teda veľmi striehnuly na príležitosť, aby sa do južných prístavov dostať mohly, lebo tam potom veľké peniaze sobraly za dovezený tovar. Mnohé obchodné lode chytili severania, ale daktorým sa predsa podarilo prejsť cez strážne lode severanov a ujsť do prístavu. Päťnásť sto obchodných lodí lapili severania pri pokusoch, prejsť cez ích línie, ačpráve vtedy začali budovať zvlášte úzke a rýchle lode obchodné, ktoré by boly v stave ujsť pred prenasledujúcimi ich lodiami severanov. Anglické, francúzske, hollandské a iné lode dovážaly zásoby južnanom, vlastne len chcely dovážať, lebo väčšina z nich upadla do moci severanov.

Válečné lode južnanov tiež chytaly obchodné lode patriace severanom a mnohé pochytaly. Južnania nielen, že si doma pár válečných lodí postavili, ale aj v Anglicku dali si ich viac vybudovať, a štyri z nich boly Angličanmi aj ozbrojené a zásobené napriek protestu severanov. Z týchto lodí najviac škody narobila severanom "Alabama," ktorá lapila asi šesťdesiať obchodných lodí severných štátov, a potom odplula do Cherbourgu vo Francúzsku, kde ležala válečná loď "Kearsarge," patriaca severanom, i vyzvala ju k boju. Kapitáň lode "Kearsarge" prijal vyzvanie a najar r. 1864 pustily sa do bitky pri francúzskom pobreží. Po strašnej bitke "Alabama" poddala sa, a o chvíľu aj potopila sa.

V prístave Mobile v Alabame bola veľká námorná

bitka dňa 5. augusta 1864. Slávny admirál Farragut s loďstvom severanov napadnul pobrežné pevnosti, prešiel popri nich, a potom udrel na lode južnanov povyše pevností. Farragut dobyl veľké víťazstvo, nakoľko jednu loď južnanov zajal, a ostatné buďto potopil alebo rozohnal.

Severania pod Com. Porterom zas podniknuli útok na pevnosť Fort Fisher, ktorá chránila mesto Wilmington, N. C. Útok započatý bol silným loďstvom z predu, a vojskom zo sucha, ale južnania útok odrazili. Na to podujatý bol druhý útok. Najprv lode bombardovaly pevnosť celou silou, potom námorníci a vojaci vystúpili na breh a zo sucha plazili sa k pevnosti. Keď boli už celkom blízko, razom vyskočili na povel a učinili nábeh, ktorý na jednej strane posádka južnanov odbila, ale na druhom boku severania vbehnuli až do šiancov, kde sa strhnula potom hrozná krvavá bitka na bodáky a šable lebo piky. Konečne severania zvíťazili, a pevnosť poddala sa. Tak utratili južnania posledný prístav morský, takže už nemohli dostávať z cudzozemska žiadnych zásob po lodiach.

Keď nastúpil rok 1865, južnania nemali žiadnych výhľadov na víťazstvo, a severania očakávali skorý koniec tejto ohromnej vojny. S veľkou presilou vojska tiahnuli generáli severanov ku sídelnému mestu južnanov, Richmondu. Južnania mali už len dve väčšie vojská, a síce pod genrálom Lee a generálom Johnston. Tento sviedol pár bitiek so severanmi, ale musel ustupovať. Generál Lee, ktorý obraňoval mesto Richmond, soznal, že so svojim o mnoho slabším vojskom

nič nesvedie, a preto sa chcel spojiť s generálom Johnstonom, aby potom ako tak odporoval severanom. Hlavný generál severanov však bol odhodlaný, obkľúčiť vojská generála Lee, a zabrániť spojeniu nepriateľských dvoch armád. Pri Five Forks dňa 29. marca 1865 jazdectvo severanov premohlo oddieľ južnanov, z ktorých päť tisíc padlo do zajatia. Dňa 2. a 3. apríla vojská severanov na celej čiare napredovaly a zatláčaly južnanov.

Generál Lee, ktorému pozostaly len zlomky jeho

Dom Amerikána v minulom storočí.

chýrnej armády, s ktorou toľko víťazství bol vydobyl v predošlých rokoch, chcel ujsť západným smerom, ale severania vo veľkom počte nasledovali ho. Vojsko južnanov nachádzalo so teraz v smutnom stave. Potraviny sa mu dávno minuly, a vojaci hladní pochodovali do vysilenia. Jesť nemali čo, teda ratolasti stromov hrýzli od hladu. Pritom museli stále bojovať so severanmi, ktorí na nich jazdectvom útočili. Na konci jazdectvo severanov obišlo vojsko generála Lee, a

zastavilo pochod južnanov. Dňa 9. apríla 1865 generál Lee poddal sa, a jeho vojsko složilo zbraň pri korte Appomattox.

Keď sa poddal generál Lee, južnania nemohli vo vojne pokračovať, a generál Johnson sa tiež poddal v

From Goodrich's Child's History of the U. S.

Válečný tanec Indiánov.

North Caroline, a na to aj ostatné vojská južnanov složily zbraň.

Tak skončila sa najväčšia vojna v historii Ameriky, ktorou rozhodnulo sa, že žiaden štát nesmie sa odtrhnúť od Spojených Štátov, a že všetky štáty spolu tvoria jeden nerozlučitelný národ americký.

Ztraty v tejto vojne boly ohromné. Vyše tristo tisíc

(300.000) vojakov bolo zabito alebo zraneno tak, že pozdnejšie zomreli len vo vojsku severanov. Vojsko južnanov malo tiež asi veľké ztraty, takže obe stránky utratily hodne vyše pol milliona vojakov čo mrtvých a smrtelne ranených. Okrem toho skoro pol milliona iných bolo zraneno. V celku utratila krajina million zdravých mužov v týchto bojoch. A ztraty peňažité a na majetkoch boly také veľké, že siahaly vysoko do millionov.

Smrť presidenta Lincolna.

Pri konci vojny občianskej zavraždený bol president Abraham Lincoln dňa 14. apríla 1865. President Lincoln so svojou rodinou sedel v divadle, keď nespozorovane priblížil sa k nemu istý John Wilkes Booth a z pištole strelil na neho. President klesnul, vrah jeho ale zvolal: "Sic semper tyrannis." (Tak nech sa stane vždy s tyranmi). S tými slovami vrah vyskočil na javište, pričom zlomil si nohu, no v nastalom zmätku vyšiel von, kde na neho kôň čakal, vyskočil do sedla a ušiel. Pozdnejšie zachytili vraha vo Virginii v stodole, a poneváč sa nechcel dať áreštovať, zastrelili ho na mieste. Booth si namýšľal, že president Lincoln bol tyranom, a z tejto pohnútky spáchal vraždu. Jeho súdruhovia, ktorí s nim boli sprisahaní, dostali sa za mreže, a štyria z nich boli obesení a štyria iní odsúdení do žalára. V celom národe nastal smútok za presidentom Lincolnom, občania nosili čierne odznaky, a verejné budovy, kostoly, domy, ba aj vlaky boly obtiahnuté smútočným rúchom.

DIEL VII.

DOBA VZRASTU SPOJENÝCH ŠTÁTOV.

Hlavné udalosti novej doby.

Občianska válka priniesla so sebou ťažký úpadok národa amerického, no rany sa rýchle zacelovaly a hojily. Amerikáni boli života schopným národom, a ích odhodlanosťou, ráznosťou a vymýšlavosťou docielili v krátkej dobe, že priemysel a obchod pozdvihnuli na vysoký stupeň, a predliehajúce politické a hospodárske a iné otázky riešili k prospechu krajiny.

Po smrti zavraždeného presidenta Lincolna hneď zaujal jeho miesto podpresident Andrew Johnson, a vláda dala sa do práce, aby zaviedla poriadok. Vojsko, počítavšie asi million mužov, bolo rozpustené a v poriadku, bez všetkých výtržností pospiechali vojaci domov. President Johnson uznal štátne vlády v južných štátoch, ktoré si boly postavily počas války, a v iných štátoch vymenoval dočasných guvernerov, ktorí mali vládnuť do toho času, kým si jednotlivé štáty svoje vlády utvoria. Potom omilostnil tých, ktorí sa boli

odtrhnuli a proti severanom bojovali, vynímajúc istých tried, a zároveň navrátil južným štátom práva, aké maly ostatné štáty. K ústave doložený bol odsek, ktorým sa otrokárstvo v Spojených Štátoch zapovedalo.

Keď sa potom kongress shromaždil v decembri r. 1865, väčšina kongressníkov bola proti politike presidentovej, a nechceli dopustiť, aby južné štáty, ktoré sa boly odtrhnuly, maly svojich zástupcov v senátu a v dome zástupcov, kým sa totiž nepodrobia štrnástemu odseku ústavy, ktorým zaručuje sa rovné právo pre všetkých občanov, aj černochom. Štát Tennessee podrobil sa tomu, a bol prijatý do sväzku Spojených Štátov. Ale ostatné vylúčené štáty zdráhaly sa za čas, dať černochom politické práva, no pozdnejšie podrobily sa aj ony.

Smrť Maximiliana.

Medzitým, čo v Spojených Štátoch zúrila občianska válka, francúzsky cisár Napoleon III. poslal vojsko do Mexika, aby pomáhalo tej stránke proti liberálom, ktorá chcela mať cisárstvo v Mexiku. Rakúsky arcikňaz Maximilian, brat cisára a kráľa Františka Jozefa, prišiel tiež do Mexika, aby sa tam stal cisárom. Vláda Spojených Štátov považovala to za nepriateľské jednanie zo strany Francúzska, pridržajúc sa učenia presidenta Monroe, ktorý bol vyhlásil, že keď ktorákoľvek krajina učiní pokus, aby zaujala dakde v Amerike zem, to budú Spojené Štáty považovať za nepriateľstvo. Amerika pre Amerikánov, a iní preč od nej! bolo

heslom vlády Spojených Štátov. Po vojne americká vláda vyzvala Francúzsko, aby odvolalo svoje vojsko z Mexika, čo sa aj stalo. Natískavší sa cisár Maximilian nemohol sa udržať na trone, lebo veľká väčšina Mexikánov nechcela ho. Stránka cisárska bola potom

Socha Svobody (Statue of Liberty) v prístave New Yorku.

porazená. Maximilian ulapený a dňa 19. júna 1867 zastrelený.

R. 1867 Spojené Štáty odkúpily od Ruska Alasku. Rusi obávali sa, že budú mať kedysi hádku s Angličanmi pre lov tuleňov, alebo že Angličania zlakomia sa na Alasku a z toho dôjde k vojne. Umienili si teda, že zem tú radšie prepustia Spojeným Štátom ame-

rickým, s ktorými boli vtedy dobrými priateľmi, a tak za sedem millionov dollárov predali tú veľkú zem Amerikánom.

Najväčšia železnica v Amerike, takzvaná Pacific Rail Road, ktorá tiahla od Omahy, Nebr., až po Sacramento v Californii, dokončená bola r. 1869. Poneváč cestovanie stalo sa snadnejším a rýchlejším, veľké množstvo dobrodruhov sťahovalo sa na západ, kde sa potom priemysel a obchod dvihal. O rok pozdnejšie započali stavať Northern Pacific železnicu od St. Paul a Lake Superior až po Puget Sound v štáte Washington, a keď bola hotová, tisíce ľudí šlo na západ a usadzovalo sa pri tej železnici až po Tichý Oceán. Vláda darovala železniciam milliony akrov zeme; iné zeme predávala alebo darovala osadníkom po osemdesiať lebo stošesťdesiať akrov pod tou podmienkou, že na tej zemi budú žiť a hospodáriť za päť rokov, kedy sa stane zem ích majetkom.

Mesto Chicago zničené bolo požiarom, ktorý započal sa v nedeľu dňa 8. oktobra 1871 a zúril za štyri dni. Dvadsať päť tisíc domov zhorelo a vyše stotisíc ľudí zostalo bez prístrešia. Pre pohorelcov zavedené boly sbierky, ktoré vyniesly sedem a pol milliona dollárov. Toho roku zúrily hrozné lesné požiare na severe v štátoch Michigan, Wisconsin a Minnesota. Stá a stá míľ lesov vyhorely, a pritom aj mnohé osady a farmy boly zničené, a vyše dvetisíc ľudí pritom zahynulo. Aj v meste Boston, Mass. bol požiar, ktorý narobil škody za sedemdesiať millionov dollárov.

Nasledujúceho roku zavládnuly v Spojených Štátoch

zlé časy, ktoré povstaly z toho, že bankári vo Philadelphii zle manipulovali s cudzími peniazmi a zbankrotovali.

R. 1873 Indiáni kmenu Modoc nechceli žiť vo svojom území v Oregon, a ušli do severnej Californii. Vojsko Spoj. Štátov bolo za nimi poslané a po krátkych bojoch ich zajalo.

O tri roky zas Indiáni kmenu Sioux zdráhali sa, ísť do svojich reservácií, a vojsko muselo s nimi robiť poriadok. Generál Terry vybral sa od zadu napadnúť rudochov, generál Custer však z predu blížil sa k nim. Generál Custer prepadnutý bol nenadále. Indiánov bola presila a celá čata Amerikánov aj s generálom Custerom bola pobitá. Ani ien jeden vojak neušiel živý. Potom obstali Indiáni druhú čatu vojakov, no títo bránili sa zdárne za dlhší čas, až im prišla pomoc. Indiánov potom porazili a prinútili k poddaniu sa.

Vo Philadelphii vydržavaná bola výstava r. 1876 na pamiatku bojov zo svobodu proti Anglicku, ktoré sa práve pred s to rokami boly započaly.

Počas občianskej války Anglicko, ako známo, pomáhalo južnanom, následkom čoho severania trpeli značnú škodu. Vláda Spojených Štátov potom žiadala, aby Anglicko zaplatilo tú škodu, lež Angličania zdráhali sa platiť náhradu. Rozhorčenie bolo také veľké, že mala vojna vypuknúť s Anglickom. Potom sišla sa komisia oboch krajín, ktorá spory medzi Amerikánmi a Angličanmi riešila. Otázka náhrady ponechana bola k rozsúdeniu smierčiemu výboru, ktorý v Geneve vo Svajčiarsku zasedal a vyniesol výrok v prospech Spoje-

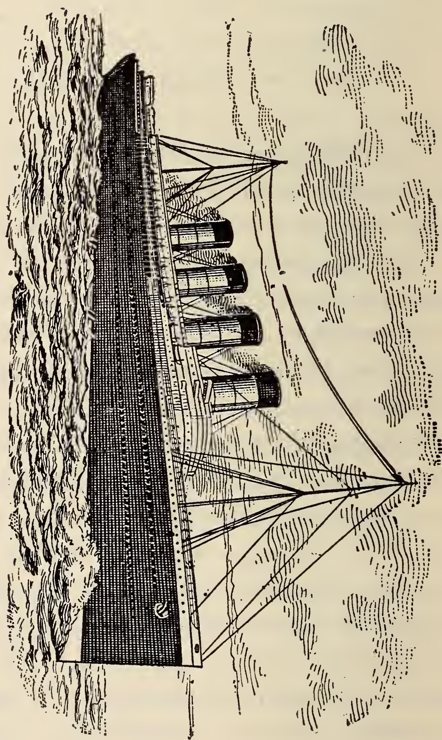
ných Štátov, ktorým musela Anglia zaplatiť päťnásť a pol milliona dollárov náhrady. Otázka hraníc medzi Spojenými Štátmi a Kanadou bola tiež v prospech Amerikánov riešená.

Smrť presidenta Garfielda.

Dňa 2. júla 1881 zavraždený bol president James A. Garfield. Francúz Guiteau ho stále pokúšal, aby mu dal akýsi úrad. Či mu president sľúbil lebo nie, to nevie sa, ale úradu asi nedostal, a z pomsty potom postrelil presidenta na železničnom nádraží vo Washingtone. Postrelený president žil ešte za pár týždňov, konečne však podľahnul svojmu poraneniu. V krajine spôsobila smrť presidenta všeobecný smútok. Garfield bol druhý president, ktorý zomrel rukou vraha. Po jeho smrti podpresident Chester A. Arthur stal sa presidentom do nasledujúcej voľby. Vraha tajne zabili a odstránili, takže nevie sa nič o jeho smrti.

Prvé veľké nepokoje robotnícke vypukly r. 1877, kedy železničný zamestnanci zaštrajkovali na všetkých dráhach severných štátov. Štrajk započal sa na Baltimore & Ohio železnici v Pittsburgu, kde štrajkeri podpálili množstvo voznov a zničili stanicu, spôsobiac tak škody za viac millionov dollárov. Aj v iných mestách boly vzbury a vojsko muselo zakročiť. Druhý veľký štrajk, počas ktorého boly krvavé nepokoje a mnoho šdody narobilo sa, vypuknul v Chicagu dňa 4. mája 1886. Štyridsať tisíc robotníkov bolo na stávke. Po-

čas schôdze štrajkerov na námestí Haymarket v Chicagu anarchisti hodili bombu medzi policmanov, ktorí robotníkov chceli rozháňať. Sedem policmanov bolo

Moderná obchodná parolod.

zabito a iní utrpeli poranenia. Anarchisti boli neskoršie lapení a obesení.

V roku 1886 bolo na okolí Charleston, S. C., prudké zemetrasenie, ktoré opakovalo sa za pár mesiacov. Mnoho budov zrútilo sa následkom prudkých otrasov

zeme, a veľký počet ľudí pritom zahynul. Škoda obnášala milliony dollárov.

"Statue of Liberty" čili Socha Svobody, ktorá stoji na malom ostrovku v prístave mesta New York, a ktorú vidia vysťahovalci prv, než by sa z lodí na zem dostali, odhalená bola za veľkých slávností roku 1886. Sochu tú darovali Francúzi Amerikánom. Sama socha je vyše sto päťdesiať stôp vysoká, a podstavok tiež taký vysoký, teda ruka pozdvihnutá s fakľou vypína sa vo výške vyše tristo stôp. Socha táto hlása prisťahovalcom, že prišli do svobodnej zemi. Z diaľky zdá sa byť malou, lež jej veľkosť si predstavíme, keď prídeme bližšie. V ramene sochy sú schody, po ktorých možno vynsť až ku fakle, ktorú drží v hrsti; okolo tej fakle je ohradené mesto, na ktoré vmestí sa razom viac návštevníkov.

Dňa 31. mája 1889 bola potopa v Johnstown, Pa,. ktorá narobila za desať millionov škody, a stá ľudí zahynulo. Nad dolinou Conemaugh postavený bol rybník, jehož hať prelomila sa a velikánske zpústy vody hnaly sa dolu dolinou, berúc so sebou domy a všetko, čo im padlo v cestu.

Vojaci Spoj. Štátov dostávajú štedrú pensiu. Predtým len dokaličení a práce neschopní vojaci, a ích vdovy a siroty dostávaly pensiu, ale r. 1890 uzavrelo sa, že každý vojak má dostať podporu, ktorý nemôže pracovať, bez ohľadu na to, či bol počas služby dokaličený lebo inde. Na to hlásilo sa toľko ľudí, že vyše million pensií vyplácalo sa, priemerne po $140 ročne.

R. 1890 Sioux Indiáni na severo západe povstali, a

tisíce ozbrojených rudochov shromaždilo sa v South Dakote. Vládne vojsko chcelo ich odzbrojiť, pričom došlo k bitke. Vyše dve sto Indiánov padlo, a ostatní, ktorí ušli, boli odzbrojení behom dvadsať dní, a nastal zas pokoj.

V Homestead, Pa., vypuknul štrajk v lete r. 1892 následkom toho, že oceľársky trust Carnegie Steel Co. prepúšťala z práce každého, kto pristúpil k unii, alebo kto uniu odporúčal. Kompania najala si asi tristo Pinkertoncov (privatných detektívov), ktorí mali štrajkerov vyhnať a škebov dopravovať a chrániť. Poneváč sa štrajkeri ozbrojili, Pinkertonci chceli sa dostať do fabrík tajne na lodi, ktorú železnými platňami obili, aby guľe štrajkerov neškodily im. Stráž štrajkerov však zbadala príchod nenávidených detektívov, a na daný poplach štrajekeri streľbou vítali Pinkertoncov, ktorí tiež pálili na štrajkerov. Strhla sa z toho celá mála vojna. Štrajkeri zo železnej rúdy postavili si šiance, a mali aj kanon, ktorým na loď nepriateľskú strielali. Potom vyliali štrajkeri na rieku Monongahelu množstvo petroleja, ktorý zapálili; oni chceli tým docieliť, aby sa loď Pinkertoncov lapila, lež loď vyhla plameňom. Konečne detektívi vztýčili košeľu miesto bielej zástavy a poddali sa. Štrajkeri ich prepustili, keď sa detektívi zaviazali, že nikdy viac neprídu do Homestead. Ale ako to obyčajne býva, prišlo vojsko, ktoré štrajkerov odzbrojilo, a štrajk bol zlomený. Aj Slováci boli počas bitky postrielaní.

R. 1894 zas vypuknul štrajk u Pullman Car Co., následkom čoho potom zastavili prácu aj zemestnanci

železníc západných. Stredišťom bojov bolo Chicago. Výtržnosti a krveprelatia udávaly sa temer každodenne, a poneváč štrajkeri zastavili aj také vozne, ktoré viezly poštu, vláda americká vyslala ta vojsko robiť poriadok. Guverner štátu Illinois protestoval proti tomu, že president Cleveland vyslal ta vojsko, hovoriac, že vláda má právo posielať vojsko do štátu len v tom páde, keď je o to požiadaná.. Krajinské súdy potom vydaly zákazy proti vodcom robotníctva, a keď títo neposlúchali, boli áreštovaní. Tak bol pomocou pravidelného vojska a súdov Spoj. Štátov zlomený aj tento velikánsky štrajk.

V hlavnom prístavnom meste Texasu—v Galvestone—náramná víchrica vyhodila vlny morské na suchú zem a celé mesto bolo zaplavené. Mnoho domov zborily vlny morské, a tisíce ľudí zahynulo dňa 8. a 9. sept. 1900.

Válka medzi Spoj. Štátmi a Španielskom.

Na ostrove Kube, ktorý patril Španielsku, zúrily od dlhého času povstania obyvateľov proti Španielom, ktorí ľud utláčali a vyciciavali. Španielsko potlačilo všetky revolúcie, ale r. 1895 takmer celá Kuba chopila sa zbrane, a bár Španielsko vyslalo ta skoro štvrť milliona vojakov, predsa nemohli Kubáncov potlačiť a premôct. Amerikáni sympatizovali s Kubáncami, ako sympatizujú s každým národom za svoju svobodu bojujúcim, a veľké zásoby kanonov, pušiek, streliva a iných potrieb dochádzalo Kubánom z Ameriky. Nebyť Amerikánov, Španielsko bolo by zaiste premohlo povstalcov.

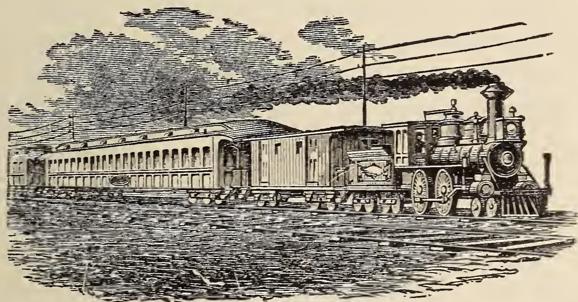
Verejná mienka v Amerike bola taká silná, že vláda vo Washintone musela vystríhať Španielov, aby dákym spôsobom ukončili krveprelatie na Kube. Amerikáni vlastnili na Kube majetky a tie boly ničené, a obchod s Kubou tiež prekazený, takže občania Spoj. Štátov mali z toho škodu veľkú. Ďalej Amerikáni zhrozili sa na tým, ako Španieli trýznili nestranných obyvateľov Kuby, ktorých vohnali do miest, kde potom od hladu a trápenia mreli. Veľké tisíce takých nešťastníkov, mužov, žien a detí zahynulo.

V noci 15. feb. 1898 vyhodená bola do povetria v prístave Havany válečná loď "Maine," a 260 amerických námorníkov pritom zahynulo. V Amerike verilo sa, že loď "Maine" vyhodili do povetria španielskí dôstojníci, a rozhorčenie proti Španielsku zmáhalo sa. Kongress vo Washingtone potom vyniesol resolúciu, ktorou žiadali, aby vláda americká vyzvala Španielov, žeby opustili ostrov Kubu, a keby sa zdráhali, aby loďstvo a vojsko americké vyhnalo ich. President McKinley poslal potom španielskej vláde ultimatum v tom smysle, a poneváč Španieli zamietnuli vyzvanie, nastala vojna.

Americké loďstvo pod veliteľstvom George Dewey, ktoré bolo kotvilo vo vodách Asie, vyplulo do Manily na Philipínach, kde napadnulo španielske loďstvo. Bitka skončila sa so skvelým víťazstvom pre Amerikánov. Všetky španielske lode boly zničené lebo zajaté, a vyše šesť sto španielských námorníkov bolo zabito a raneno, kdežto na strane Amerikánov len sedem mužov obdržalo rany, a ani jedna loď nebola poško-

dená ťažko. Com. Dewey hneď potom vymenovaný bol za admirála. Manila, hlavné mesto ostrovov Philipínskych, padlo do moci amerického vojska. Pozdnejšie Amerikáni zaujali všetky ostrovy.

Americké loďe v Atlantickom oceáne blokovaly prístav Havany a iných miest Kuby a zajaly viac španielskych obchodných lodí, lež ináč za dlhší čas nestalo sa nič závažného. Až keď v máji dorazil španielsky admirál Cervera do prístavu Santiago de Cuba, stala sa

Moderný železničný vlak v Amerike.

vojna krvavejšou. Americkí velitelia loďstva, admiráli Sampson a Schley, za dlhší čas nemohli vynajsť, kam sa ukrylo španielke loďstvo, a keď potom doznali sa, že väzí v prístave Santiaga, chceli ho učiniť neškodným. Poručík Hobson previedol tam hrdinský skutok. Na starej lodi "Merrimac" vybral sa do prístavu, kde bol tento najužší, o tam svoju loď potopil, aby tak zemedzil cestu a španielske lode aby nemohly z prístavu vypluť von na more. Hobson a jeho sedem námorníkov

padli do zajatia. Plán sa im ale nezdaril, lebo potopená loď nezatvorila východ prístavu.

Generál Shafter na to s osemnásť tisíc vojakmi vystúpil na breh Kuby pri Santiagu. Po tuhých bojoch Amerikáni zaujali všetky vonkajšie opevnenia Santiaga, medzi nimi aj San Juanský vršok a El Caney, pričom mali 250 zabitých a 1400 ranených. Ztraty Španielov boly snáď ešte väčšie. Bitky tie viedly sa dňa 1. a 2. júla 1898, a boli v nich aj slovenskí vojaci, ktorí slúžili v pravidelnom vojsku Spoj. Štátov.

Poneváč panovaly obavy medzi Španielmi, že Santiago padne, španielske lode vypluly dňa 3. júla z prístavu ale americké lode ich hneď napadly a všetky dostrielaly tak, že musely na brehu v malej vode zaviaznuť v piesku. Všetky štyri veľké obrnené križiaky a dve lode na ničenie torpedových lodí Španieli utratili. Okrem toho mnohí boli zabití a ranení, a tisíc osemsto námorníkov padlo do zajatia. Amerikáni neztratili ani jednej lode, a mali len jedného mrtvého a pár ranených.

Mesto Santiago a celá tá časť Kuby poddaly sa Amerikánov aj s vojskom počítavším vyše dvadsať tisíc mužov.

Generál N. Miles na to vystúpil na ostrov Portoriko a zaujal ho po malých šarvátkach.

Válka bola dňa 12. aug. zastavená, a potom v Paríži uzavrel sa pokoj. Kuba bola osvobodená, a Portoriko a Philipínske ostrovy, ako aj Guam pripadly Spoj. Štátom. Za Philipíny ale zaplatili Amerikáni Španielsku dvadsiať millionov dollárov.

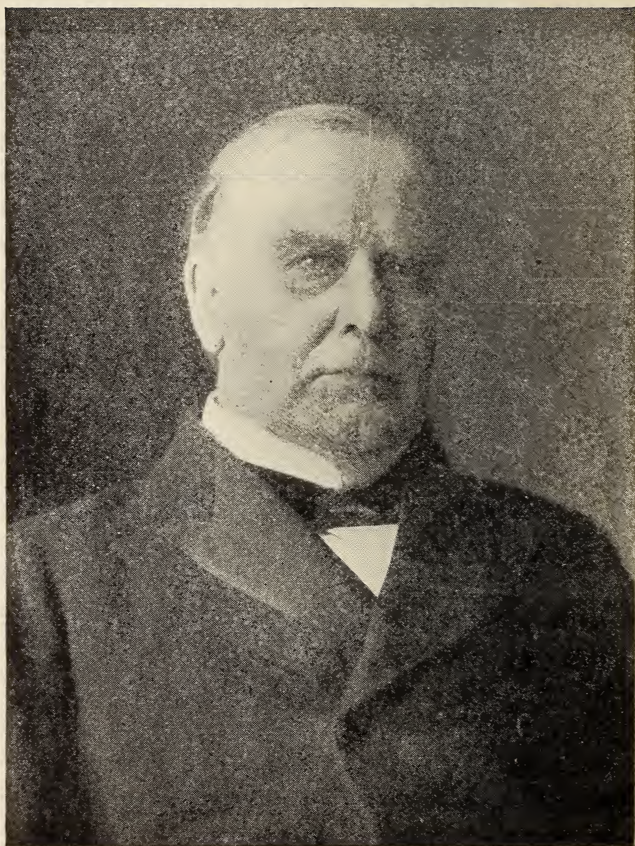
Válka táto stála Spoj. Štáty dvesto millionov dollárov, a občania museli platiť rozličné dane, aby sa dlh zplatil.

Dňa 6. júla 1898 Spoj. Štáty privtelily si aj ostrovy Hawaii v Tichom Oceáne. Na tých ostrovoch bola povstala revolúcia, a kráľovna bola zhodená z trónu. Povstalci požiadali americkú vládu, aby ostrov Hawaii zabrala, no Amerikáni nechceli to učiniť až počas vojny so Španielskom, kedy uznali, že Hawaii bude im potrebné, lebo ostrovy tie ležia na ceste k Philipínam.

Dľa smluvy s Nemeckom a Anglickom pripadly Spoj. Štátom aj Tutuila a iné ostrovky. Pozdnejšie aj malý ostrovček Wake stal sa majetkom Amerikánov.

Zavraždenie presidenta McKinley.

President McKinley zavraždený bol dňa 6. sept. 1901 na Pan-Americkej výstave v Buffalo. Anarchista Leon Czolgosz, rodom Poliak, šiel v rade ľudí, ktorým president podával ruku. Vrah mal v ruke šátok, pod ktorým ukrýval revolver, a keď mu McKinley podával priateľsky ruku, vtedy na neho dva razy strelil. Rozhorčení ľudia boli by zločinca na mieste roztrhali na kusy, keby nebol policiou ochránený. Postrelaný president zomrel o osem dní, a presidentstvo zaujal vtedajší podpresident Theodore Roosevelt. Vraha rýchle posúdili na smrť v elektrickom stolci, a jeho pozostatky kyselinami zpálili v hrobe, aby po ňom ani znaku nezostalo. Smrť presidenta McKinleyho vyvolala v krajine všeobecnú sústrasť a smútok trval za dlhý čas.

President McKinley.

Na pobreží Tichého Oceánu zúrilo v apríli 1906 strašné zemetrasenie, ktoré poškodilo mnohé mestá na pobreží Ameriky. V San Francisku zborilo sa mnoho domov a povstal požiar, ktorý dokončil záhubu. Mnoho ľudí zahynulo a skoro celé mesto bolo zničené.

Obchod, priemysel a roľníctvo.

Národ americký v každom ohľade zmáhal sa rýchle v poslednom storočí. Prírodné bohatstvá boly čím diaľ tým vo väčšej miere využívané, priemysel dvíhal sa a s nim aj hospodárstvo a obchod. Od roku 1860 do 1900 vyše pol milliona patentov bolo vydano, čo svedčí najlepšie o vynálezavosti Amerikánov. Medzi hlavnými vynálezmi boly vozne na spanie, samočinné spojivá kár, stroj na sádzanie, stroj na písanie čili typewriter, telefon a elektrické svetlá. Po roku 1900 množily sa vynálezy ustavične

Za tejto doby začaly sa tvoriť takzvané trusty. Bolo to spájanie sa spoločností tým cieľom, aby ony samy vyrábaly neaký tovar alebo vládnuly neakým priemyslom, a tak aby mohly ťahať lepší zisk. Menšie priemyselné spoločnosti boly vytískané trustami, jestli nechcely predať svoje závody trustu alebo pripojiť sa k nemu. Tak povstaly obrovské kompanie so stá millionov kapitálom. Trusty začaly výšiť ceny svojich tovarov a obecenstvo nútené bolo platiť bár koľko, lebo inde tenže tovar nebol k dostaniu. Ceny mnohých tovarov vyšly na dvojnásobnú výšku, a živobytie stávalo sa vždy drahším.

Medzi zamestnávateľmi a robotníkmi povstaly tisíce sporov a štrajkov. Unie robotnícke riastly a tomu mali robotníci čo ďakovať, že sa aj pláca vyšila.

Od občianskej války zdvojnásobily sa aj role, a úroda obnáša viac a viac z roka na rok. Rozličné hospodárske stroje boly vynachádzané, ktorými obľahčilo sa roľníctvo.

V krajoch na okolí pohoria Rocky Mountains kde sa pôda veľmi nehodí na roľníctvo, dochovávajú obyvatelia statok, ako kravy, ovce, svine a iné domáce zvery, ktoré majú väčšiu hodnotu než dobytok bár ktorej inej krajiny sveta. Jatky, v ktorých bije sa dobytok, sú v rúkach pár veľkých spoločností, ktoré ceny mäsa vyzdvihnuly do výšky. Množstvo zamrznutého mäsa vysiela Amerika aj do Europy, podobne aj živého dobytku.

Výrobky fabrík množily sa za posledné roky tak, že ročný výrobok obnáša billiony dollárov. Múka nemele sa viac medzi kameňami, ako za starých čias, ale medzi valcami. Oceľ vyrába sa z liateho kusového železa "pig iron" snadnejšie a preto stala sa aj lacnejšou, takže z nej vyrábajú tisíce vecí, od klíncov a plechových škatúl až po lode a kostry veľkých budov.

Koncom deväťnásteho storočia rozšírilo sa aj baníctvo vo veľkej miere. Bane na železo v Michigan a inde na pobreží jazera Lake Superior, ako aj v površí Appalachianskom; uhelné bane v Pennsylvanii, Ohio, Indiana, Inllinois, West Virginia a inde; medené bane v Montana a Arizona; strieborné majny v okolí Rocky

President T. Roosevelt

Mountains; nové zlaté bane v Californii a v Alaske boly otvárané z roka na rok.

V baňách, zvlášte v uheľných pracuje mnoho Slovákov, Rusínov, Poliakov a iných Slavianov. Ďalej Taliani a iní prisťahovalci tisknú sa do baní, ktoré Irčania, Nemci, Velšovia a iní anglicky hovoriaci baníci opúšťajú, hľadajúc lepšie zamestnanie.

Slováci pracujú veľkým počtom aj v železných a oceľových fabrikách. Pri pálení koksu je tiež viac tisíc Slovákov zamestnano. Lež Slováka možno najsť v každom štáte a pri každej robote.

Olejové pramene v Pennsylvanii a v súsedných štátoch začaly sa koncom deväťnásteho storočia vo veľkej miere využitkovať, a pozdnejšie otvorené boly nové pramene petroleja aj v Texas a v Californii. Zo zeme začali brať aj prírodný plyn, ktorý upotrebovaný je v mnohých krajoch za palivo.

Železničiarstvo zdvihnulo sa tiež rýchle, takže na počiatku dvadsiateho storočia maly železnice Spoj. Štátov vyše dvesto tisíc míľ dlžky. Droty telegrafické rozmnožily sa na dlžku vyše million míľ, a droty telefonu ešte viac.

Vývoz amerických výrobkov dosiahnul obnos vyše dvoch billionov dollárov, to jest za takú cenu vyváža sa ročne tovaru do cudzozemska za posledné roky. Najviac vyváža sa do cudzozemska bavlna, mäso, oceľ a železo, pšenica (žito) a múka, kukurica, petrolej a drevený tovar. Do Ameriky priváža sa z cudzozemska najviac cukor, káva, čáj, hadbáb, guma, chemikálie, látky na šaty, a kože vyrobené.

Prisťahovalectvo.

Kto by bol tej mienky, že americký národ pochádza len z anglického národa, bol by na omyle. Reč anglická zavládla v Spoj. Štátoch, lež v národe tejto mohútnej a požehnanej republiky je miešaná krv všetkých bielych národov. Najprv prišli do Ameriky Španieli, potom Francúzi, za nimi Angličania a Hollandčania, Švedi, Irčania a Nemci. Ale tých všetkých spolu bolo v Amerike pomerne málo.

Prisťahovalectvo do Ameriky dialo sa vo väčšej miere až po roku 1830, kedy prichádzalo sem ročne od tridsať do sto tisíc ľudí. Potom viac ľudí sťahovalo sa do Ameriky, a od r. 1850 do 1855 prichádzalo ročne okolo štyristo tisíc osôb. Potom zas upádalo prisťahovalectvo a od r. 1860 za päť rokov zas len okolo stotisíc prisťahovalcov vystupovalo na svobodnú zem Ameriky. Ako vlny morské, raz hore, raz dolu šlo sťahovanie sa národov. Od r. 1870 za nasledujúcich päť rokov pozdvihnulo sa prisťahovalectvo tak, že už skoro pol millinona ľudí sem prišlo. Na to za päť rokov kleslo sťahovanie, lež medzi r. 1880 a r. 1885 vyšlo tak vysoko, že niektorý rok prišlo osemsto tisíc ľudí. Potom opätne kleslo na polovicu, a r. 1892 zas vyšlo na vyše pol milliona ľudí ročne. Na to klesalo, a zas množilo sa od r. 1900 ustavične, takže r. 1907 prišlo do Ameriky vyše million osôb. Potom klesalo zas dolu následkom zlých čias.

Sťahovanie sa národov má svoju príčinu. Ono je zapríčinené buďto veľkou biedou v Europe lebo v daktorej krajiny Europy alebo dobrými časmi v Amerike. Ke sú dobré časy, kedy robotníci sú hľadaní a dobre platení, ľudia hrnú sa do Ameriky za zárobkom. Akonáhle nastanú zlé časy a zárobky prestávajú, mnohí vracajú sa do starého kraju a do Ameriky len málo ľudí prichádza. Posledne dve doby "zlých čias" to najlepšie dokázaly. Za presidenta Harrisona začal priemysel upádať pomaly, a pod presidentom Clevelandom bolo zle. Ľudí bez roboty na tisíce bolo v každom väčšom meste. Keď nastúpil president McKinley

svoj úrad, priemyseľ začal sa dvihať asi o rok, a na to rušily sa fabriky, bane a iné závody. Každý mal práce dosť. Dobré časy trvaly aj za presidenta Roosevelta až do jasene r. 1907, kedy vypukla finančná krísa a následkom nej prišiel všeobecný úpadok priemyslu a obchodu.

Najviac sťahovalcov prišlo do Spoj. Štátov z Irska, Nemecka, Švédska a Norska, Talianska, Rakúsko-Uhorska, a Poliakov z Ruska. Poneváč títo prisťahovalci prišli väčšinou len na zárobky, usadzovali sa na okolí fabrík a baní. Len asi tretina sťahovalcov šla na farmy čili na vonkov, a ostatní všetci do miest. Následkom toho mestá rýchle riastnuly a zmáhaly sa na obdiv.

Jednotliví Slováci prichádzali do Ameriky po r. 1880, lež vo väčšom počte sťahovali sa do Ameriky až po r. 1890. Po r. 1900 hrnulo sa už toľko Slovákov do Spoj. Štátov, že obce a mestečká vo východných stoliciach Slovenska takmer vyhynuly. Niekde zostal len rychtár a notár a pár starcov so ženami. Slováci zo západných stolíc pozdnejšie začali sa húfne sťahovať do Ameriky.

Z toho vidíme, že americký národ pozostáva z krve všetkých vzdelaných národov a následkom miešania sa má takú životnú silu, akou nemôže sa chlúbiť žiaden iný národ sveta.

Od r. 1800 do r. 1900 vzrastlo obyvateľstvo Spoj. Štátov z 5 millionov na 76 millionov.

Prírast štátov.

Angličania vlastnili v Amerike trinásť kolonií, a síce: New Hampshire, Massachusetts, Rhode Island, Connecticut, New York, New Jersey, Pennsylvania, Delaware, Maryland, Virgina, North Carolina, South Caronila a Georgia. Tieto sa potom odtrhnuly od Anglicka a založily si republiku Spojené Štáty.

Potom usadzovali sa ľudia v ďalších krajoch, a keď ich bolo dakde už dosť k tomu, aby si utvorili osobitný štát, požiadali vládu o prijatie do sväzku Spoj. Štátov. V nasledovnom poriadku boly štáty privtelené k Spoj. Štátom:

Vermont r. 1791.—Meno dostal od Francúzov, a znamená Zelený Vrch.

Kentucky, r. 1792.—Meno pochádza od Indiánov a znamená krvavú tmavú zem.

Tennessee, r. 1796.—Indiánský vyznam mena je rieka s veľkou zátokou.

Ohio, r. 1803.—Znamená po indiánsky krásnu rieku.

Louisiana, r. 1812.—Pomenovaná dľa panovníka Loiusa XIV.

Indiana, r. 1816.—Znamená zem Indiánovu.

Mississippi, r. 1817.—Znamená po indiánsky veľkú rieku lebo otca riek.

Illinois, r. 1818.—Indiánsky znamená človeka.

Alabama, r. 1819.—Po indiánsky znamená tu odpočívame.

Missouri, r. 1821.—Znamená po indiánsky veľké blato.

Arkansas, r. 1836.—Od kmenu Indiánov Arkansas.

Michigan,r. 1837.—Indiánsky značí veľké jazero.

Florida, r. 1845.—Španielsky znamená kvitnutie.

Texas, r. 1845.—Od kmenu Indiánov Texas.

Iowa, r. 1846.—Indiánsky znamená ospalý.

Wisconsin, r. 1848.—Indiánsky divoko ženúci sa prúd.

California, r. 1850.—Meno zo španielského románu.

Minnesota, r. 1858.—Indiánsky mračná voda.

Oregon, r. 1859.—Španielsky divý majorán.

Kansas, r. 1861.—Indiánsky dymná voda.

West Virginia, r. 1863.—Od slova Virginia.

Nevada, r. 1864.—Španielsky sňahom krytá.

Nebraska, r. 1867.—Indiánsky plytká voda.

Colorado, r. 1876.—Španielsky červený.

North Dakota, r. 1889.—Indiánsky spolčený.

South Dakota, r. 1889.—Indiánsky spolčený.

Washington, r. 1889.—Dľa prvého presidenta Washingtona.

Montana, r. 1889.—Španielsky vrchy.

Idaho, r. 1890.—Indiánsky zver vrchov.

Wyoming, r. 1890.—Indiánsky znamená rozsiahlu rovinu.

Utah, r. 1896.—Indiánsky obyvateľ vrchov.

Oklahoma, r. 1907.—Indiánsky krásna zem.

Ďalej patria k Spoj. Štátom územia čili territoria: Alaska, po indiánsky veľká zem; Arizona, po indiánsky skalnatá zem; Indian Territory, kde bývajú Indiáni;

New Mexiko, meno od indiánskeho boha Mexildi. Ostrovy Spoj. Štátov sú: Filipíny, Portoriko, Guam, Hawaii, Tutuila, a Wake.

Presidenti Spojených Štátov.

1. *George Washington* bol prvým presidentom od r. 1789 do 1797. Zvolený bol celým národom. Narodil sa vo Virginii r. 1732 a zomrel r. 1799.

2. *John Adams* bol presidentom od r. 1797 do 1801, a zvolili ho federalisti do úradu. Narodil sa r. 1735 v Massachusetts a zomrel r. 1826.

3. *Thomas Jefferson* zvolený bol republikánmi za presidenta a úradoval od r. 1801 do 1809. Býval vo Virginii, narodil sa r. 1743 a zomrel r. 1826.

4. *James Madison* z Virginii bol presidentom od r. 1809 do 1817. Zvolený bol republikánmi. Narodil sa r. 1751 a zomrel 1836.

5. *James Monroe* z Virginii zvolený republikánmi za presidenta, úradoval od r. 1817 do 1825. Narodil sa r. 1758 a zomrel r. 1831.

6. *John Quincy Adams* z Massachusetts bol presidentom od r. 1825 do 1829. Zvolený bol republikánmi. Narodil sa r. 1767 a zomrel r. 1848.

7 *Andrew Jackson* z Tennessee bol prvým demokratickým presidentom od r. 1829 do 1837. Narodil sa r. 1767 a zomrel 1845.

8. *Martin Van Buren* z New Yorku bol demokratickým presidentom od r. 1837 do 1841. Narodil sa r. 1782 a zomrel 1862.

Všetci presidenti Spoj. Štátov.

Všetci presidenti Spoj. Štátov.

9. *William H. Harrison* z Ohio, zvolený stránkou whigs, úradoval len za mesiac v r. 1841. Narodil sa r. 1773 a zomrel r. 1841.

10. *John Tyler* z Virginii bol presidentom od r. 1841 do 1845. Zvolila ho stránka whigs. Narodil sa r. 1790 a zomrel r. 1862..

11. *James Polk* z Tennessee, demokrat, bol presidentom od r. 1845 do 1849. Narodil sa r. 1795 a zomrel r. 1849.

12. *Zachary Taylor*, zvolený stránkou whigs, pochádzal z Louisiany a úradoval od r. 1849 do 1850. Narodil sa r. 1784 a zomrel r. 1850.

13. *Millard Filmore* z New Yorku, zvolený bol stránkou whigs a bol presidentom od r. 1850 do 1853. Narodil sa r. 1800 a zomrel r. 1874.

14. *Franklin Pierce* z New Hampshire, demokrat, bol prseidentom od r. 1853 do 1857. Narodil sa r. 1804 a zomrel r. 1869.

15. *James Buchanan* z Pennsylvanii, demokrat, bol presidentom od r. 1857 do 1861. Narodil sa r. 1791 a zomrel r. 1868.

16. *Abraham Lincoln* z Illinois, rerepublikán, bol presidentom od r. 1861 do 1865. Narodil sa r. 1809 a zomrel 1865.

17. *Andrew Johnson* z Tennessee, republikán, bol podpredsedom, ale po zavraždení Lincolna stal sa presidentom, ktorý úrad zastával od r. 1865 do 1869. Narodil sa r. 1808 a zomrel r. 1875.

18. *Ulysses S. Grant* z Illinois bol presidentom od r. 1869 do 1877. Narodil sa r. 1822 a zomrel r. 1885.

19. *Rutherford B. Hayes* z Ohio, republikán, bol presidentom od r. 1877 do 1881. Narodil sa r. 1822 a zomrel 1893.

20. *James Garfield* z Ohio, republikán, bol pol roka presidentom r. 1881, kedy bol zavraždený. Narodil sa r. 1831.

21. *Chester Arthur* z New Yorku, republikán, ktorý bol podpresidentom, prevzal úrad presidenta po Garfieldovi a bol presidentom od r. 1881 do 1885.

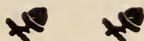
22. *Grover Cleveland,* demokrat, z New Yorku, bol prvý raz presidentom od r. 1885 do 1889. Narodil sa r. 1837.

23. *Benjamin Harrison* z Indiany, republikán, bol presidentom od r. 1889 do 1893. Narodil sa r. 1833 a zomrel r. 1901.

24. *Grover Cleveland* podruhé bol presidentom od r. 1893 do 1897.

25. *William McKinley* z Ohio, republikán, bol presidentom od r. 1897 do 1901, kedy bol zavraždený.

26. *Theodore Roosevelt,* republikán, z New Yorku, ktorý bol podpresidentom, prevzal úrad po McKinleymu r. 1901, potom bol znovu zvolený do r. 1908.

PRE SPOLKY.

Ct. spolky slovenských a ruských organisácií usporia peniaze, keď zástavy lebo zlaté odznaky kúpia pod dolu udanou adressou.

Vyrábame aj čiapky, hadbabné odznaky (bedže), šerpy, klobúky, pečate, a iné pre spolky potrebné veci.

Na zástavách dáme spolkom dobré procento z tej ceny, za akú iní predávajú zástavy.

Toto je čisto slovenský kresťanský obchod a obsluha najlepšia. Probujte len raz a presvedčíte sa.

Každému úradníkovi, ktorý má prácu s dopisovaním pri objednávaní spolkových vecí odslúžime sa dľa možnosti peknou premiou.

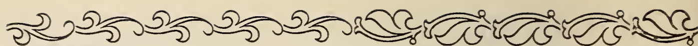
Keď vášmu spolku potrebné je dačo, prv píšte pod adressou:

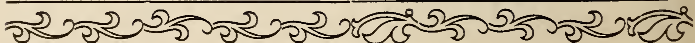
PAUL K. KADAK,
Box 79, Scranton, Pa.

Pavel K. Kadák s rodinou.

SLOVENSKE SPEVY.

HEJ SLOVÁCI!

Hej Slováci! ešte naša slovenská reč žije,
Dokiaľ naše verné srdce za náš národ bije:
Žije, žije duch slovenský, bude žiť na veky;
Hrom a peklo márne vaše proti nám sú vzteky!

Jazyka dar sveril nám Bôh, Bôh náš hromovládny,
Nesmie nám ho teda vyrvať na tom svete žiadny!
I nechže je koľko ľudí, toľko čertov v svete,
Bôh je s nami: kto proti nám, toho parom zmetie.

Nechže sa i nado nami hrozná búra vznesie,
Skala puká, dub sa láme a zem nech sa trasie:
My stojime stále, pevne, ako múry hradné,—
Čierne zem pohltni toho, kto odstúpi zradne.

DOMOV SLOVÁKA.

Kde domov môj, kde domov môj?
Kde sa pne Kriváňa hlava
Kde bystrý Váh z pod skál vstáva
    Dcéry kde sláva rodí,
    A spev srdciam lahodí!
A to je tá spanilá zem,
(Zem slovenská domov môj!)

Kde domov môj, kde domov môj?
Znáš kde kraj ten krásny leží,
Po ňomž Váh, Hron, Nitra beží,
    Kde hrdé Tatry čnejú,
    Kde slávske hlasy znejú:
A to je tá spanilá zem,
(Zem slovenská domov môj!)

Kde domov môj, kde domov môj?
Kde slovenský vetrík veje,
Svätopluka slávne deje,
    Obživujú v srdci svých
    Potomkov rodu verných,
A to je tá slávne krajna,
(Na Slovensku domov môj!)

Kde domov môj, kde domov môj?
Bože, veľký Hospoline!
Ruka tvoja svetom kynie.

Tebä vzýva národ môj,
Veľky Bože pri ňom stoj!
Svetovládny Hospodine,
(Chráň Slovensko domov môj!)

BOLO I BUDE.

Veje vetrík, veje od Tatry k Dunaju:
Smutné hlasy idú po slovenskom kraju,
Po slovenskom kraju také idú hlasy:
Ze sa pominuly tie slovenské časy.—
Časy naše, časy dávnej slávy,
Keď nad Nitrou vialy slovenské zástavy.
Hoj, Nitro zlatý trón kráľa Svätopluka,
Čo raz naň pomyslím srdce vo mne puká.—
Boli sme my, boli, medzi národami,
Ako ten náš Kriváň nad tými Tatrami.
Bol ten náš kraj v kvete, ale ten kvet svadol,
Dobrú noc Slovákom, váš deň už zapadol.

A čo i zapadol, veď on zase svitne,
Ten náš slovenský kraj v nový kvet vykvitne.
Hore sa Slováci, hore sa! a Bôh dá ,
Bude Slovák ešte, čím býval inohdá.
Stojí ešte, stojí Kriváň nad Tatrami:
Bude Slovák čím bol medzi národami.

Pozor Slováci! zbrane sa lapajme,
  Nabime pušky a brúsme kosy!
Hor sa k šíku! brat k bratovi staňme,
  Sem k nám, Slováka kto meno nosí!
Kto teraz ešte a t. ď.

Pozor Slováci! Hurrá, ku zástave!
  Nech zvonia šable, nech brinčia kosy;
Nech slovenský prápor vedie nás ku sláve,
  Nech krv vrahov slavské polia zrosí.
Kto teraz ešte a t. ď.

NA KRÁĽOVEJ HOLI.

Na Kráľovej Holi jasná vatra svieti,
Okolo tej vatry dvanásť horných detí.
Hoj, švárna to junac, ako jedon všetci,
Valaška ím v pästi, karabín na pleci;
V opasku širokom pekných pár pištolí,
Také deti rastú na Kráľovej Holi!
Nad Kráľovou Hoľou čierne mraky staly,
Ten slovenský národ v ťažkom nám je žiali;
V tom našom národe zle to tam, nedobre,
Krivda za stôl sadla ,pravda u dvier žobre.
Nad Kráľovou Hoľou bijú hromy s neba!
Hoj, ktože zastane národ náš za tebä?
A kto žeby zastal! nik , iba Bôh a my:

Bôh do krivdy hromom a my zas guľami!
Medzi nás, šuhaju, medzi nás a Bôh dá:
Bude Slovák ešte, čím býval inohdá!

OHLAS.

Slovenský brat! objim si mať,
Ľúb verne objatú;
Zem slovenská je tvoja mať,
Miluj zem tú svätú.
Zem tá je krásna, slávna časť
V sveta desatine:
Ak dá trpeť, zhynúť nedá
Bôh toľkej rodine.

Pred tisíckou vtrhly k tebe
Árpádove voje:
Svet nepamätá odkedy
Máš ty meno svoje.
Tvoji dedovia sadali
K prestolu Štefana,
Jich junač pri Ostrihome
Ubila pohana.—

Svoboda! hej aké časy
Ty si tu už mala.
Keď priateľskú ruku do pút

Nevďaka sbíjala!
Chceli by jích veľa bolo,
Nás nič, lebo málo:
Národ náš sa rozveľadil,
Ích málo zostalo —

Asvet národov našinských
Hlasom hromu vetí:
Kto chce žiť, nech vloží ruku
V ruku mojích detí.
Za mnohú krv rozlievanú,
Za toľké vzdychanie—
Výbojcov synovia už raz
Učinte pokanie!

Žije Bôh, večne verná je
Svätá jeho vôľa;
Kliatba rabstva pravde jeho
Na vždy neodolá!
Svitne—hej, zasvitnúť musí
Tam lepšia hodina,
Milionov sto kde za to
Prosí Hospodina.

Bo keďby raz veľnároda
Predsa ztiekly žily,
Prúdy krve jeho by svet
Celý zaplavily:
A kto veľkému národu

Potom hrob vykope,
Keď ľudstvo celé utonie
V slz vlastných potope?—

Nuž k Bohu oko povďačné
A modlitbu svätú!
Slovenskú zem, tú svoju mať,
Žehnaj, ľúby bratu!
Sveta širého ona je
Slávna desatina·
Trpeť môže lež zhynúť nie
Slovenská rodina!

PRECITENIE.

Veselo strepotal orol nad Tatrami,
Ze Slováci Slávy otvárajú chrámy.
Veselý vetriček po doline veje,—
Slovenské srdiečko v radosti sa smeje.
Hoj! Slováci bratia! Už nám počne svitať,—
Po slovenských hájoch Sláva zas prekvitať.
Keď sa teraz zo sna hore prebudíte,—
V kvete celý národ slovenský vidíte.
Či hore, či dolu po Slovensku chodím,—
Všade už horlivé duše ponachodím.
Na veselých krídlach Umka preletuje,—
Za ňou čerstvý vetrík národnosti duje.

Hor sa teda, bratia! slnce nám vychodí.
Cez tmu nočnú slávne cestu sebe brodí.
A tak teda udri raňajšia hodina!—
Nech sa zaraduje slovenská rodina.

(Nad Tatrou sa blýska, hromy divo bijú)
(Zastavme sa bratia! veď sa ony ztratia,
Slováci ožijú.)

(To Slovensko naše posiaľ roztratené)
(Vrahovia šturmujú, Slovákov spojujú
V mesto uložené.)

(To Slovensko naše posiaľ tvrdo spalo,)
(Ale blesky hromu zbudzujú ho k tomu,
Aby sa prebralo.)

(Už Slovensko vstáva, putá si strháva,)
(Hoj rodinka milá! hodina odbila,
Žije matka Sláva!)

(Nech si kto chce spieva, nech výska jak môže:)
(My sa držme spolu, svorne v tomto kolu,
Nik nás nepremôže!)

(Ešte jedle rastú na Krivánskej strane,)
(Kto jak Slovák cíti, nech sa svojho chytí,
A medzi nás stane!

HOR SA!

(Hor sa, hor šuhaju! do boja do boja!)
(Poďme bratia na tých vrahov už prekliatych,
Čo nám zkazu stroja.)

(Čože už viac máme, bračekovci, váhať?)
(Tu je už čas pravý, poď do boja slávy,
Kto chceš svobodu mať.)

(Dosť už bolo hnitia, už nám i žiť treba?)
(Nebojme sa strely, buďme bystrí, smelí,
Bôh je s námi s neba!)

(A keď i padneme: to je naša sláva!)
(Keď nás i hrob skryje, duch náš predsa žije,
Vlasť nás požehnáva.)

DO ZBROJE!

Do zbroje, Slovania, za národ a slávu!
Bleskom hromov divých na pomstu krvavú:
Jed pekelnej zmyje, len jej krv obmyje,
Do zbroje, Slovania, do zbroje, do zbroje!

Hej! či ste videli trón cisársky boriť?
Hej! či ste videli starcov vasích moriť?
V krvi sa brodili, dediny spálili:
Na pomstu, Slovania, do zbroje, do zbroje!

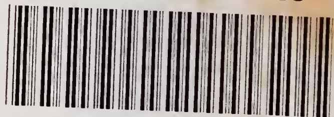
Na hradbách svobody iskria hviezdy zlaté,
To na vašich prsiach tie tri dúhy sväté:
Biel- modro- červená, zástava spasenia:
Pod ňu sa, Slovania, do zbroje, do zbroje!

Otvorte žaláre, rozbite reťazi!
Už deň pomsty leží, už Sláva víťazí;
Hoj synovia Slávy, od Visly a Sávy,
Vaša matka volá: do zbroje, do zbroje!

Na prešporskom poli k vzkriešeniu vstávajú,
Z hrobov tisícletých ku pomste volajú:
Rody budúcnosti v nádejnej radosti
Slzia k vám, Slovania, do zbroje, do zbroje!

Do zbroje, Slovania, za národ a slávu!
Bleskom hromov divých na pomstu krvavú;
Jed pekelnej zmyje, len jej krv obmyje,
Do zbroje, Slovania, do zbroje, do zbroje!

LIBRARY OF CONGRESS
0 011 446 587 2